

ENQUESTA SOBRE POLARITZACIÓ I CONVIVÈNCIA A CATALUNYA 2020

BERTA BARBET PORTA

INFORMES 17/2020

ICIP

The logo for ICIP consists of the letters 'ICIP' in a bold, white, sans-serif font. To the right of the letters is a grey graphic element composed of two horizontal bars of different lengths, with the top bar being longer and extending further to the right than the bottom bar.

ENQUESTA SOBRE POLARITZACIÓ I CONVIVÈNCIA A CATALUNYA 2020

BERTA BARBET PORTA

INFORMES 17/2020

© 2020 Institut Català Internacional per la Pau
Carrer de la Tapineria, 10, 3ª Planta
08002 Barcelona
T. +34 93 554 42 70 | F. +34 93 554 42 80
icip@icip.cat | www.icip.cat

Maquetació

Esteva&Estêvão

Dipòsit legal

DL B 21546-2020

ISSN

2013-9446 (Edició en línia)

2013-9438 (Edició en paper)

Aquesta obra és sota una llicència Creative Commons de Reconeixement - No Comercial - Compartir sota la mateixa llicència 2.5 Espanya. Per llegir una còpia d'aquesta llicència visitar el següent enllaç:
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/>

Es pot copiar, distribuir, comunicar públicament, traduir i modificar aquest document sempre que no es realitzi un ús comercial del mateix i es respecti l'autoria original.

SUMARI

ESTUDIAR LA POLARITZACIÓ I LA CONVIVÈNCIA A CATALUNYA. PER QUÈ I COM?	7
ELS 10 TITULARS DE L'ENQUESTA	9
POLARITZACIÓ IDEOLÒGICA: LA DIVISIÓ PERSISTENT EN EL DEBAT TERRITORIAL DE LA SOCIETAT CATALANA	11
PERCEPCIONS: COM DE POLARITZATS ESTEM SEGONS LES PERCEPCIONS DE LA POBLACIÓ CATALANA?	12
LA REALITAT: COM DE POLARITZADA ESTÀ LA POBLACIÓ A CATALUNYA?	13
POLARITZACIÓ ELECTORAL O PARTIDISTA: UN PROBLEMA COMPARTIT	17
POLARITZACIÓ ELECTORAL: COM ÉS DE GRAN LA DISTÀNCIA QUE SEPARA ELS GRUPS POLÍTIQS?	18
DESAFECCIÓ ELECTORAL O PARTIDISTA: COM DE GENERALITZADA ÉS LA PERCEPCIÓ DE DESAFECCIÓ CAP A CERTS GRUPS POLÍTIQS?	21
DISTÀNCIA ENTRE GRUPS I DEBATS POLÍTIQS	24
LA RELACIÓ ENTRE POLARITZACIÓ IDEOLÒGICA I POLARITZACIÓ ELECTORAL	26
POLARITZACIÓ EMOCIONAL: UNA MINORIA SOROLLOSA I AMENAÇADA	30
LES EMOCIONS CAP A QUI PENSA DE MANERA DIFERENT	31
EL MANIQUEISME ENVERS LES OPINIONS DIVERGENTS	33
QUINA ÉS LA RELACIÓ ENTRE POLARITZACIÓ IDEOLÒGICA I POLARITZACIÓ AFECTIVA?	35
QUÈ EXPLICA QUE ALGUNES PERSONES RESPECTIN MENYS A QUI PENSA DIFERENT?	39

CONVIVÈNCIA I CONFIANÇA SOCIAL: UNA BRETXA CREIXENT	41
LES PERCEPCIONS SOBRE LA CONVIVÈNCIA	42
LA CONFIANÇA SOCIAL	44
QUINA ÉS LA RELACIÓ ENTRE PERCEPCIONS DE CONVIVÈNCIA I POLARITZACIÓ?	45
OPORTUNITATS PER AL DIÀLEG	50
UN DEBAT QUE NO ENS DIVIDEIX EN DOS BLOCS	51
LA MINORITÀRIA PRESENCIA DE PERCEPCIONS D'AGRESSIÓ EN EL CERCLE SOCIAL	52
LES OPCIONS SENSE DIÀLEG REBEN MOLT POC SUPORT	55
L'AUTOCRÍTICA	58
AMENACES PER AL DIÀLEG	62
LA SENSACIÓ D'AMENAÇA I LES AGRESSIONS INSTITUCIONALS	62
L'ESCEPTICISME EN LES INSTITUCIONS I EL DIÀLEG	67
UN DEBAT A LES XARXES AMB MOLTA SOBRREREPRERENTACIÓ DE LA POLARITZACIÓ, I UN DEBAT PERSONAL AMB POQUES VEUS DISCORDANTS	71
L'AUGMENT DE LA PERCEPCIÓ DELS PROBLEMES DE CONVIVÈNCIA MÉS ENLLÀ DEL PROCÉS	76
ANNEXOS	79
ANNEX 1: QÜESTIONARI	79
ANNEX 2: FITXA TÈCNICA	85
ANNEX 3: PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC	85

ESTUDIAR LA POLARITZACIÓ I LA CONVIVÈNCIA A CATALUNYA. PER QUÈ I COM?

S'ha parlat molt, en els últims anys, de la polarització i de les conseqüències que té per a la convivència i el funcionament democràtic de les societats. La crisi política, agreujada d'una manera clara per la crisi econòmica del 2008, ha canviat l'escenari polític de moltes de les societats dels països desenvolupats. Els partits i les veus populistes que neguen els principis del pluralisme han aparegut amb força a moltes institucions, i la sensació que la societat es trencava s'ha fet palesa en el discurs dominant a les institucions, els mitjans i la societat.

No obstant això, sovint les percepcions i anàlisis de la polarització han anat molt lligades al que estava passant entre les elits polítiques, i han deixat molt de banda les dinàmiques i la situació entre la societat. Una cosa estranya si tenim en compte que, com es veurà més endavant, la percepció entre els ciutadans és que la societat és un espai menys polaritzat que les classes polítiques o els mitjans. És, per tant, important analitzar la polarització també des d'una perspectiva social, posant èmfasi en les preferències i percepcions que a la ciutadania tenen dels debats que divideixen la societat, la manera de solucionar-los i les percepcions sobre aquells que defensen posicions diferents.

Aquesta anàlisi, a més, cal fer-la diferenciant dinàmiques que sovint es confonen en el debat públic, però que són clarament diferents: la polarització ideològica, o les divisions sorgides del desacord sobre les polítiques i solucions que han d'impulsar les institucions; la polarització política o electoral, entesa com la divisió sorgida de la percepció de grups polítics molt allunyats els uns dels altres; i la polarització emocional, és a dir la divisió sorgida de la falta de respecte cap a qui defensa posicions diferents de les pròpies. Tot i que les tres dinàmiques plantegen reptes importants per a la governança de les institucions, no totes plantegen el mateix tipus de repte sobre els principis de pluralisme i debat institucional de la democràcia. A més, també és important analitzar com els diferents tipus de polarització s'associen a diferents visions dels instruments polítics de gestió dels conflictes, les percepcions de confiança i de convivència.

Per poder fer tot això, l'Institut Català Internacional per la Pau ha dut a terme l'enquesta sobre polarització i convivència a Catalunya (a partir d'ara ICIP 2020). Una enquesta sobre una

mostra de 2.000 ciutadans de Catalunya a través del panel en línia de Netquest entre els dies 27 i 30 de juliol de 2020. Per garantir la representativitat de la mostra, a part de l'experiència de Netquest en la tria de mostres representatives, s'ha comptat amb quotes per sexe i per edat (creuades), i amb territori, província (independent). Les preguntes de l'enquesta estaven dissenyades per conèixer en profunditat diferents dimensions de la polarització, de les percepcions sobre el diàleg i la situació social del conflicte i la convivència. Permeten, per tant, fer una fotografia molt completa i exhaustiva de l'opinió pública catalana tres anys després que el conflicte català arribés a un dels punts més crítics, políticament parlant, a la tardor del 2017.

Aquest informe comença amb quatre seccions que repassen detalladament l'estat de la polarització ideològica, la polarització electoral o partidista, la polarització emocional i l'estat de la convivència i confiança social a Catalunya. Un cop feta la radiografia inicial, l'informe dedica dues seccions més a analitzar el que ens diu l'enquesta sobre com tot això es pot traduir en termes d'oportunitats i d'amenaques per a un diàleg social que permeti trobar solucions compartides a Catalunya, especialment en el debat territorial.

ELS 10 TITULARS DE L'ENQUESTA

- 1 Ideològicament, el debat territorial és el debat que divideix d'una manera més clara la societat catalana. Tot i això, aquesta divisió en les preferències territorials no es tradueix a d'altres debats socials. Les posicions en l'eix territorial no determinen les posicions en altres debats, i generen espais de debat en què les divisions territorials s'haurien de matisar.
- 2 La polarització electoral o partidista (percepció de diferències importants en les valoracions dels partits, o d'una molt gran distància amb la majoria de partits del sistema) és alta i està alineada amb el debat territorial. No obstant això, la comparació amb altres enquestes demostra que no és una dinàmica especial de Catalunya i que podria haver baixat des del 2017.
- 3 Tot i que el debat a vegades pot fer pensar el contrari, la polarització emocional, o la distància emocional amb qui pensa diferent, no és un fenomen majoritari. El percentatge de població amb més emocions negatives que positives cap a qui pensa diferent és inferior al 30%, i al 12% si mirem gent amb reaccions emocionals extremadament negatives. Tampoc les visions maniquees de qui pensa diferent són majoritàries.
- 4 Aquells més polaritzats ideològicament i electoralment no són necessàriament els més polaritzats emocionalment. La polarització emocional prové més de la sensació d'amenaça que no pas de les posicions ideològicament o electoralment extremes.
- 5 Les percepcions de la valoració de la convivència són positives, amb una mitjana per sobre del 7 sobre 10. També la confiança social se situa per sobre de la mitjana europea. No obstant això, hi ha una important bretxa per identificació nacional que sembla que s'ha agreujat des del 2018.
- 6 Els sentiments d'agressió es limiten, majoritàriament, als espais de relació no directa. La percepció d'agressions en l'àmbit personal és limitada, fins i tot entre els que tenen entorns en els quals no hi ha acord ideològic. Tot i que hi ha una minoria d'entre un 10% i un 15%, 21,7% si comptem les xarxes, que té una percepció alta d'agressió en aquests entorns, per sobre del set en una escala de 1 a 10. Sí que trobem una percepció generalitzada molt alta d'haver estat agredit

per les institucions, una percepció d'agressions que està fortament associada a la sensació d'amenaça sobre la pròpia forma de vida i cultura, que a la vegada es transforma en pitjors emocions cap a qui pensa diferent i més escepticisme en les solucions dialogades.

7 Les solucions que passen pel diàleg són clarament majoritàries, tot i que no hi ha un desacord absolut amb el fet que el diàleg no està lliure de perills. Una part de l'escepticisme segurament prové del desacord sobre si el diàleg s'ha de produir sense límits o dintre de les institucions. Però també trobem un preocupant acord amb les afirmacions que apunten a reticències i perills vers el diàleg. Unes reticències força associades a la polarització emocional, la polarització ideològica, la sensació d'haver estat agredit per una institució i, en menor mesura, la desafecció partidista.

8 El grau d'autocrítica amb l'actuació del govern espanyol entre els no independentistes s'associa a majors propensions a voler solucions dialogades. En el costat independentista, trobem un nivell inferior d'autocrítica amb l'actuació del govern català. A més, aquesta autocrítica no s'associa a majors preferències per les solucions dialogades.

9 El diàleg a les xarxes té una important sobrerrepresentació de gent que s'ha sentit agredida o que té posicions extremes en els debats. El diàleg en espais com la feina, els amics o la família, en canvi, no té aquest problema, tot i que en aquest context hi domina molt la gent que està d'acord, situació que pot fer que aquest diàleg sigui poc plural.

10 Augmenta la preocupació per problemes de convivència no relacionats amb el procés independentista. Especialment dels problemes d'incivisme, inseguretat i els relacionats amb la immigració i la xenofòbia.

POLARITZACIÓ IDEOLÒGICA: LA DIVISIÓ PERSISTENT EN EL DEBAT TERRITORIAL DE LA SOCIETAT CATALANA

Per analitzar fins a quin punt la societat i les institucions catalanes estan dividides ideològicament, l'enquesta incloïa dos tipus de pregunta. En primer lloc, una bateria de preguntes sobre les percepcions en el grau de polarització en diferents temes i àmbits de la societat catalana (preguntes 8 i 9 de l'annex). En segon lloc, una bateria de preguntes en què les persones enquestades s'havien de posicionar en els diferents debats polítics (pregunta 12). El primer tipus de pregunta permet percebre on creuen que hi ha les divisions més grans. No obstant això, aquestes percepcions poden ser errònies o condicionades pel debat als mitjans. Per poder saber quins temes divideixen d'una manera més clara la societat, el segon tipus de pregunta permet veure la distribució de les preferències de les persones enquestades entre diferents pols i, per tant, ens permet avaluar fins a quin punt trobem grans divisions entre la població.

CONCLUSIONS DEL BLOC

Tant en la mesura de percepcions com en la de dispersió de les preferències, el debat territorial destaca pel grau de divisió i de percepció de polarització que genera. No només prop de la meitat (50,5%) de la població percep que la societat està molt polaritzada (polarització per sobre del 7 en una escala de l'1 al 10), sinó que, a més, les persones enquestades se situen en posicions molt més separades entre si. Fins a un 44,4% se situen en les dues posicions més extremes de l'escala (el 31% en la independència i el 12,8% en cap autogovern), i un 22,5% se situa en les dues posicions del mig, 5 i 6. Només un 33,3% de les persones consultades tenen posicions que no són clarament en un extrem o clarament en el centre, una situació que fa que sigui difícil generar majories àmplies. Un grau de divisió que no trobem ni tan sols en les preguntes del tema candent del moment: la gestió de la COVID.

PERCEPCIONS: COM DE POLARITZATS ESTEM SEGONS LES PERCEPCIONS DE LA POBLACIÓ CATALANA?

Per valorar les percepcions sobre la polarització, l'enquesta incloïa dues bateries de preguntes que demanaven a les persones enquestades que se situessin en una escala que anava de l'1 (gens polaritzats) al 10 (molt polaritzats) respecte del nivell de polarització de la societat catalana en diferents temes i espais de debat. Com demostra la figura 1, les opinions sobre el procés independentista són l'ítem en què, de mitjana, la ciutadania percep més polarització. Un 21% percep el nivell màxim de polarització i més de la meitat de les persones enquestades se situen en les tres categories de més polarització de l'escala. En canvi, menys del 10% es posicionen en les tres de menys polarització. En la resta de debats trobem moltes més persones situades en percepcions d'un nivell de polarització mitjà. En cap dels altres potencials temes de divisió o debat trobem més d'un 10% situat en el nivell màxim de polarització. Els temes en què les persones enquestades perceben un nivell més baix de polarització són la llengua d'ús habitual i el feminisme, amb només un 22,5% i un 12,6% que se situen en les categories de més polarització, respectivament.

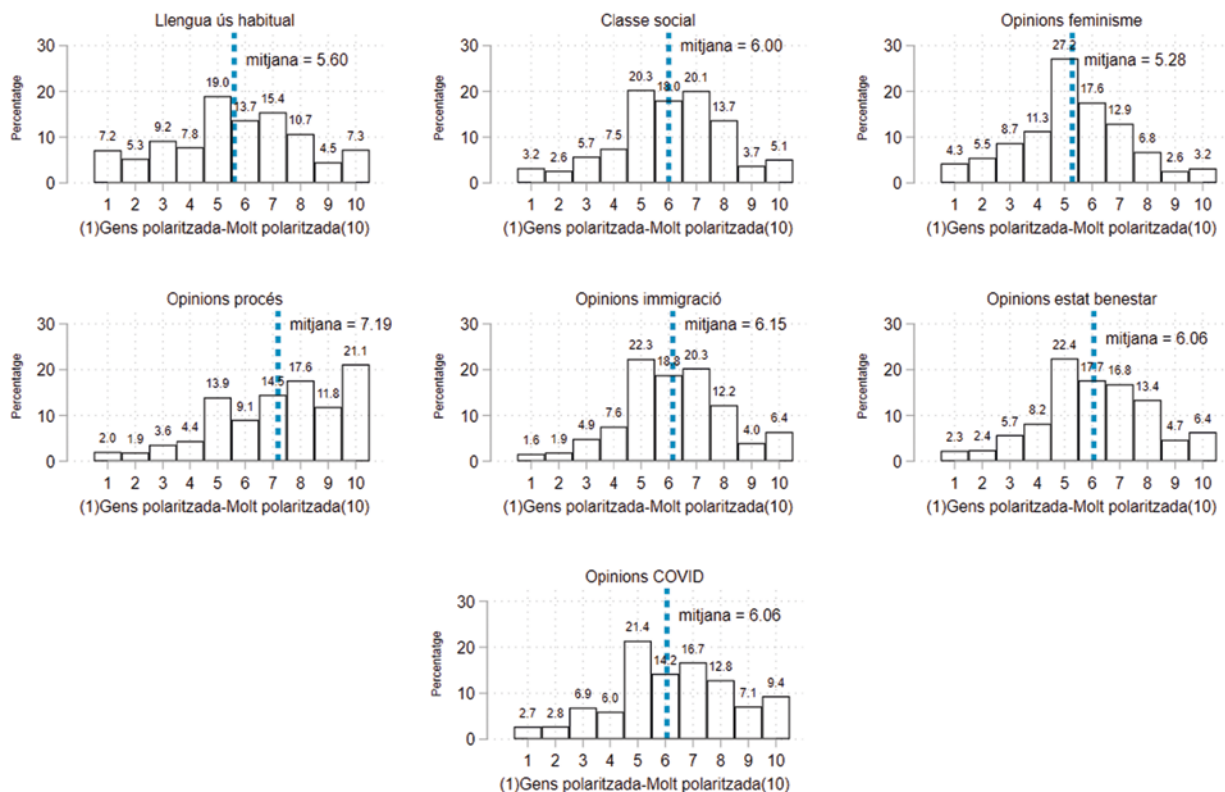

Figura 1: Distribució de percepcions de la ciutadania sobre el grau de polarització de la societat catalana en els diferents debats

A més, preguntats pel nivell de polarització en diferents espais (figura 2), la ciutadania percep molta més polarització entre els partits polítics (fins a un 26,3% se situa en l'extrem de més polarització, i fins a un 61,3% se situa en les tres categories de més polarització), o en els mitjans de comunicació (un 16,5% en la categoria més extrema i un 47,9% se situa en les tres últimes categories de més polarització) que entre la societat. De fet, el percentatge de ciutadania que situa la polarització social en la màxima categoria és només del 6%, i tan sols un 24% situa la polarització social per sobre del 7 en una escala de l'1 al 10. És cert que el percentatge de població que situa en les categories més baixes el nivell de polarització també és baix, del 7,2%. Sí que trobem, en canvi, un percentatge important de població (23,8% de la mostra) que se situa a si mateix per sota del 4 en nivell de polarització.

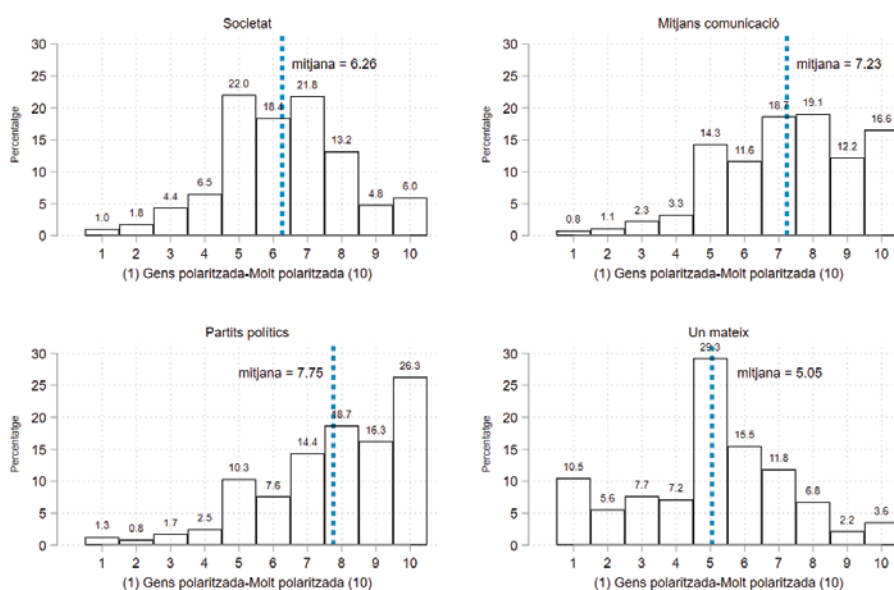

Figura 2: Distribució de percepcions dels enquestats sobre la polarització en diversos espais (Enquesta sobre convivència i polarització, ICIP 2020)

LA REALITAT: COM DE POLARITZADA ESTÀ LA POBLACIÓ A CATALUNYA?

Aquesta percepció que el debat territorial polaritza la població catalana més que la resta de debats coincideix bastant amb la realitat que ens trobem si observem les posicions preses per les persones enquestades en els diferents debats. Per mesurar la polarització ideològica, l'enquesta preguntava la posició entre cinc parells d'extrems polítics: apujar impostos o millorar serveis, que els/les immigrants s'adaptin del tot a la cultura del lloc de destí o que mantinguin la d'origen, que es protegeixin els drets i llibertats individuals o que es protegeixi l'ordre i els valors tradicionals, la independència de Catalunya o l'eliminació de l'autogovern, i la valoració de la gestió de la COVID per les institucions com a impecable o desastrosa.

Com es pot veure a la figura 3, el debat territorial és el debat en què més persones se situen en un dels dos extrems. Fins a un 44,4% se situen en les dues posicions més extremes de l'escala (el 31% en la independència i el 12,8% en cap autogovern). És cert que hi ha un 22,5% de les persones enquestades en les dues posicions centrals de l'eix, però aquesta és una dada bastant allunyada dels més de 33% de ciutadania que ho fa en la resta de debats. A més, fins i tot el tercer pol està molt concentrat en el punt mitjà, i no hi ha una transició fluida entre els diferents punts de l'escala. Les posicions en el debat semblen clares i agrupades en tres grans blocs que no es connecten d'una manera fluida.

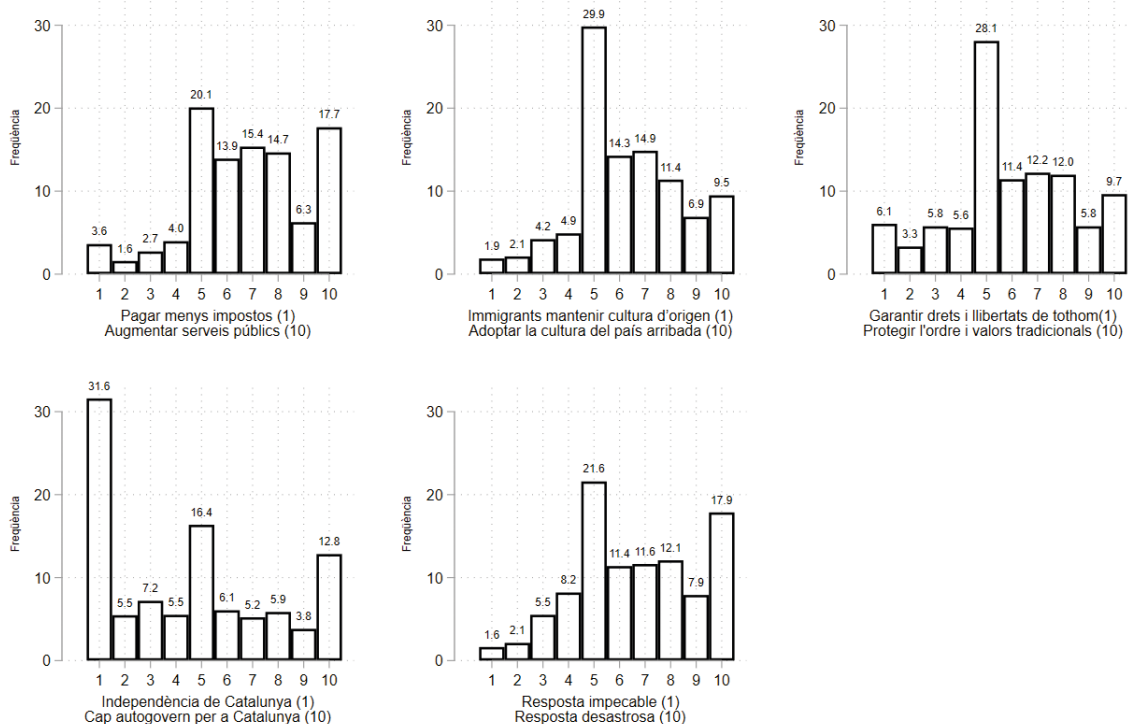

Figura 3: Distribució de posicions preses per la ciutadana en els diferents debats

Trobem també força posicions extremes en el debat econòmic i en el de la gestió de la COVID (al voltant d'un 18% en ambdós casos). Però en aquests casos no es pot parlar de polarització, ja que la majoria de la mostra se situa al voltant d'un dels extrems. És a dir, tot i que hi ha un percentatge important de la mostra que defensa la posició més extrema d'augmentar serveis encara que impliqui apujar impostos i que la gestió de la COVID ha estat desastrosa, aquest extrem no es tradueix en una posició molt allunyada de la majoria de la població, ja que la majoria de la població se situa al voltant d'aquests dos pols de l'eix. Trobem en aquests debats, doncs, una gran majoria social en un dels dos pols que genera posicions no centrades, però no divisions importants en la ciutadania.

Per últim, en els debats sobre la gestió de la immigració i la política social (el debat que divideix els pols entre garantir que tothom pugui tenir drets i llibertat per escollir, o que com a societat protegim l'ordre i els valors tradicionals), trobem els percentatges més baixos de respostes en les posicions extremes i els més alts de persones que prenen posicions centrades. Aquesta falta de posicions clares entre els dos pols podria estar relacionada, però també podria explicar, la falta de debat partidista en aquests temes. En el cas de la immigració, la polarització és lleugerament més baixa perquè, a més, en aquest debat les persones que no prenen la posició central es troben bastant més agrupades en el costat que els immigrants han d'adoptar la cultura del lloc de destí. El 42,7% del 55,8% de les respostes que no se situen en les dues categories centrals se situen en aquest costat de l'eix, mentre que només un 13,1% de les persones es desvia del centre perquè creu que els/les immigrants han de mantenir la seva cultura d'origen. En canvi, en el debat social, les persones que no se situen en el centre, tot i ser pocs, estan una mica més distribuïdes d'una manera igual en les dues direccions (un 20,8% es posiciona en el costat de l'eix partidari de garantir drets i llibertats, i un 39,6% és més partidari de mantenir ordre i tradicions).

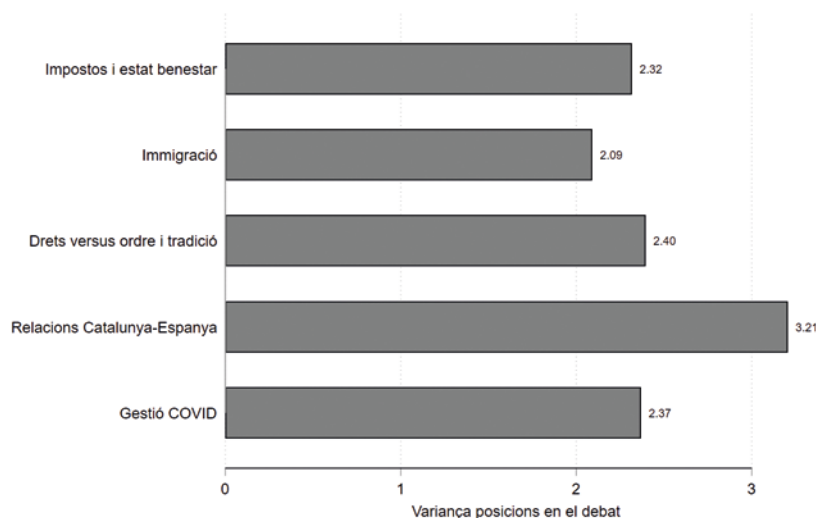

Figura 4: Mesura del nivell de dispersió de les posicions de la ciutadania en els diferents debats

Per posar una mica de context al nivell de polarització, podem analitzar la dispersió de les opinions a l'enquesta catalana amb altres debats similars, tot i que no iguals, mesurats en l'estudi electoral de les eleccions europees.¹ La comparació s'ha de llegir amb molta precaució, perquè les diferències poden ser tant per diferències reals com per diferències en el redactat diferent de la pregunta o pel context electoral. No obstant això, i tot i les cauteles, ens mostren que les da-

1. La pregunta sobre el debat econòmic no pregunta pel dilema abaixar impostos - millorar serveis, sinó per l'acord amb el fet que l'estat ha d'intervenir en l'economia. La pregunta sobre la immigració no pregunta sobre si s'ha de mantenir la cultura del lloc d'origen o adoptar la del lloc de destí, sinó que pregunta sobre l'acord amb una política que limiti la immigració. La de política social pregunta sobre mantenir el dret a la intimitat encara que això dificulti la lluita contra el crim o bé limitar la intimitat.

des de l'ICIP 2020 mostren menys variació de posicions en el debat sobre la immigració i el de política social (seguretat, ordre i tradició *versus* drets i llibertats) que les dades de l'EES per a la resta de països europeus. Tampoc en el debat econòmic les dades de Catalunya mostren un nivell de polarització especialment elevat. El debat territorial seria, doncs, l'únic en què els/les catalanes podríem estar polaritzats a uns nivells no comparables als dels països del nostre entorn.

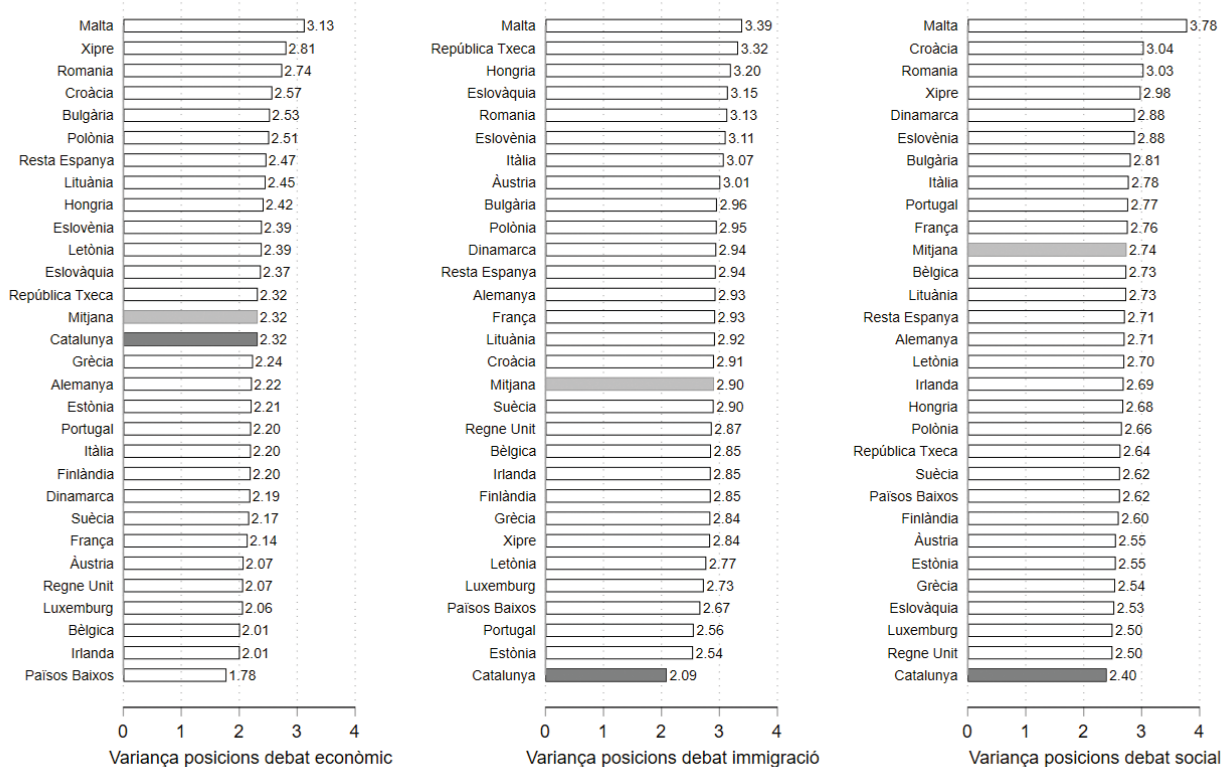

Figura 5: Dispersió de posicions en el debat econòmic, de la immigració i social en els diferents països (dades ICIP-2020 i EES-2019²)

Podem concloure, doncs, que les dades sobre polarització ideològica de la societat catalana mostren, d'una manera bastant clara, una societat dividida pel debat territorial, però amb majories força àmplies i poques divisions en la resta de debats.

2. EES 2019: Schmitt, Hermann; Hobolt, Sara B.; van der Brug, Wouter; Popa, Sebastian Adrian (2020): European Parliament Election Study 2019, Voter Study. GESIS Data Archive, Cologne. ZA7581 Data file Version 1.0.0, <https://doi.org/10.4232/1.13473>

POLARITZACIÓ ELECTORAL O PARTIDISTA: UN PROBLEMA COMPARTIT

Més enllà de les idees i preferències sobre les diferents formes en què la política pot intentar potenciar certs canvis en la societat, un altre element en el qual podem trobar diferències i divisions polítiques és en les percepcions sobre els diferents actors polítics que representen aquestes visions. A banda del que representen, els partits i grups polítics són un objecte important de qualsevol sistema polític. Un objecte polític al voltant del qual les persones s'organitzen i es divideixen, en alguns casos, sense que això hagi de tenir una especial traducció en les preferències polítiques. Com demostra l'experiència en altres països,³ la conflictivitat política i la polarització entre persones poden augmentar sense que hi hagi grans moviments ideològics, només si les idees de la ciutadania s'alineen d'una manera més clara amb els partits i, per tant, les diferències de percepcions entre els partits augmenten.

Aquesta forma de polarització, que podem anomenar polarització electoral o partidista, és important perquè condiciona la forma de competició electoral en una societat, i pot generar, o no, grups polítics molt estancs i poc proclius a sentir-se propers els uns dels altres, o viceversa. Per capturar aquesta dimensió de la polarització, l'enquesta inclou una bateria de preguntes sobre la distància que la ciutadania sent respecte dels diferents partits (pregunta 19). Aquesta mesura ens permet analitzar fins a quin punt la població percep que hi ha grups polítics que se situen molt lluny d'ella i, per tant, grups amb els quals potencialment podrien estar poc disposats a negociar, pactar i incloure en el debat. O si, al contrari, perceben tots els partits en posicions semblants.

3. Iyengar, Sood, and Lelkes, (2012) "Affect, Not Ideology: A Social Identity Perspective on Polarization." *Public Opinion Quarterly* 76(3):405-431

CONCLUSIONS DEL BLOC

Tot i que cal anar amb cautela pel context diferent de les dades, les percepcions de distància entre grups i partits dibuixen uns nivells de polarització electoral o partidista en la mitjana baixa de la UE. Trobem, això no obstant, nivells importants de desafecció, amb una mitjana de gairebé 6 dels 10 partits percebuts a la màxima distància.

La polarització electoral està molt associada al debat territorial. Les posicions en aquest debat expliquen molt millor la distància respecte dels partits que el tradicional debat econòmic. A més, les dades mostren una associació important entre polarització electoral i ideològica (aquelles persones més extremades perceben més distància entre grups), tot i que és lluny de ser perfecte i no és igual per a totes les posicions.

POLARITZACIÓ ELECTORAL: COM ÉS DE GRAN LA DISTÀNCIA QUE SEPARA ELS GRUPS POLÍTICS?

Per estudiar aquest tipus de polarització, l'electoral, es defineixen dues mesures que capten la distància amb els actors d'una manera molt diferent. En primer lloc, la polarització i la distància entre els grups, capturada per la distància entre el partit percebut com a més proper i el partit considerat més llunyà, ens permet conèixer si la ciutadania percep que els diferents grups estan molt separats entre si.

La distància mitjana que les persones enquestades perceben entre el partit més proper i el més llunyà és de 6,4 punts en una escala de 10 punts. Com mostra la figura 6, les persones de la mostra situen el partit més pròxim per sobre del 7 de mitjana, en una escala de l'1 al 10, mentre que situen el partit més llunyà gairebé a l'extrem més llunyà de mitjana, només una dècima per sobre del punt final de l'escala. És a dir, tot i que la distància entre grups no és extrema, el motiu és, més aviat, que moltes persones no senten cap partit com a molt pròxim, més que no pas la falta de grans distàncies entre la ciutadania i alguns dels grups polítics.

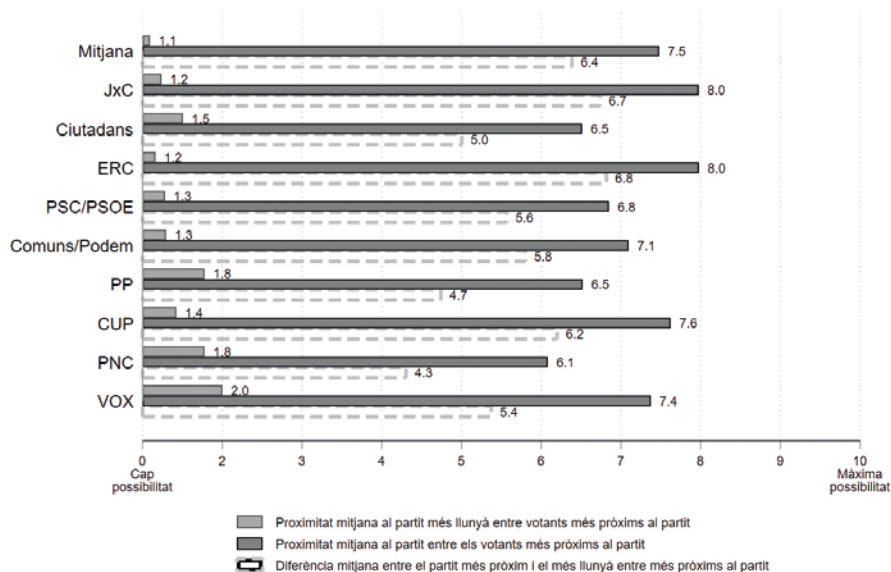

Figura 6: Nota mitjana del partit més pròxim i més llunyà per partit més pròxim

La figura 6 també mostra com aquestes distàncies varien segons el partit, o partits, que la persona enquestada considera més pròxim. Les persones properes a tots els partits perceben almenys un partit a una distància de mínim 8 punts en una escala de 9 punts (proximitat mínima per sota del 2). És a dir, en la ciutadania es mostra un domini clar de la percepció que hi ha grups polítics que defensen posicions radicalment diferents o allunyades del posicionament propi. Tot i que és cert que les persones properes a VOX, PP o PNC semblen tenir una distància màxima menor, la diferència és petita i la nota mitjana segueix quedant per sota del 2.

El gràfic sí que mostra diferències a l'hora de percebre que hi ha un partit que és clarament proper a la ciutadania. Per exemple, les persones properes a JxCat i ERC perceben almenys aquests partits a només 2 punts de distància d'elles. En canvi, les que perceben Ciutadans, PP o PNC com a partit més pròxim, els situen de mitjana a més de 3,5 punts d'elles. Una distància que clarament els separa d'altres partits, però que és menor que en altres casos.

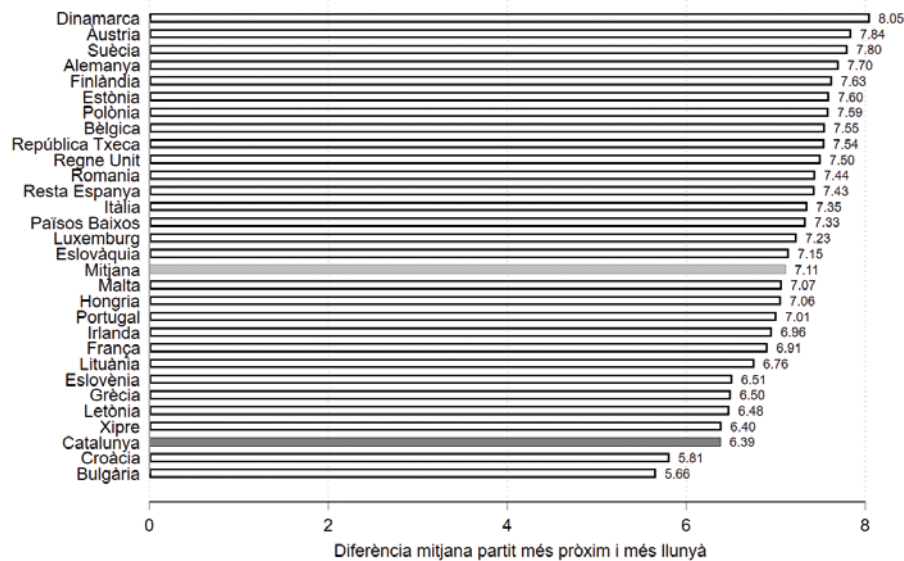

Figura 7: Distribució de distància percebuda mitjana entre partit més pròxim i més llunyà als diferents països (dades ICIP-2020 i EES-2019⁴)

Per intentar posar una mica de perspectiva comparada a la dada, la figura 7 utilitza dades de l'estudi electoral europeu del 2019 per veure si la percepció de distància amb els partits és notablement diferent de la d'altres països.⁵ Les dades s'han de llegir amb precaució perquè, com demostren estudis recents, la polarització electoral o partidista és més alta en període electoral que fora de període electoral.⁶ I l'enquesta catalana està feta fora de període electoral, mentre que l'europea enmig d'un període electoral, encara que sigui una elecció de baixa intensitat. Per tant, les dades podrien estar exagerant el baix nivell de polarització electoral o partidista de la ciutadania catalana. No obstant això, la dada de l'enquesta ICIP2020 se situa clarament per sota de la mitjana dels països europeus, un fet que fa poc probable que Catalunya tingui uns nivells de polarització electoral molt diferents dels països del seu voltant, fins i tot en període electoral.

Una altra comparació que cal prendre's amb precaució, però que pot ajudar a posar perspectiva a la dada observada, és la comparació amb la polarització electoral de les eleccions del 2017, moment d'especial tensió en el debat territorial català. Per fer això, la figura 8 compara la distància mitjana entre el partit més pròxim i el més llunyà de l'enquesta feta el juliol del 2020, i les dades de l'estudi preelectoral de les eleccions autonòmiques del 2017 fet pel CIS.

Les dades mostren que, de mitjana, la distància a què la ciutadania posiciona el partit més proper i el més llunyà ha baixat en més d'un punt. Caldrà veure, en les pròximes eleccions, si aques-

4. EES 2019: Schmitt, Hermann; Hobolt, Sara B.; van der Brug, Wouter; Popa, Sebastian Adrian (2020): *European Parliament Election Study 2019, Voter Study*. GESIS Data Archive, Cologne. ZA7581 Data file Version 1.0.0, <https://doi.org/10.4232/1.13473>

5. Les dades s'han recodificat perquè les escales, que en un cas eren d'11 punts i en els altres de 10, fossin comparables.

6. Hernández, E., Anduiza, E., and Rico, G. (2020) "Affective Polarization and the Salience of Elections." *Electoral Studies*.

ta caiguda és estable i resultat d'una menor tensió en el context, o si és únicament pel fet de no estar en període electoral.⁷ En qualsevol cas, és interessant fer notar que la baixada en aquest indicador de polarització electoral és comuna a tots els partits menys en la CUP. I és especialment notòria entre les persones que es consideren properes a Ciutadans, el PP i el PSC. Tot i que també és força notòria entre les persones més properes a JxCat, ERC i Comuns.

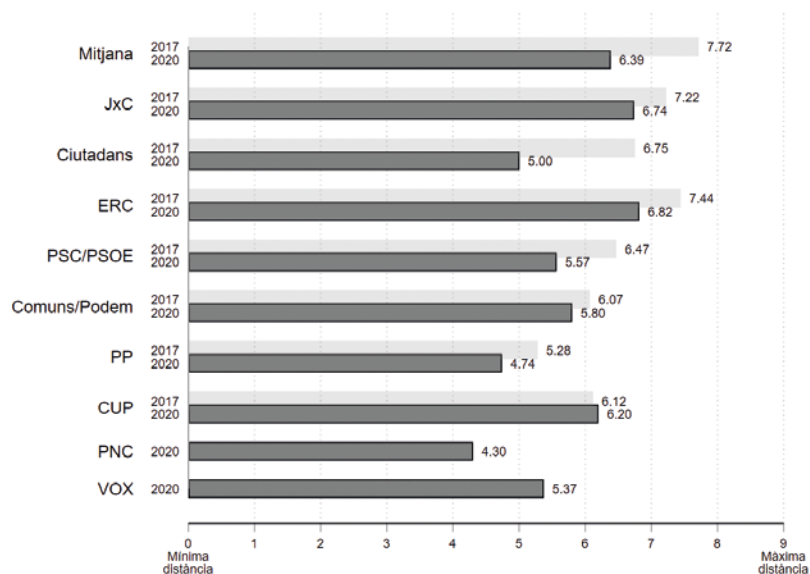

Figura 8: Distribució de distància percebuda mitjana entre partit més pròxim i més llunyà per any de l'enquesta (dades ICIP2020- CIS 2017⁸)

DESAFECCIÓ ELECTORAL O PARTIDISTA: COM DE GENERALITZADA ÉS LA PERCEPCIÓ DE DESAFECCIÓ CAP A CERTS GRUPS POLÍTICS?

Tot i que la mesura de la distància entre el partit més proper i el més llunyà ja ha donat una fotografia força interessant del nivell de divisió entre grups polítics a Catalunya, en un context com el català, en què trobem fins a deu partits amb possibilitats de representació, la mesura entre només dos dels grups no acaba de donar una imatge completa de la situació. Per aquest motiu, l'estudi analitza una segona mesura que també es pot relacionar clarament amb la polarització o el trencament entre la ciutadania i els grups polítics: el nombre de partits que es perceben a la màxima distància de l'escala.

7. Hernández, E., Anduiza, E., and Rico, G. (2020) "Affective Polarization and the Salience of Elections." *Electoral Studies*
 8. CIS 2017: Centro de investigaciones sociológicas (CIS). Estudio núm 3198. "Preelectoral de Cataluña. Elecciones autonómicas 2017". Disponible en http://www.cis.es/cis/opencm/ES/2_bancodatos/estudios/listaMuestras.jsp?estudio=14373

La figura 9 mostra la distribució del nombre de partits que les persones enquestades situen en el punt més baix de l'escala. La figura mostra que, de mitjana, la ciutadania situa 5,78 partits a la màxima distància. Això és igual a dir que, de mitjana, les persones de la mostra situen més de la meitat dels partits a la màxima distància. Només un 3,4% de les persones enquestades no situa cap partit a la màxima distància, i fins a un 6,8% els situa tots a la màxima distància.

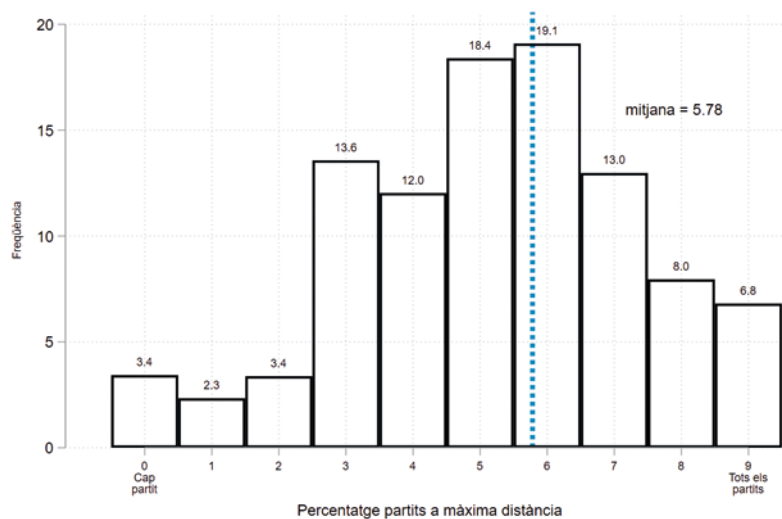

Figura 9: Distribució del nombre relatiu de partits que la ciutadania percep a la màxima distància

Si comparem el percentatge que representa aquesta dada amb una dada similar d'altres països europeus (figura 10), trobem que el fet que les persones enquestades percebin de mitjana un 58% dels partits a la màxima distància sí que situa el cas català molt per sobre de la mitjana. Evidentment, tot i que l'indicador està controlat pel nombre de partits (la mesura mostrada és el percentatge de partits del sistema que se situen a la màxima distància, no el nombre de partits), hi ha un cert perill que l'alt nombre de partits del sistema polític català faci més probable que tota la ciutadania situï un percentatge més alt de partits a la màxima distància. Cal, un cop més, mirar-se la comparació amb distància. Però és interessant tenir en compte que si bé en distància entre partits el cas català no semblava destacar en el nivell europeu, en nombre de partits que es perceben com a molt llunyans el cas català sí que és clarament alt.

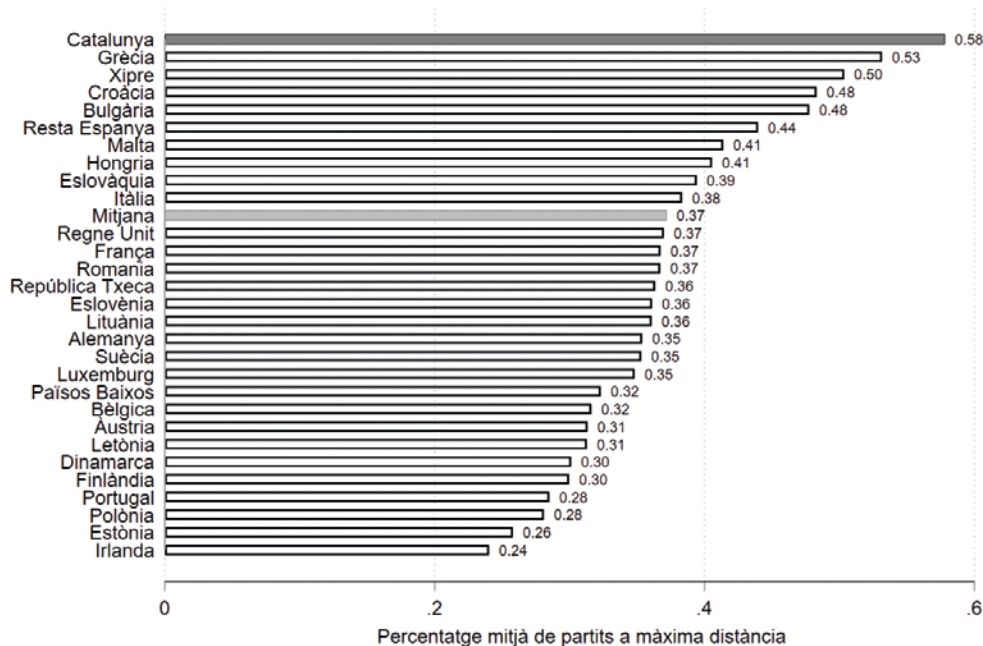

Figura 10: Distribució nombre mitjà de partits que la ciutadania situa a la màxima distància per país (dades ICIP-2020 i EES-2019⁹)

Per mirar com afecta aquesta desafecció als diferents partits, la figura 11 mostra que el percentatge de població que percep els diferents partits en la posició més llunyana (posició 1 en una escala en què 1 significa que no el votaria mai), i més propera (10 en aquesta mateixa escala en què 10 significa que el votaria sempre). Veiem que, en tots els casos, el percentatge de posicions extremes llunyanes és clarament superior al percentatge de posicions extremes properes. Hi ha, però, diferències importants entre els partits. VOX, PP i Ciutadans són els partits percebuts com a molt llunyans per un percentatge més important de les persones enquestades (més d'un 80% en el cas dels dos primers i del 70% en el cas de Ciutadans). En canvi, el 40% percep ERC com un partit situat a la màxima distància i menys del 50% ho fa de JxCat, PSC/PSOE i Comuns. ERC també és el partit a què més persones es consideren extremadament propers, seguit de JxCat.

9. EES 2019: Schmitt, Hermann; Hobolt, Sara B.; van der Brug, Wouter; Popa, Sebastian Adrian (2020): European Parliament Election Study 2019, Voter Study. GESIS Data Archive, Cologne. ZA7581 Data file Version 1.0.0, <https://doi.org/10.4232/1.13473>

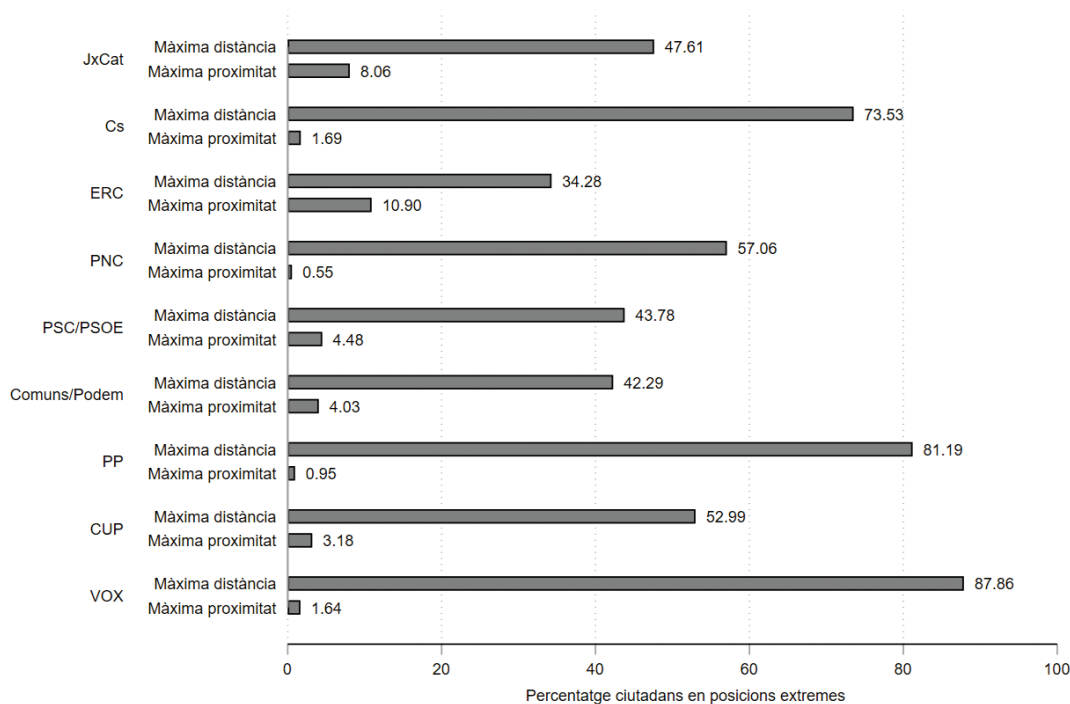

Figura 11: Percentatge de la mostra situat en les posicions extremes de les escales de proximitat als diferents partits

DISTÀNCIA ENTRE GRUPS I DEBATS POLÍTICS

Un element important d'aquesta polarització partidista o electoral és si s'alinea amb algun dels debats polítics, i si és que sí, amb quin. Les figures 12 i 13 mostren el valor predit de distància de la població a cadascun dels partits segons les seves preferències en el debat territorial i el debat econòmic, els dos més tradicionalment associats al vot a Catalunya. Permeten veure si el fet de tenir certes posicions en els diferents temes de debat implica percebre a molta més distància uns partits que d'altres o si, al contrari, aquestes preferències no estan renyides amb el fet de tenir una visió semblant dels partits. Els valors predits estan calculats amb models molt simples, amb la percepció de distància al partit com a variable dependent i la posició en els debats segons les preguntes utilitzades per mesurar polarització ideològica. Per permetre que els efectes no siguin lineals, el model s'ha calculat amb el component quadràtic de les preferències.

La figura 12 mostra que les posicions en el debat territorial canvien clarament la percepció de distància als diferents partits. Una dinàmica especialment comuna en JxCat i ERC, en què la mitjana de proximitat varia de més d'un 7 per a aquelles persones situades en l'1 en l'escala de preferències territorials (extrem independència de Catalunya), a una nota per sota del 4 entre les que se situen entre el 5 o el 6, i per sota del 2 entre les que se situen en l'extrem de cap au-

togovern. També en la CUP la distància mitjana cau més de tres punts en l'escala entre les persones independentistes i les que prenen posicions intermèdies.

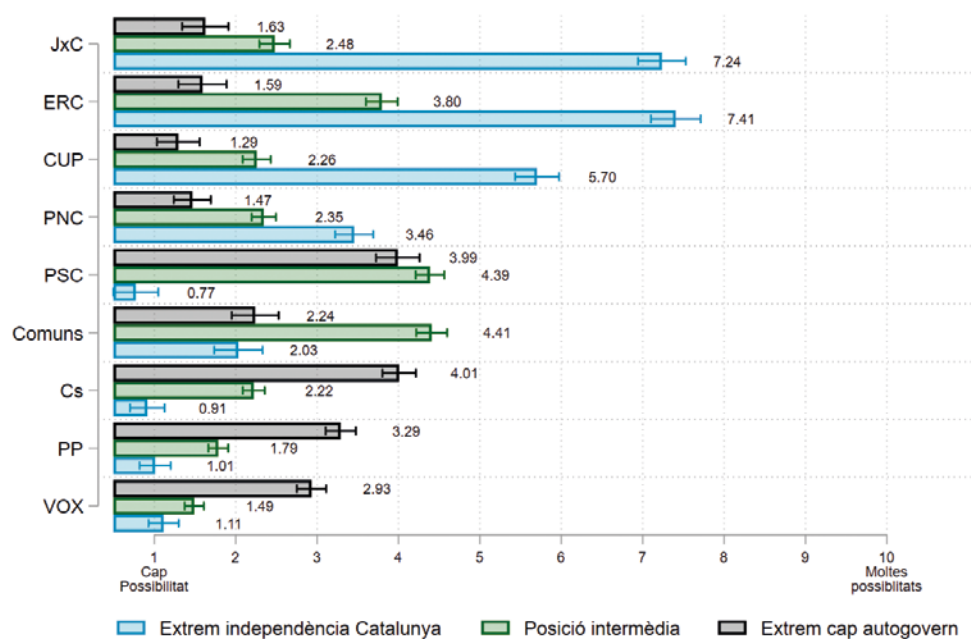

Figura 12: Predicció de distància als partits polítics segons posició en el debat territorial

Entre els partits tradicionalment no independentistes també trobem diferències importants segons les preferències en el debat territorial. En el cas del PSC/PSOE la distància al partit és especialment gran entre les persones partidàries de la independència, mentre que entre les que es posicionen en els punts centrals o les que se situen més aviat en l'extrem de cap autogovern la percepció de distància és força similar.

En Ciutadans sí que trobem diferències de gairebé dos punts entre les persones que prenen posicions centrals i les que se situen en l'extrem de cap autogovern. També PP i VOX són percebuts a una notable menor distància entre les persones que se situen en l'extrem de cap autogovern que no pas les que se situen en altres punts de l'escala. Tot i que en el cas d'aquests dos partits la proximitat en cap dels casos és superior al 3,5. Els Comuns també són percebuts de manera molt diferent segons si les persones se situen en les posicions extremes (proximitat mitjana d'un 4,41), o en algun dels dos extrems (proximitats de poc més d'un 2).

Per comparar aquestes dades amb les del debat econòmic, la figura 13 mostra la distància als partits predita segons la posició en el debat econòmic, en què també trobem algunes diferències però considerablement més petites (de menys de dos punts totes). A més, en molts casos són diferències no significatives, per la gran variació de les percepcions dels partits entre les persones que comparteixen posició en el debat econòmic. Així, trobem que les que se situen en

l'extrem de millorar els impostos perceben lleugerament més lluny JxCat, i que les que se situen en l'extrem de menys impostos perceben més lluny ERC, però la diferència és de poc més d'un punt. Les persones que se situen en l'extrem de millors serveis també perceben més a prop PSC, Comuns i la CUP que les que se situen en posicions intermèdies o en l'extrem de menys impostos, mentre que aquestes últimes perceben més a prop PP i VOX. Però les diferències són en tots els casos més petites que les que es veien en la figura anterior.

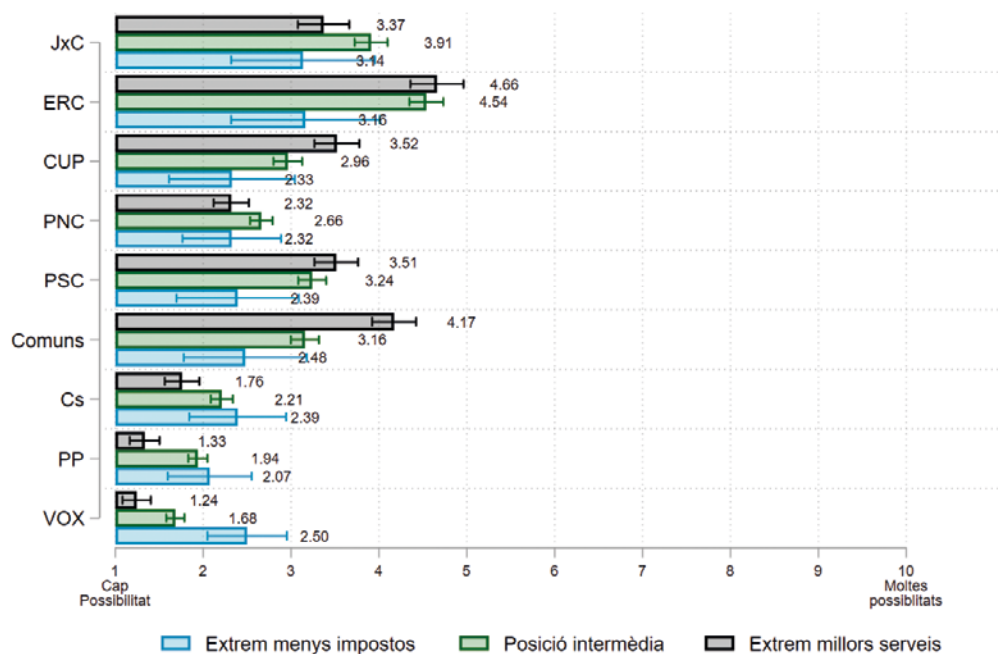

Figura 13: Distribució de percepcions de distància als partits polítics per posició en el debat econòmic

Podem concloure, per tant, que les percepcions de quins grups són propers i quins són llunyans estan molt més marcades per la posició de les persones en el debat territorial que en l'econòmic. Una situació que segurament confirmaria la intuïció de la secció anterior del fet que el debat polític català està molt marcat per les posicions en el debat territorial, un debat que divideix clarament la ciutadania i que, a la vegada, genera percepcions més grans que hi ha partits propis i partits molt llunyans.

LA RELACIÓ ENTRE POLARITZACIÓ IDEOLÒGICA I POLARITZACIÓ ELECTORAL

L'últim element important per conèixer a fons l'estat de la polarització electoral a Catalunya és el grau d'associació que té amb la polarització ideològica. Tal com hem explicat al principi de la secció, estudis fets en altres contextos han trobat que els dos tipus de polarització no funcio-

nen exactament igual i que poden tenir dinàmiques diferents. És, per tant, important conèixer com s'associen les dues en el context català.

La figura 14 mostra el nivell predit de polarització partidista i desafecció partidista segons com d'extrema és la posició defensada per la ciutadania en els cinc debats mesurats (impostos *versus* serveis, llibertats *versus* ordre i tradicions, independència *versus* cap autogovern, adaptació a la cultura de els/les immigrants *versus* manteniment de la cultura d'origen, i gestió desastrosa de la COVID *versus* gestió impecable).¹⁰ Hi podem veure quina és la distància mitjana entre partits que prendrà una persona segons si pren la posició més extremada (1 o 10) en tots els debats, o la més centrada (5 o 6). Una persona que prengui sempre la posició més extrema (ja sigui en l'1 o en el 10) en els cinc debats tindrà un 5, i una que prengui sempre la posició més centrada (ja sigui un 5 o un 6) tindrà un 1. La mesura varia entre els dos pols a mesura que es prenen posicions més o menys polaritzades ideològicament en cadascun dels debats. Aquí es mostren els nivells de polarització i desafecció que podem predir que tindran les persones en els cinc punts concrets, tot i que les variables s'han incorporat al model com a contínues i amb un component quadràtic que permet que l'efecte no sigui lineal. És a dir, que permet que el canvi d'1 a 2 no sigui necessàriament igual d'important que el canvi de 4 a 5.

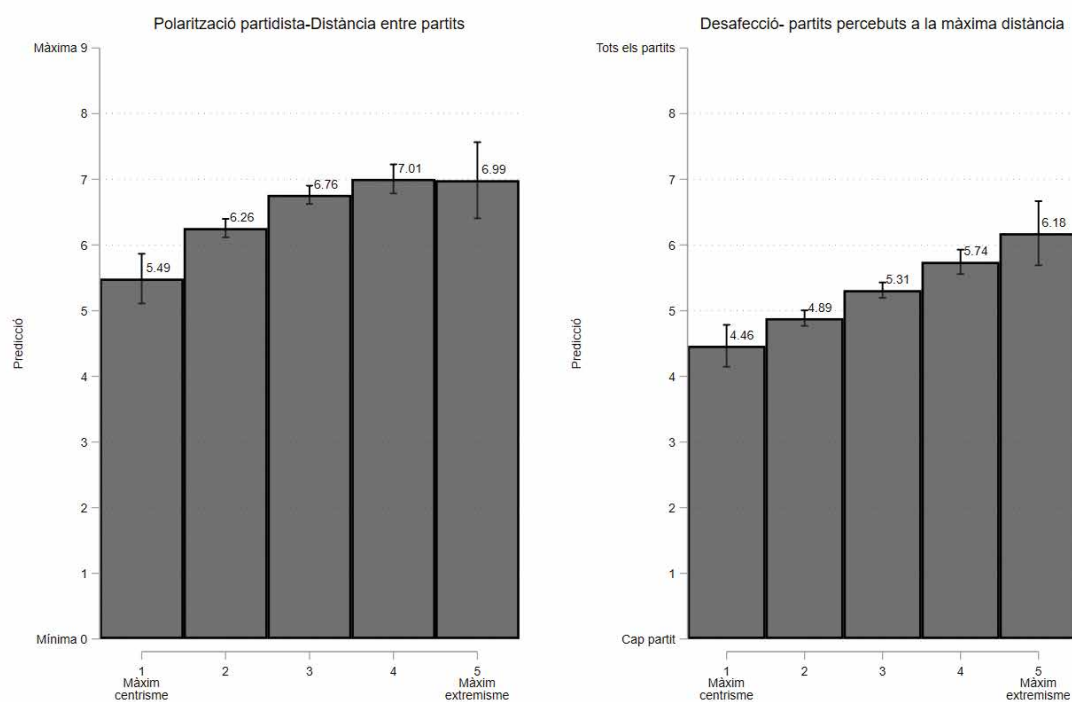

Figura 14: Nivell predit de polarització efectiva cap als diferents partits polítics per nivell d'extremisme ideològic

10. Els models es controlen sempre per gènere, identificació nacional, edat, idioma, nivell de estudis, zona geogràfica i composició ideològica de l'entorn.

La figura 14 mostra que aquelles persones que se situen en posicions més extremes acostumen a percebre una distància més gran entre els partits més pròxims. En concret, la mitjana de les que se situen en posicions extremes en tots els debats és de gairebé 7 punts de distància (sobre 9 possibles), mentre que les que prenen posicions centrades perceben unes diferències de menys de 6 punts. A més, les que se situen en posicions extremes també tenen tendència a percebre més partits a la màxima distància. El canvi és de 4,5 partits a màxima distància, a més de 6 partits situats a la màxima llunyania.

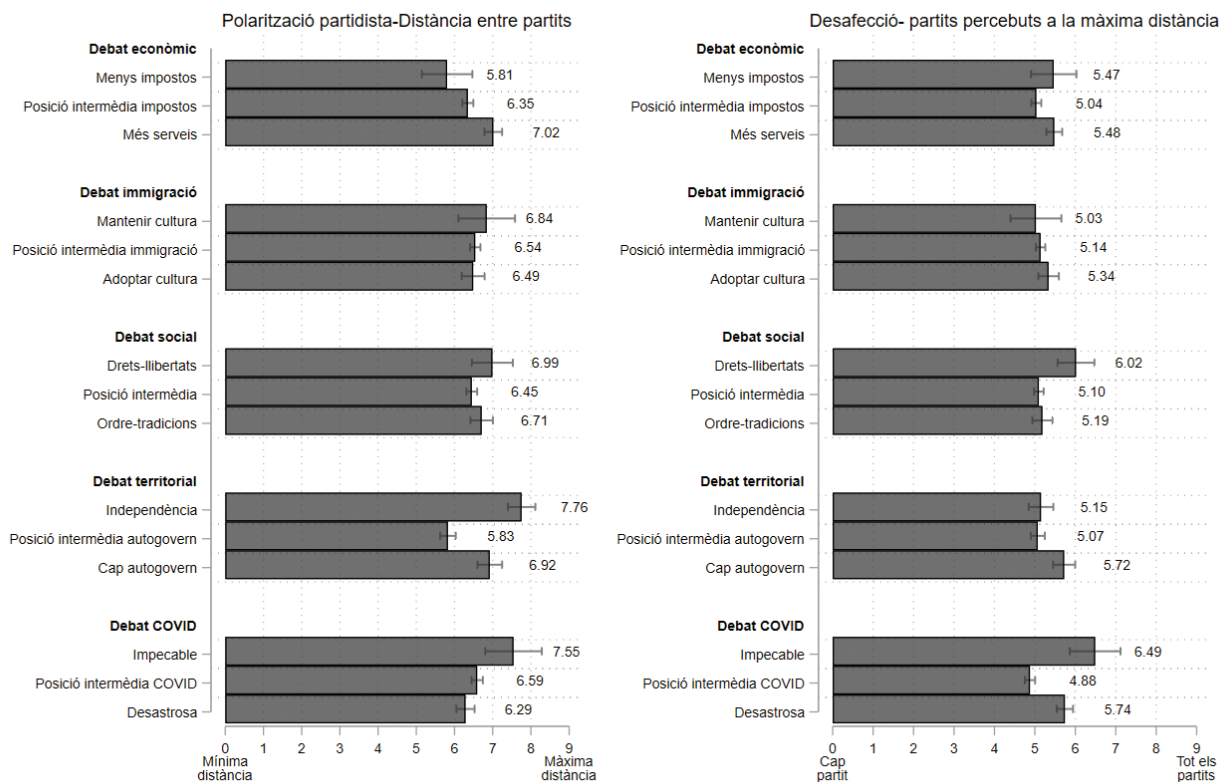

Figura 15: Nivell predit de polarització efectiva cap als diferents partits polítics per posició en els diferents debats

La figura 15 mostra aquestes diferències separant per les posicions que es poden prendre en els temes de debat, permetent que el fet de situar-se en els diferents extrems no tingui sempre el mateix impacte. Els coeficients surten d'un model similar al del gràfic anterior, amb la posició quadràtica als diferents conflictes com a variable independent i diferents controls socioeconòmics. A la figura podem veure, per exemple, com la polarització electoral o partidista és especialment comuna entre les persones que prenen certes posicions extremes, però no en les altres. Per exemple, les persones que se situen en l'extrem que cal augmentar els serveis i apujar els impostos i les de l'extrem més independentista perceben, de mitjana, distàncies molt més grans entre partits, amb diferències que, en el cas del debat econòmic, gairebé arriben a una diferèn-

cia de 2 punts. També qui opina que la gestió de la COVID ha estat impecable, juntament amb qui se situa en l'extrem que cal protegir els drets i llibertats per sobre l'ordre i les tradicions, són més propensos a percebre més partits a la màxima distància (uns 6 punts de mitjana).

En resum, podem dir que la polarització ideològica està associada a una major percepció de distàncies importants amb els grups polítics, però aquesta associació no és determinista, ja que els nivells de polarització electoral entre qui pren posicions centrades no són negligibles, i tampoc no és es igual per a totes les posicions.

POLARITZACIÓ EMOCIONAL: UNA MINORIA SOROLLOSA I AMENAÇADA

Més enllà de les visions diferents sobre els objectes polítics, moltes vegades la polarització s'ha associat a una manera concreta de valorar els objectes percebuts com a aliens, i com a aliena la gent que els defensa. Un fet que implica no respectar el principi que, en democràcia, totes les visions són respectables i mereixen ser tingudes en consideració. Aquest element de la polarització més nociu per a la democràcia, l'anomenarem aquí polarització afectiva o emocional. És una polarització que no té tant a veure amb potencials distàncies percebudes entre les persones i els objectes polítics, ja siguin polítiques o actors, sinó més aviat amb una reacció emocional cap a qui pensa diferent, independentment de la distància o de la posició que aquesta ocupi.

CONCLUSIONS DEL BLOC

Les respostes a aquestes preguntes ens mostren una societat majoritàriament partidària del respecte cap a qui pensa de manera diferent i de considerar que qui pensa de manera diferent no és mala persona, tot i un cert acord amb el fet que està desinformat (maniqueisme tou). Hi ha, això no obstant, un grup, que es pot situar entre el 15% o el 30% de persones, que té visions clarament negatives i/o estereotipades sobre qui pensa diferent. Un percentatge que varia segons a partir de quin punt creiem que les actituds cap als altres són un problema. Una anàlisi més detallada de les dades mostra també que aquestes tendències no estan necessàriament associades a la polarització ideològica o partidista, i que tenen més aviat a veure amb la percepció d'amenaça sobre la forma de vida i cultura.

És important distingir aquesta polarització, clarament nociva per a la democràcia, de la polarització ideològica o fins i tot partidista. Les diferències partidistes, i sobretot les ideològiques, tot i poder generar certes tensions tenen efectes positius per a la democràcia, com fomentar la

participació o limitar desigualtats polítiques.¹¹ En canvi, la polarització afectiva o la visió de les persones que pensen de manera diferent com a actors menys legítims o emocionalment distants pot arribar a posar en qüestió els principis del pluralisme i de respecte cap a qui pensa de manera diferent. Per capturar aquestes visions, l'enquesta incloïa dues preguntes que pretenien mesurar, respectivament, les reaccions emocionals (pregunta 10) i cognitives o de maniqueisme (dos primers ítems de la pregunta 11) respecte de qui pensa de manera diferent.

LES EMOCIONS CAP A QUI PENSA DE MANERA DIFERENT

Per conèixer les percepcions emocionals respecte de qui pensa de manera diferent, l'enquesta incloïa una bateria de preguntes sobre el grau en què la gent que pensa diferent desperta diferents emocions positives i negatives entre els enquestats.

Com demostra la figura 16, l'emoció que les persones enquestades senten en major grau és el respecte. Fins a un 11% se situa en l'extrem de màxim de respecte, i el 56,7% se situen en la meitat superior de l'escala (a partir del 6). A més, només un 22,1% se situa per sota del 5 en aquesta emoció. Tot i que de manera molt menys notable, les altres dues emocions positives, empatia i confiança, també són comunes. Fins a un 37,2% se situa més a prop del pol de molta empatia que del pol de cap empatia, i un 27,3% fa el mateix amb la confiança. Tot i això, és important destacar que fins a un 17,5% i un 18,2% de la mostra diu que aquelles persones que no pensen com elles no els generen gens d'empatia ni gens de confiança, respectivament.

Tot i una presència notòria de les emocions positives, si mirem les emocions negatives trobem alguns senyals preocupants. La impotència és la principal emoció negativa que sent la ciutadania cap a qui pensa de manera diferent. Fins a un 42,9% es posiciona més a prop de l'extrem de molta impotència que de l'extrem de gens de d'impotència. A més, a diferència del que passa amb altres emocions negatives, menys d'un 20% declara no sentir gens d'impotència o tristesa. Aquesta dada és força llunyana del gairebé el 30% que no senten ni angoixa, ni por, ni menyspreu.

11. Hetherington, M. (2019) "Resurgent Mass Partisanship: The Role of Elite Polarization"; Sirin and Villalobos, (2019) "The Study of Discrete Emotions in Politics."

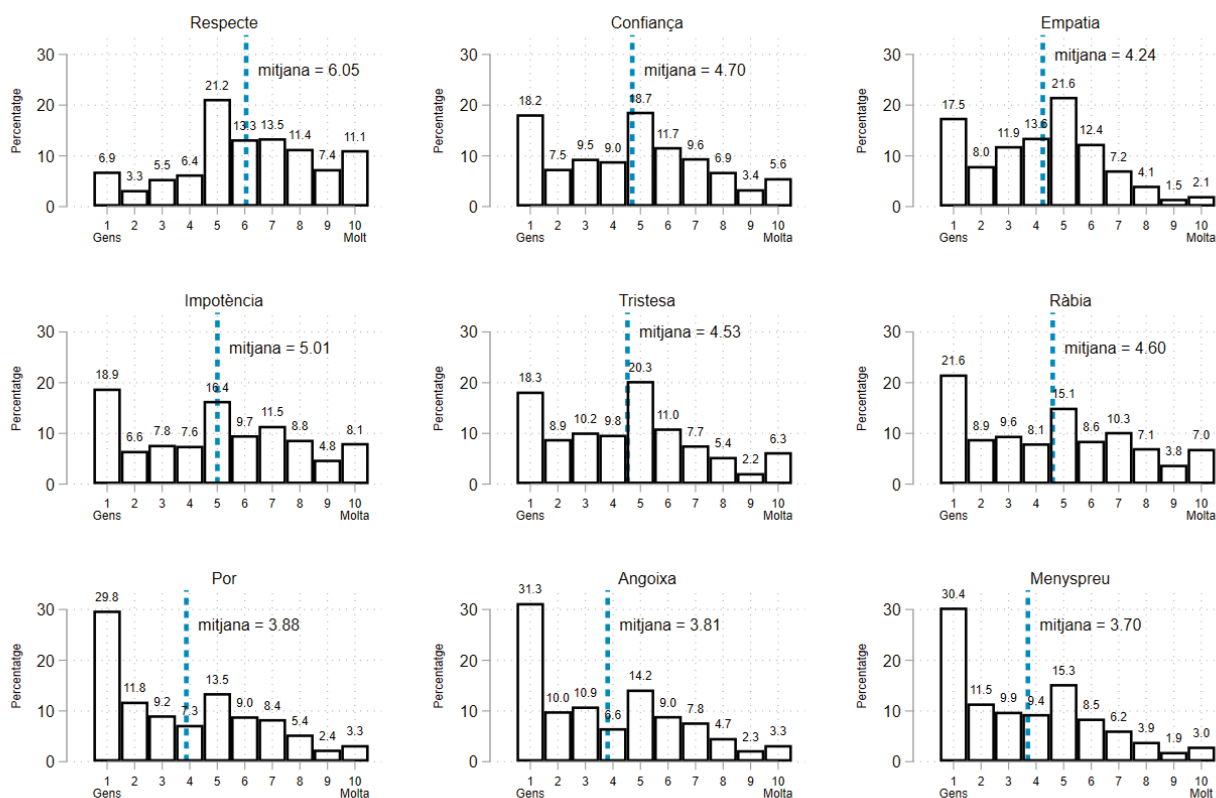

Figura 16: Distribució de valoracions sobre fins a quin punt la ciutadania sent diferents emocions cap a qui pensa de manera diferent

Per intentar veure com es distribueixen les persones segons la seva combinació d'emocions positives i negatives s'han construït dues escales. En l'escala d'emocions positives s'ha fet la mitjana del nivell d'empatia i de respecte que diuen sentir cap a qui pensa de manera diferent. En l'escala d'emocions negatives s'ha calculat la mitjana del nivell d'impotència, ràbia, por, angouxa i menyspreu. La tristesa i l'empatia s'han deixat fora de l'enquesta perquè no formaven part de la mateixa dimensió, segons els criteris de l'escala Mokken.

Si mirem la distribució de les diferències entre les dues escales (figura 17), trobem que la majoria de les persones senten una barreja clara d'emocions, ni un 1% de la població té només emocions positives o només emocions negatives. No obstant això, podem veure que la majoria té més emocions positives que negatives. Només un 33,73% sent amb més intensitat emocions negatives cap a qui pensa de manera diferent que positives, i només el 14,38% ho fa amb una diferència de més de dos punts. En canvi, gairebé el 60% sent amb més força emocions positives que negatives, i d'aquests un 34,63% ho fa amb una diferència de més de dos punts.

La distribució de la figura 17 també mostra que, tot i que la majoria sent més empatia i respecte en proporcions majors que emocions que potencialment els podrien distanciar de qui pensa

de manera diferent, hi ha una minoria preocupant, d'entre el 15 i el 30%, amb força més emocions negatives que positives cap a qui pensa de manera diferent.

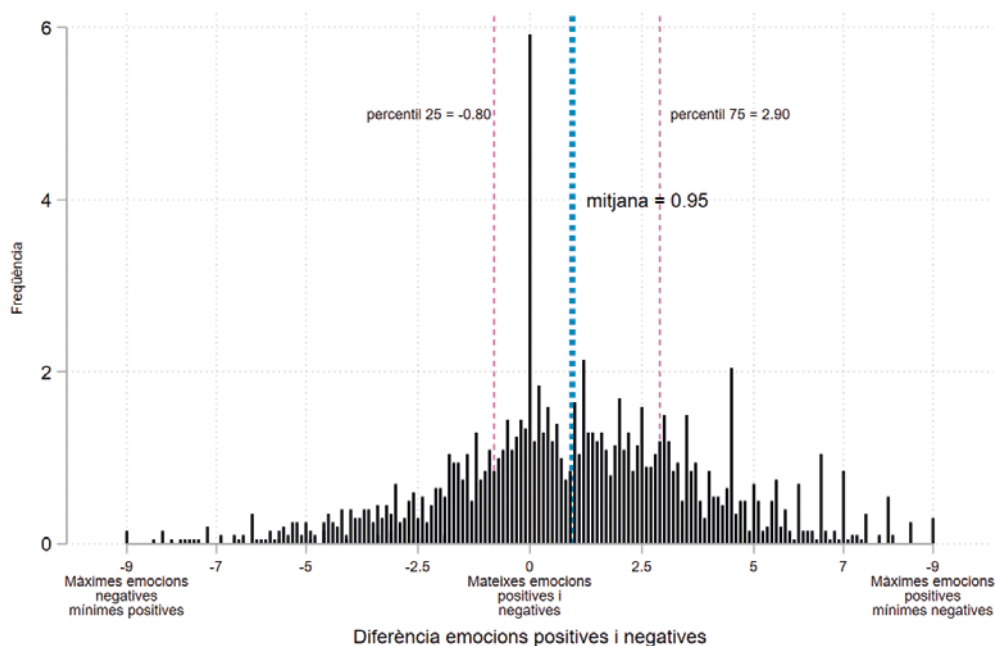

Figura 17: Distribució de la diferència entre nivell mitjà d'emocions positives (respecte i empatia) i nivell mitjà d'emocions negatives (imptència, ràbia, por, ansietat i menyspreu)

EL MANIQUEISME ENVERS LES OPINIONS DIVERGENTS

Més enllà de les emocions, el respecte a qui pensa de manera diferent també es pot mesurar amb indicadors de maniqueisme, o la noció que qui pensa de manera diferent no ho fa d'una manera legítima, sinó perquè és mala persona, versió dura, o bé perquè està mal informat, versió tova. Com mostra la figura 18, el maniqueisme dur és clarament minoritari entre la població contactada. Gairebé el 60% de les respostes se situen per sobre del 8 en l'acord amb la frase, que està redactada en negatiu, i només un 12,6% se situa a l'esquerra de les posicions mitjanes, més a prop del pol de desacord que de l'acord.

Una mica menys clara és la dinàmica de la pregunta del maniqueisme tou, tot i que podria ser que una part de les diferències fos a causa del gir de la pregunta, que fa que sigui necessari estar en desacord per no mostrar maniqueisme. En tot cas, només un 28,9% de la població contactada se situa en les quatre categories més en desacord amb la declaració que aquells que pensen de manera diferent estan mal informats, i el percentatge que se situa en les quatre categories més maniquees puja del 12,6% al 34,2%.

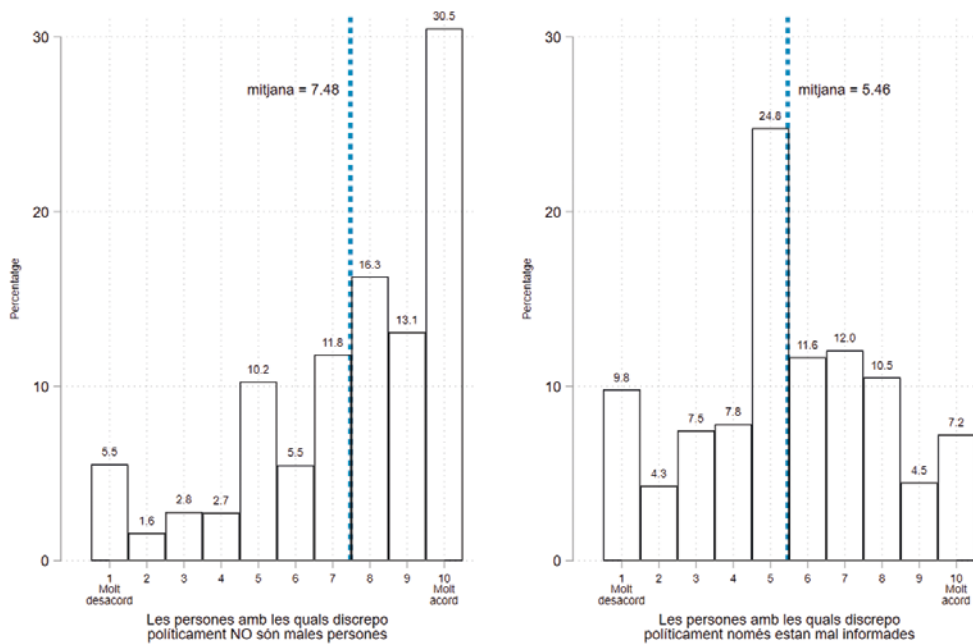

Figura 18: Distribució valoracions sobre visions maniquees cap a qui pensa de manera diferent

Si considerem que cada escala de 10 punts es pot dividir en tres grups: les persones que se situen al costat maniqueu de l'escala (categories 1 a 4 de la primera pregunta i 7 a 10 de la segona), les que se situen en les dues posicions centrals (punts 5 i 6) i les que se situen en el costat no maniqueu (posicions 7 a 10 de la primera escala i 1 a 4 de la segona) podem creuar les dues preguntes i generar diferents perfils. Aquests perfils mostren un 21,13% de la població que no és gens maniquea en cap de les dues formes. Un 30,73% que és maniquea tova, però no dura. I un 12,63% de la mostra que és maniquea dura i que creu que la gent que pensa de manera diferent és mala persona. El 35,50% restant se situa en posicions intermèdies. Tornem a trobar, doncs, un grup social, d'entre el 40% i el 12% segons si el maniqueisme tou ens sembla preocupant, que mostra actituds clarament preocupants cap a qui pensa de manera diferent, actituds que podrien generar dinàmiques de polarització emocional.

A la figura 19 podem veure com els diferents perfils de càrrega emocional i maniqueisme es combinen. Hi podem veure com, efectivament, les persones gens maniquees són molt més proclius a tenir moltes més emocions positives, fins a un 53% dels no maniqueus estan en aquesta categoria i només un 19% té més emocions negatives. També hi podem veure com les persones maniquees dures són més proclius a tenir moltes més emocions negatives (25% en aquesta categoria), mentre que les maniquees toves i les no categoritzades són les que tenen més propensió a una barreja d'emocions positives, lleugerament diferent però no marcadament diferent.

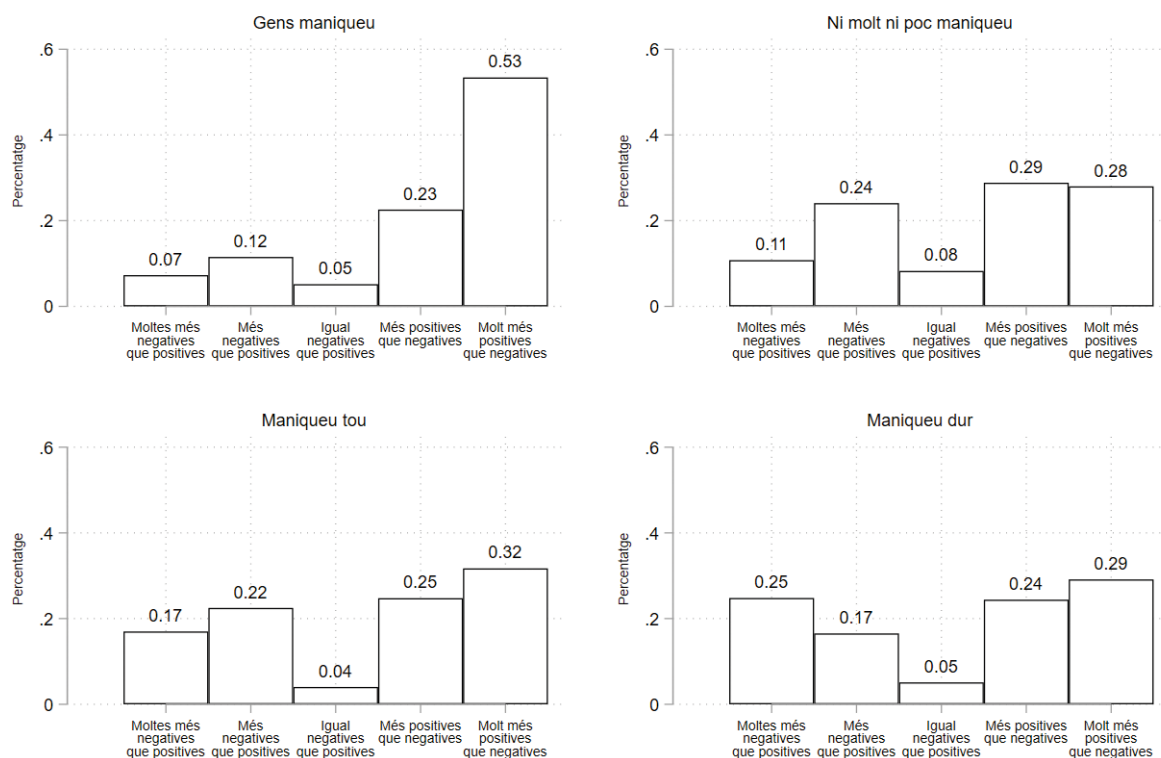

Figura 19: Distribució de càrrega emocional cap a qui pensa de manera diferent per maniqueisme

QUINA ÉS LA RELACIÓ ENTRE POLARITZACIÓ IDEOLÒGICA I POLARITZACIÓ AFECTIVA?

Un últim element important per entendre com la polarització emocional impacta en la societat catalana és la relació que té amb la polarització ideològica i partidista. En el debat públic, el concepte *polarització* s'utilitza per fer referència a les dues dinàmiques, com si fossin el mateix. Això no obstant, les figures d'aquesta secció mostren que aquesta associació, amb les dades, no és massa sòlida. Els resultats de l'anàlisi mostren que la relació entre estar polaritzat ideològicament i electoralment i estar polaritzat emocionalment és entre dèbil i inexistent. Les figures d'aquesta secció mostren sempre els valors predits de polarització emocional segons el nivell de la polarització ideològica o partidista. Els valors es calculen amb models similars als descrits en la secció sobre la relació entre polarització ideològica i partidista.

A la figura 20 podem veure que la gent que se situa més en els extrems en els diferents debats no és més procliu a tenir més emocions negatives cap a qui pensa de manera diferent. I la diferència en les emocions positives és molt petita i estadísticament insignificant, per tant probablement inexistent.

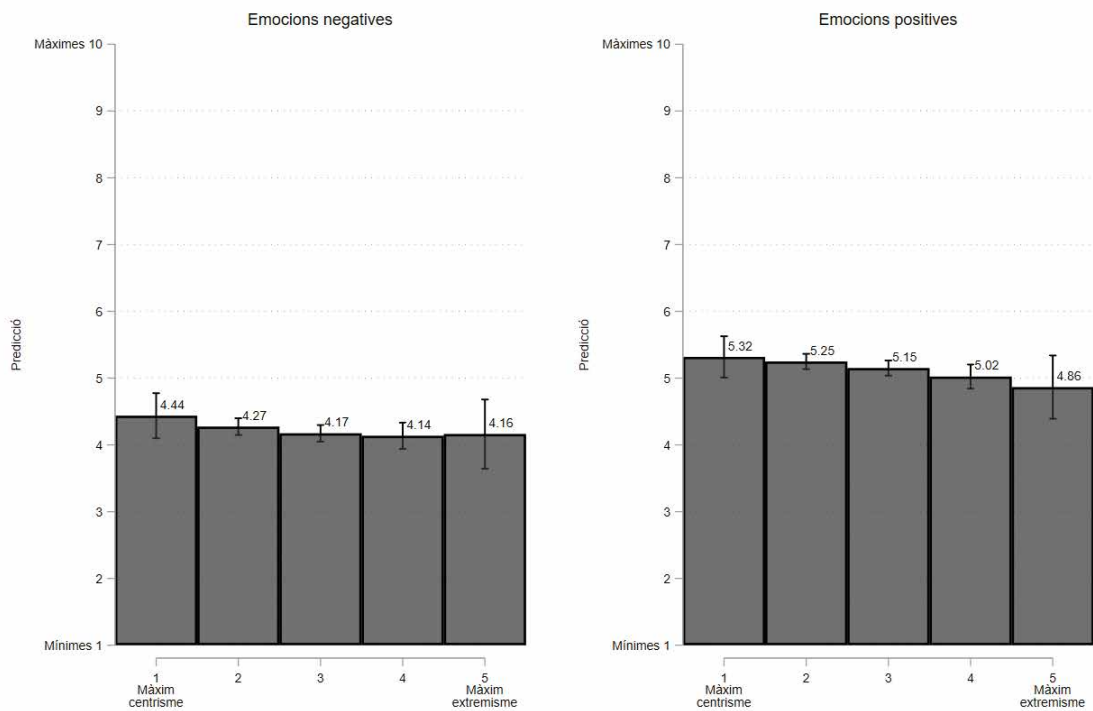

Figura 20: Nivell predit d'emocions cap a qui pensa de manera diferent per nivell d'extremisme ideològic

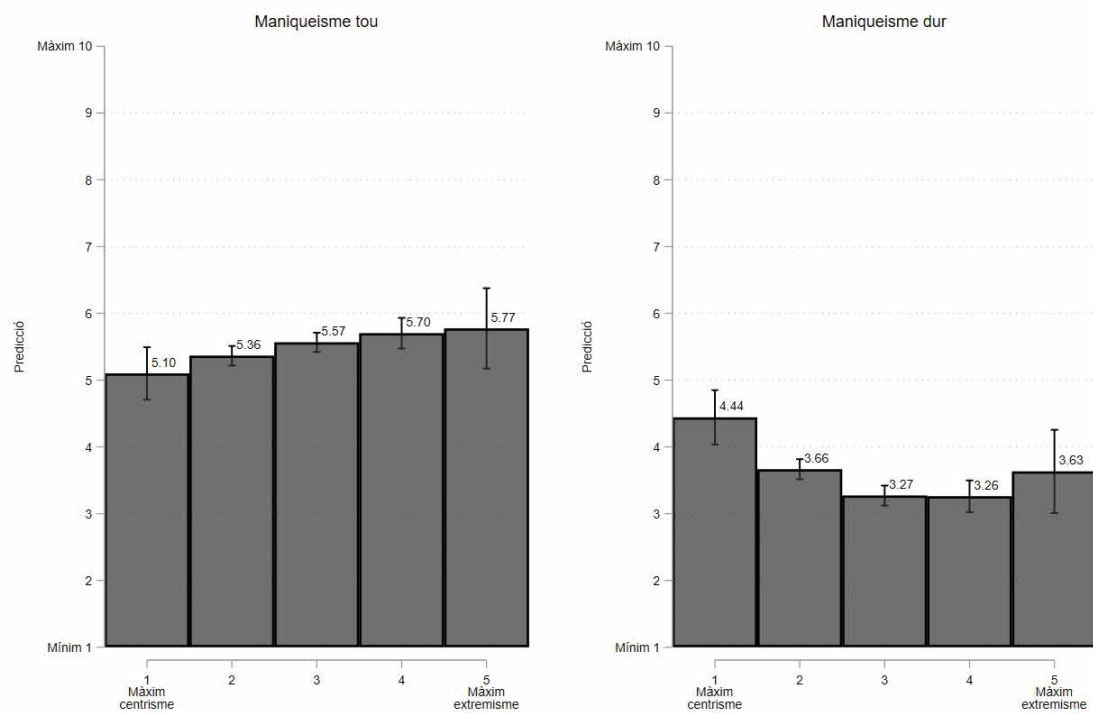

Figura 21: Nivell predit de maniqueisme per nivell d'extremisme ideològic

També són petites, i estadísticament poc significants, les diferències entre polarització partidista i ideològica i maniqueisme tou (figura 21). Sí que són lleugerament significants les diferències pel que fa al maniqueisme dur, però en aquest cas trobem que l'efecte no és l'esperat esperat ni és lineal. Aquelles persones que prenen posicions més centrades són lleugerament més proclius a estar en desacord amb la frase que qui pensa diferent no és mala persona que aquelles que se situen en un dels dos costats de l'escala en el debat. Les dades són molt similars si en comptes de mirar la polarització ideològica mirem la polarització partidista, motiu pel qual s'ha decidit no mostrar les dades per polarització partidista.

Tampoc no trobem grans diferències en el tipus d'emocions generades envers qui pensa diferent i el maniqueisme si, en comptes d'analitzar la mitjana d'extremisme en els debats, observem quins són els valors predits de polarització emocional segons les posicions preses en els diferents debats ideològics (els models estan calculats igual que els de la secció de polarització partidista). Com es pot veure a les figures 22 i 23, tot i que hi ha petites diferències en els valors predits, en alguns casos significatives, les diferències són força petites i no sempre impliquen que aquells que prenen posicions més a l'extrem siguin els més polaritzats emocionalment.

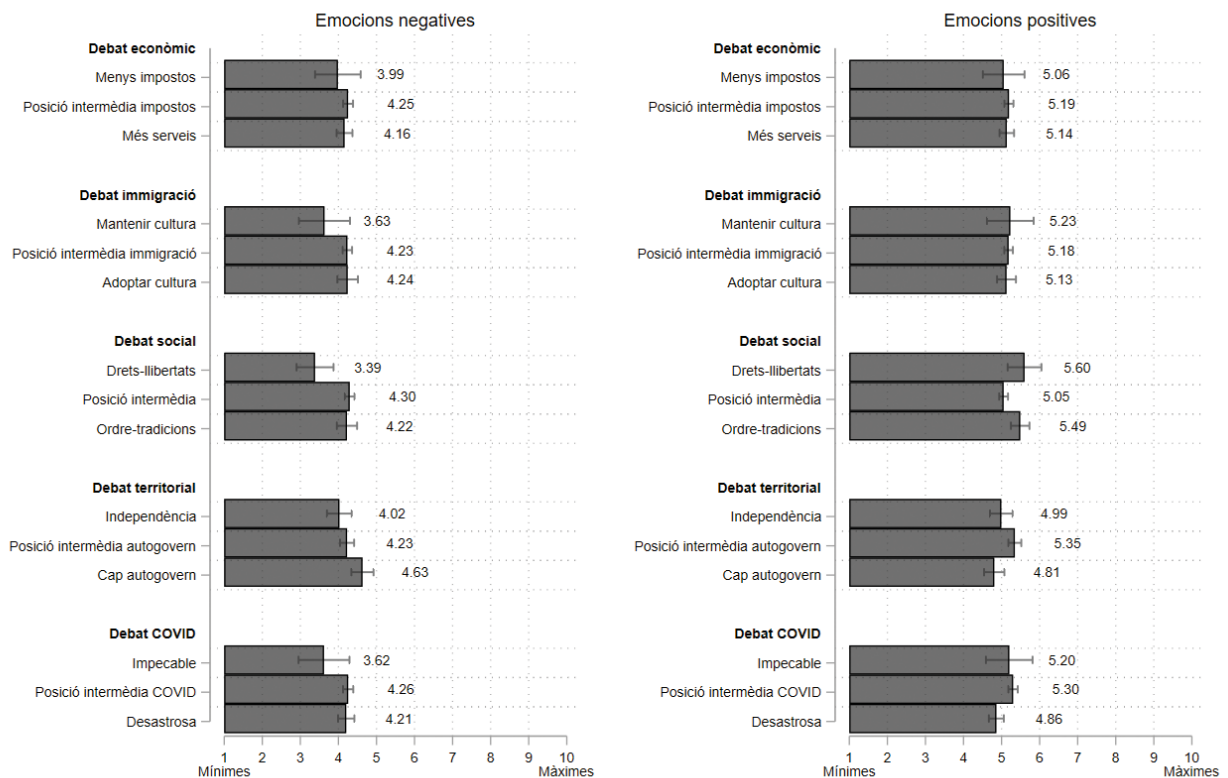

Figura 22: Nivell predit d'emocions cap a qui pensa de manera diferent per posició ideològica en els diferents debats

Per exemple, aquelles persones que se situen en l'extrem de protegir drets i llibertats en el debat social tenen, de mitjana, gairebé un punt menys d'emocions negatives que les que se situen en l'altre pol o en posicions intermèdies. També les que es mostren partidàries d'eliminar l'autogovern semblen tenir més emocions negatives cap a qui pensa de manera diferent. En l'altre costat, aquelles persones amb posicions intermèdies en el debat territorial són lleugerament més proclius a sentir emocions positives cap a qui pensa de manera diferent, mentre que les que tenen posicions intermèdies en el debat social en tenen una mica menys. Tot i que, en els dos casos, les diferències són molt poc significants políticament.

Si mirem el maniqueisme (figura 23), trobem que les persones partidàries de mantenir drets i llibertats i els que prenen posicions intermèdies en el debat territorial són marginalment menys maniqueus tous. Tot i que, aquests últims, també són lleugerament més maniqueus durs.

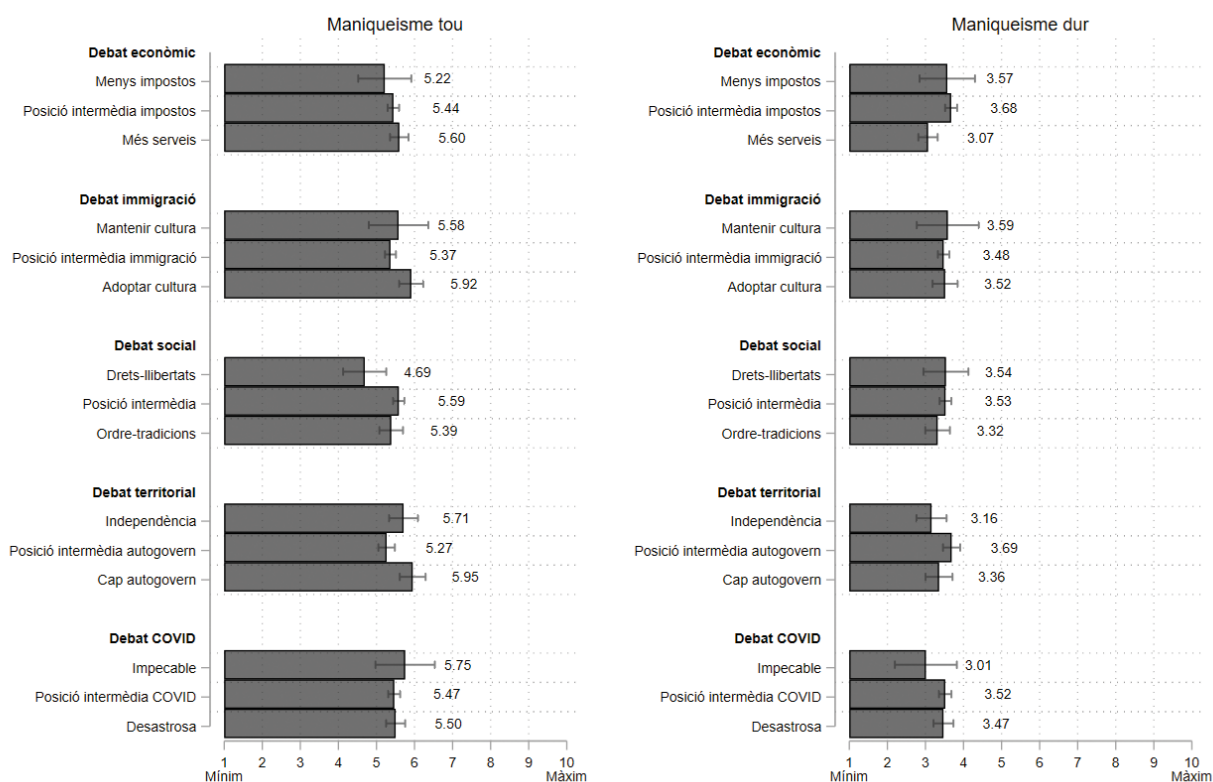

Figura 23: Nivell predit de maniqueisme per posició ideològica en els diferents debats

En general trobem, doncs, que la polarització ideològica no explica les diferències que observem en els nivells de polarització emocional. D'on surt, llavors, aquesta polarització emocional?

QUÈ EXPLICA QUE ALGUNES PERSONES RESPECTIN MENYS A QUI PENSA DIFERENT?

Com mostren les figures 24 i 25, la polarització emocional augmenta, sobretot, entre qui percep que la seva forma de vida o cultura està sent amenaçada (ítems del 3 al 5 de la pregunta 11). Les figures mostren els nivells predits de les diferents mesures d'emoció segons la mitjana de respostes a la bateria de preguntes destinada a comprendre aquesta percepció d'amenaçes (més endavant les descriurem).

A la figura 24 podem veure, per exemple, que la diferència entre qui no senten la seva forma de vida o cultura amenaçada de cap manera i qui la senten molt amenaçada representa un augment de gairebé 3 punts (en una escala de 10) en les emocions negatives cap a qui pensa de manera diferent, d'una mitjana de 2,34 a una de 5,27 en emocions negatives. L'amenaça també es tradueix en una pèrdua de prop de mig punt en les emocions positives cap a qui pensa de manera diferent.

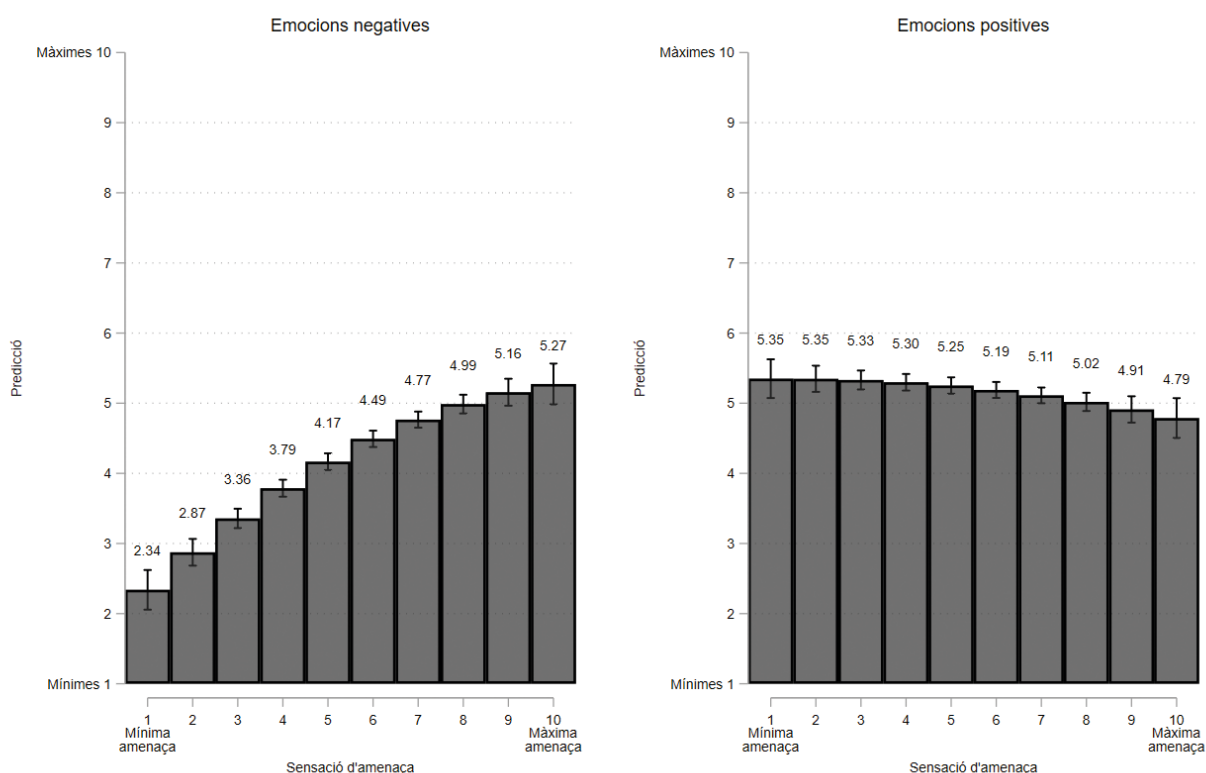

Figura 24: Nivell predit d'emocions cap a qui pensa de manera diferent per sensació d'amenaça

La sensació d'amenaça sobre la forma de vida i cultura també augmenta el nivell de maniqueisme tou (figura 25). El fet de tenir o de no tenir la sensació que la cultura i forma de vida està en risc implica passar d'un nivell d'acord amb el maniqueisme tou de més de 6 punts a un de 4,23 entre els que no se senten amenaçats. Menys evident és l'efecte de l'amenaça sobre el maniqueisme dur, tot i que entre les persones que se senten amenaçades el nivell de maniqueisme dur arriba a ser de gairebé 1 punt més en una escala de l'1 al 10 (de 2,70 d'acord a un 3,68). No obstant això, l'efecte no sembla ser lineal. Entre aquelles més amenaçades, el nivell de maniqueisme dur no és gaire més alt que entre les que se situen en posicions intermèdies. En resum, doncs, en aquests moments a Catalunya genera molt més perill per a la convivència tenir gent que se sent amenaçada, que no pas gent que té posicions extremes sobre els objectes polítics.

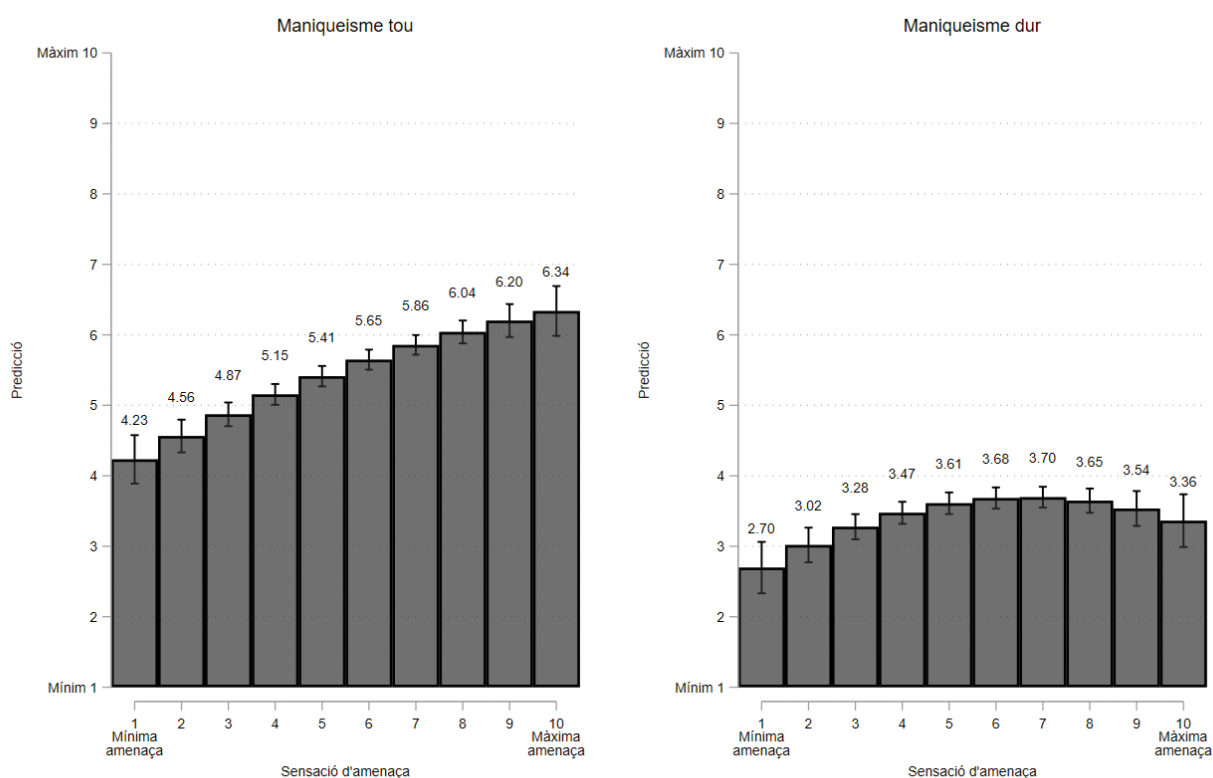

Figura 25: Nivell predit de maniqueisme per sensació d'amenaça

CONVIVÈNCIA I CONFIANÇA SOCIAL: UNA BRETXA CREIXENT

L'últim element rellevant per a aquesta primera radiografia sobre l'estat de la polarització en la societat catalana és la traducció dels tres tipus de polarització en les percepcions sobre els nivells de convivència i confiança ciutadana, elements importants per comprendre fins a quin punt el conflicte polític s'ha traduït en conflicte en l'àmbit social i de relacions ciutadanes.

Per mesurar aquesta situació podem analitzar dos tipus de preguntes. En primer lloc, les preguntes sobre percepcions de convivència a Catalunya i al municipi (pregunta 5), preguntes que ja es van incloure a l'enquesta del 2018. En segon lloc, l'indicador de confiança social (pregunta 7), un indicador àmpliament utilitzat en la literatura per copsar fins a quin punt una societat s'ha trencat de tal manera que ja no pot funcionar de forma eficient.

CONCLUSIONS DEL BLOC

Les percepcions de convivència i confiança social són força altes. Tant la convivència en l'àmbit del municipi com en l'àmbit de Catalunya reben una nota mitjana per sobre del 7, i la confiança social també se situa de mitjana per sobre del 5 (5,9).

Això no obstant, trobem una bretxa important en les percepcions de convivència segons la identificació nacional, ja que aquells més identificats amb Espanya valoren la convivència més d'un punt pitjor que els més identificats amb Espanya. Unes diferències que, a més, han augmentat des del 2018.

Troblem també certa relació entre les percepcions de convivència i la polarització emocional. Hi ha pitjors valoracions de la convivència i la confiança social entre aquelles persones que tenen més emocions negatives i menys de positives cap a qui pensa de manera diferent o són maniquees dures. La polarització ideològica també sembla reduir les percepcions de confiança i convivència, especialment en la posició que els/les immigrants s'han d'adaptar a la cultura de destí en el debat de la immigració i en la visió desastrosa de la gestió de la COVID. El debat territorial i l'econòmic també tenen efectes en algunes de les variables, però no en d'altres.

LES PERCEPCIONS SOBRE LA CONVIVÈNCIA

La figura 26 mostra les respostes a les preguntes fetes a l'enquesta del 2020 sobre la valoració global de la convivència a Catalunya i en el municipi o barri. També s'hi mostra la mitjana de les respostes a la mateixa pregunta feta el 2018.

Com es pot veure en la figura, les percepcions de la convivència tant a Catalunya com al municipi tenen valoracions altes, amb notes mitjanes, tant en un àmbit territorial com en l'altre, per sobre del 7. Un 46,9% de les persones de la mostra situen la valoració de la convivència a Catalunya per sobre del 7, i un 56,8% ho fan per al municipi. A més, només un 7,5% i un 10,1% situen la convivència al municipi i a Catalunya per sota del 5, respectivament. Això no obstant, cal notar que les percepcions de convivència baixen lleugerament des del 2018, any de gran tensió territorial, si bé és cert que ho fan d'una manera molt subtil (la nota mitjana de la convivència de Catalunya baixa del 7,22 al 7,05, i la del municipi del 7,82 al 7,47).

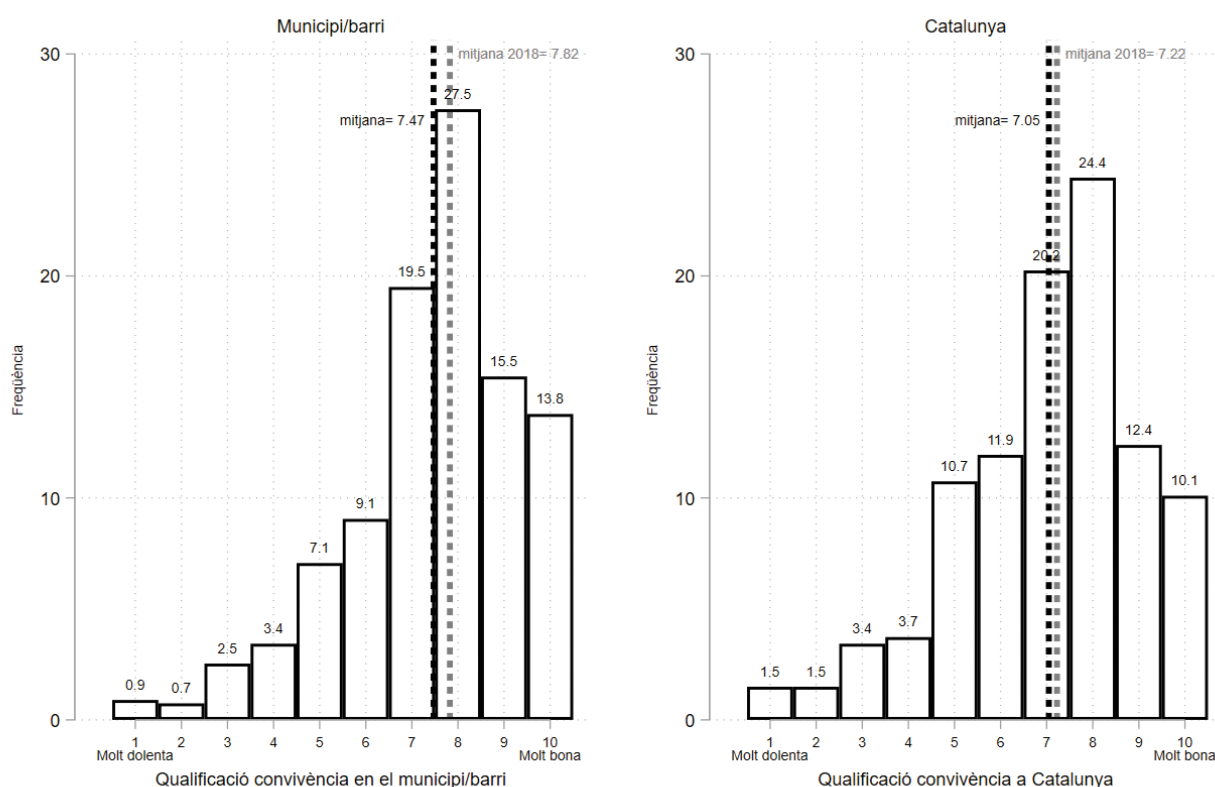

Figura 26: Distribució respostes escala sobre convivència a Catalunya i el municipi per any (dades ICIP 2018¹²-ICIP 2020)

12. ICIP 2018: Percepció de la població de Catalunya sobre la convivència i la seguretat. Informes 15/2018. ICIP. http://icip.gencat.cat/web/.content/continguts/publicacions/documents_i_informes/2018/Informe-Enquesta.pdf

Trobem, a més, diferències importants en aquestes percepcions per grups socials (figura 27). Les dades del gràfic surten de les prediccions de models fets amb les percepcions de convivència com a variable dependent i les variables del gràfic com a variables de control i independents. Les diferències són especialment clares pel que fa a la identificació nacional, entre aquelles persones que s'identifiquen com a més espanyoles o només espanyoles perceben una convivència fins a un punt més dolenta que els que s'identifiquen com a només catalanes o més catalanes al seu municipi. Una diferència que arriba a ser de més de dos punts en el cas de les percepcions de convivència a Catalunya. A més, és preocupant que tant en un nivell com en l'altre la bretxa ha augmentat des del 2018.

La figura també mostra algunes diferències importants entre territoris en les percepcions de la convivència en l'àmbit municipal, unes diferències que no trobem en l'àmbit de Catalunya. En aquest sentit, la gent de Barcelona i l'àrea metropolitana percep la convivència al municipi fins a mig punt per sota de la resta del país. Tot i que les diferències són petites, les percepcions de convivència en els dos espais també sembla que s'han deteriorat més per a la gent sense estudis que per a la gent amb estudis universitaris, i també més per a la gent més gran de 65 anys que per als joves.

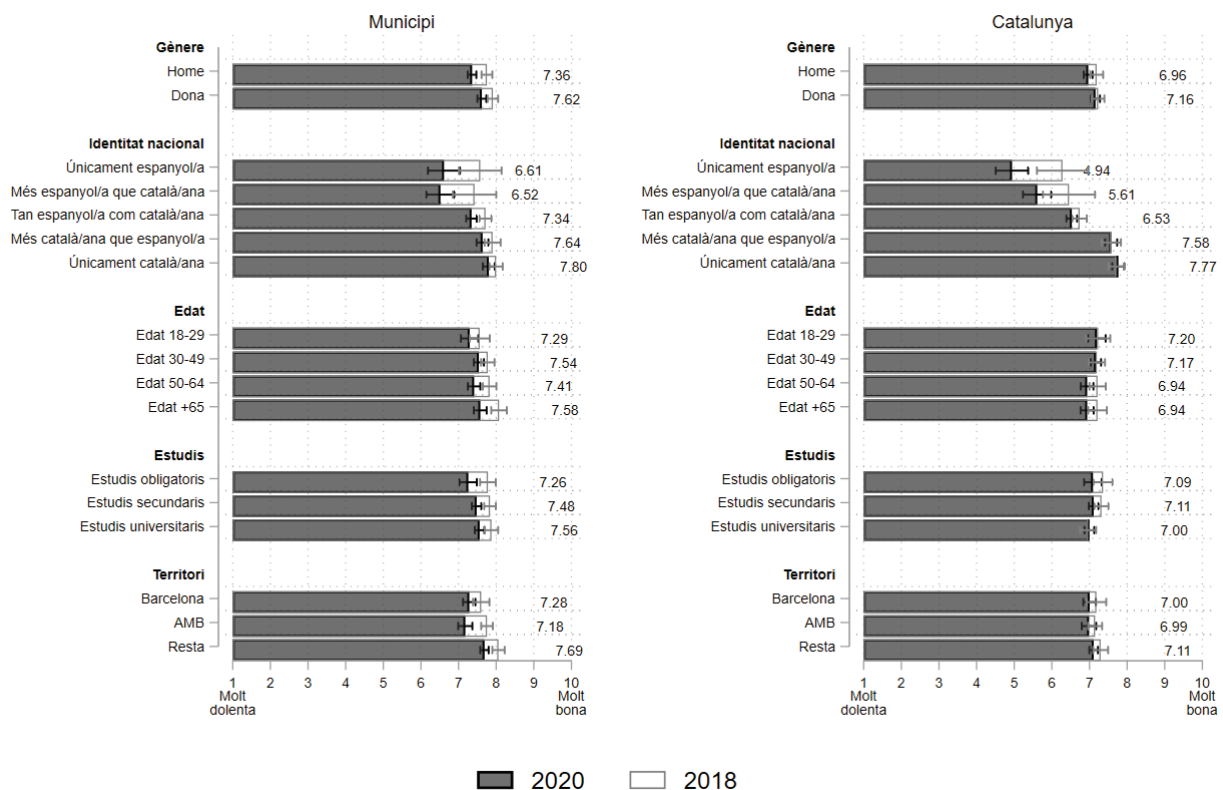

Figura 27: Percepcions de convivència predites per característiques socioeconòmiques

LA CONFIANÇA SOCIAL

El segon element rellevant que podem tenir en compte a l'hora de valorar les percepcions generals sobre la convivència és el nivell de confiança social, és a dir, la percepció generalitzada que es conviu amb gent en la qual es pot confiar. Per analitzar aquest indicador s'ha utilitzat la pregunta típica d'altres estudis com l'Enquesta Social Europea (ESE). Com mostra la figura 28, la gran majoria de la població se situa en el costat dret del punt mitjà en confiança social, una dada que demostra que, tot i les divisions i diferències, la majoria de la població segueix confiant en la resta de la ciutadania de Catalunya. De fet, només el 17,6% de la població se situa en el costat de la desconfiança a l'escala.

Per posar una mica de context en l'indicador, i aprofitant que és un indicador utilitzat en projectes internacionals, podem veure si aquests nivells de confiança són comparables als dels altres països propers. Sempre amb les precaucions pel fet que els formats de les enquestes i els moments de la pregunta no són comparables. Les dades de la figura 29 comparen les respostes a la pregunta de la confiança social amb les donades per la ciutadania de diferents països europeus a l'ESE 2018.¹³

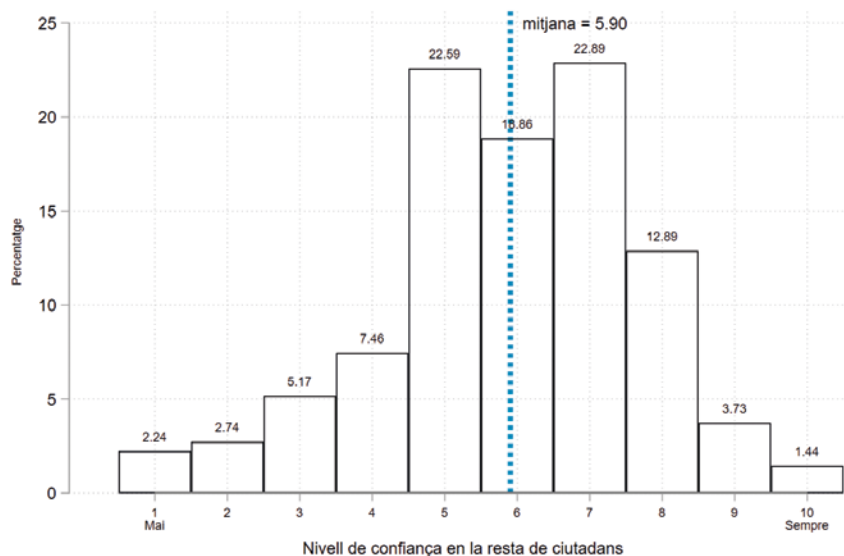

Figura 28: Distribució respostes a l'escala de confiança social: "Es pot confiar en la gent..."

13. ESE 2018: ESS Round 9: European Social Survey Round 9 Data (2018). Data file edition 2.0. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. doi:10.21338/NSD-ESS9-2018.

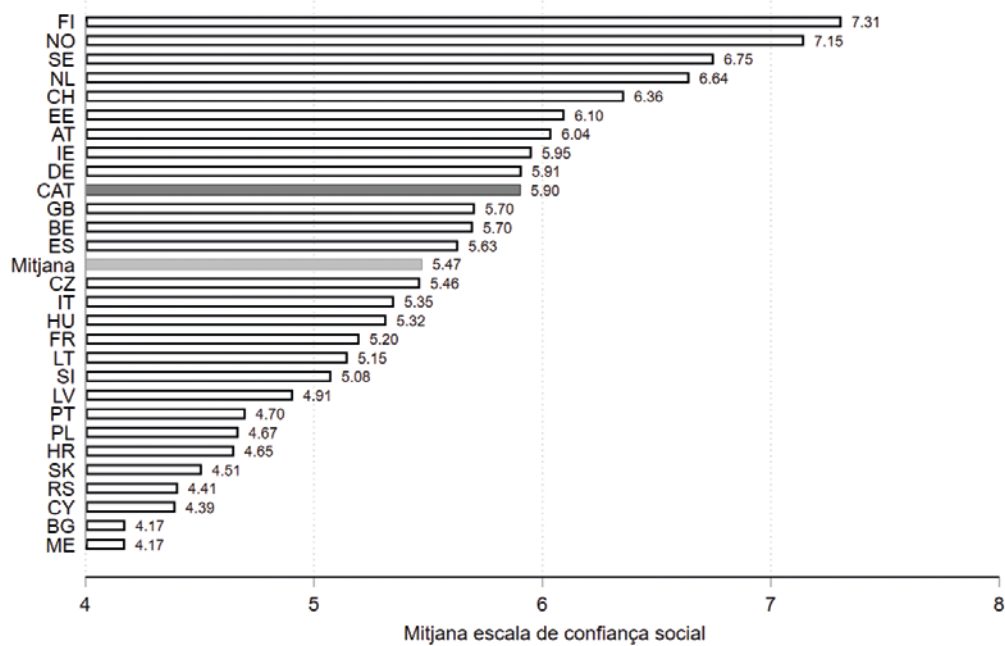

Figura 29: Mitjana del nivell de confiança en la resta de ciutadania en una escala de l'1 al 10 per país (dades ESE 2018¹⁴ i ICIP 2020)

Com es pot veure a la figura 29, els nivells de confiança ciutadana de l'ICIP 2020 són força comparables als que trobem en altres països de l'entorn. Podem concloure, doncs, que la societat catalana té uns nivells de confiança social equiparables als de la majoria de països europeus.

QUINA ÉS LA RELACIÓ ENTRE PERCEPCIONS DE CONVIVÈNCIA I POLARITZACIÓ?

Per acabar aquest bloc és important analitzar fins a quin punt aquestes percepcions de convivència estan relacionades amb els diferents nivells de polarització que té la ciutadania. Per analitzar aquestes dinàmiques, la figura 30 mostra la percepció predita sobre la convivència a Catalunya i el municipi segons si la persona està molt o poc polaritzat en les diferents dimensions repassades.¹⁵

14. ESE 2018: ESS Round 9: European Social Survey Round 9 Data (2018). Data file edition 2.0. NSD - Norwegian Centre for Research Data, Norway – Data Archive and distributor of ESS data for ESS ERIC. doi:10.21338/NSD-ESS9-2018.

15. Els models es calculen amb les variables d'interès com a variable dependent, i els valors de polarització ideològica i partidista introduïts de forma quadràtica per capturar efectes no lineals. Els models també es controlen per gènere, edat, nivell d'estudis i àrea de residència, tot i que no se'n mostrin els coeficients.

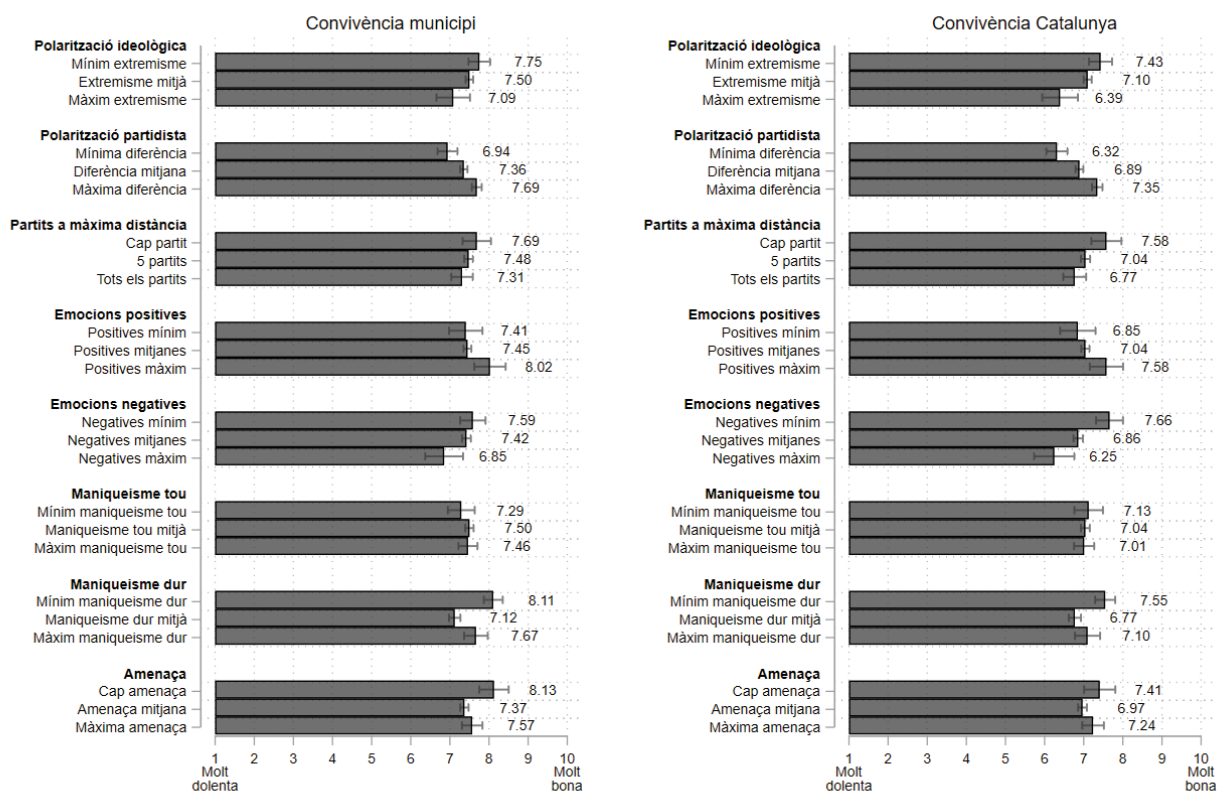

Figura 30: Valors predits de percepció de convivència per als diferents nivells i tipus de polarització

Com es pot veure a la figura 30, tot i que les diferències en cap cas són dramàtiques, la polarització té un cert impacte en les percepcions de convivència. Aquelles persones menys polaritzades ideològicament perceben la convivència al municipi més de mig punt més alta, i la de Catalunya un punt sencer. La polarització partidista, en canvi, té l'efecte contrari, i controla la resta d'elements el fet de percebre importants diferències entre partits, ja que augmenta la percepció de convivència mitjana en prop d'un punt en una escala de l'1 al 10. Tot i que, a la vegada, el fet de percebre pocs o cap partit a la màxima distància millora la percepció de convivència en més de mig punt, especialment pel que fa a la percepció de convivència a Catalunya.

Tenir més emocions positives cap a qui pensa de manera diferent, especialment si són altes (superiors al 5,5), augmenta la percepció de convivència en els dos espais prop d'un punt (de 7,41 a 8,02 en el cas del municipi, i de 6,85 a 7,58 en el cas de Catalunya). També les emocions negatives empitjoren les percepcions de convivència, especialment en el cas de la convivència en el conjunt de Catalunya (de 7,66 a 6,25). Per últim, aquelles persones amb nivells mínims de maniqueisme dur o sense percepció d'amenaça també perceben lleugerament millor la convivència en els dos espais.

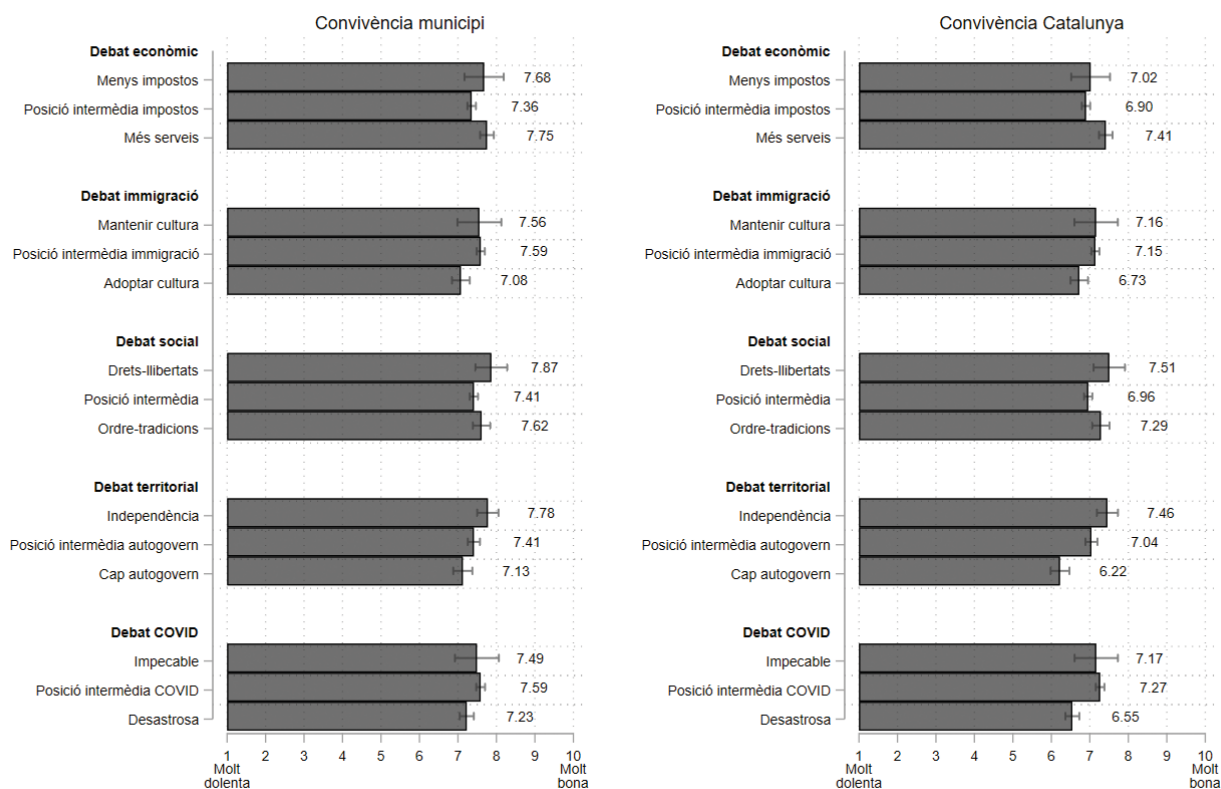

Figura 31: Valors predits de percepció de convivència per posició ideològica en els diferents debats

Si mirem l'impacte exacte de l'extremisme en cadascun dels debats ideològics, en comptes de mirar-los agrupats, veiem també dues diferències interessants (figura 31).¹⁶ En primer lloc, com ja passava amb la identitat, aquelles persones situades a l'extrem independentista del debat territorial perceben una millor convivència a Catalunya (valoració mitjana de 7,46, per una valoració mitjana de 6,22 entre els situats a l'extrem contrari). Curiosament aquest efecte també el trobem en les percepcions de convivència al municipi, tot i que una mica menor (caiguda del 7,78 al 7,13 d'un extrem a l'altre de l'eix). Destaca també la pitjor valoració de la convivència d'aquelles persones situades a l'extrem d'adaptar-se a la cultura del lloc de destí en el debat sobre la immigració. Una caiguda de la percepció de la convivència que s'observa només entre les persones que se situen en aquest extrem, no hi ha diferències entre les posicionades al centre ni en l'altre extrem. És important notar que, a més, és una caiguda de percepcions de la convivència que es produeix tant en l'àmbit de Catalunya com en el del municipi. També les persones que se situen a l'extrem de més serveis semblen tenir una lleugera millor percepció de la convivència a Catalunya i al municipi, i les que creuen que la gestió de la COVID ha estat desastrosa, pitjor.

En l'anàlisi de l'impacte de la polarització en la confiança social també trobem un cert impacte de la polarització. Així, aquelles persones situades més a l'extrem en els diferents debats se

16. Com en el cas anterior, la posició en els debats s'ha introduït de forma quadràtica per permetre efectes no lineals. També s'ha controlat per gènere, edat, nivell d'estudis i àrea de residència.

situen gairebé mig punt (de 5,93 a 5,54) per sota de les que se situen en posicions intermèdies en nivells de confiança social. Trobem aquí, també, que percebre distàncies més grans entre els partits augmenta, més que no pas redueix, la confiança social, mentre que percebre molts partits a la màxima distància redueix lleugerament els nivells de confiança (tot i que la diferència és de menys de 0,3 punts). Tenir el màxim d'emocions positives i el mínim de negatives té un impacte de prop de mig punt en les percepcions de confiança en la ciutadania. Per últim, no tenir gens de maniqueisme dur i nivells mitjans d'amenaça també genera un lleuger augment en la percepció que es pot confiar en la resta.

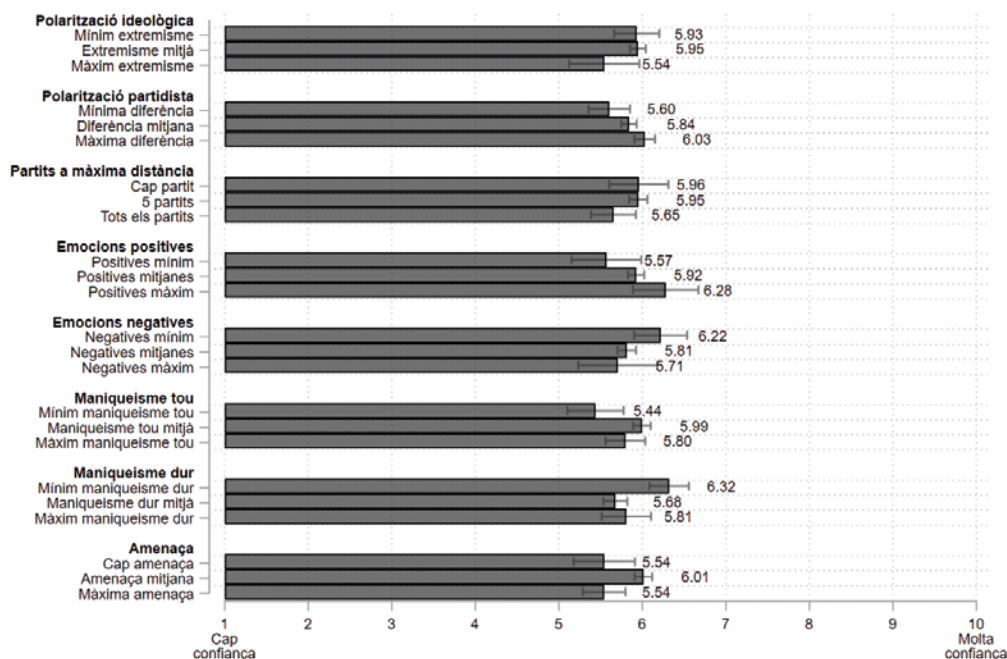

Figura 32: Valors predits de confiança social per als diferents nivells i tipus de polarització

Si mirem l'impacte dels diferents debats ideològics per separat (figura 33), tornem a trobar que aquelles persones que volen que els immigrants s'adaptin a la societat de destí tenen un nivell de confiança lleugerament inferiors a la resta (de 6,07 a 5,42). També les que se situen a l'extrem d'abaixar impostos tenen menys confiança social que les que prefereixen pujar impostos, i les que creuen que la gestió de la COVID ha estat desastrosa confien menys en la ciutadania que la resta. No trobem, en canvi, un efecte gaire obvi de les posicions en el debat territorial en la confiança social. Tot i l'alt nivell de divisió del debat, i de l'impacte que té en les percepcions de convivència, no sembla que les posicions en el debat redueixin la confiança social dels ciutadans.

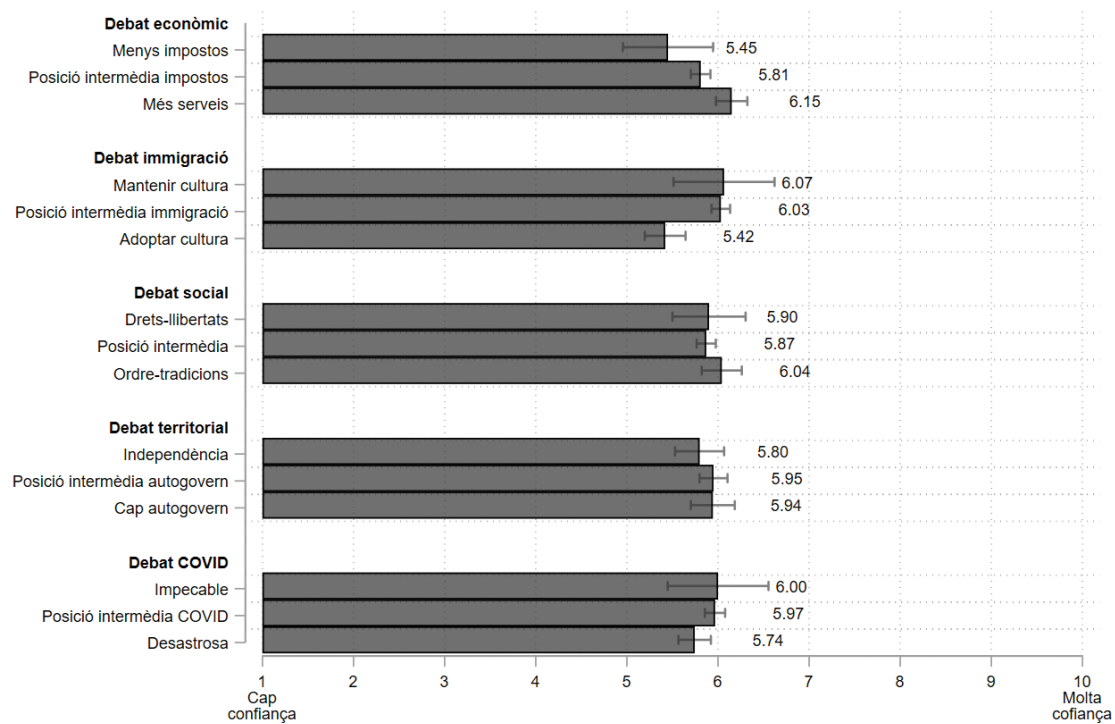

Figura 33: Valors predits de confiança social per posició ideològica en els diferents debats

Una vegada feta la fotografia sobre l'estat de la polarització a Catalunya, és important també intentar entreveure les oportunitats que aquest context genera a l'hora de poder mantenir un debat productiu entre les parts, un debat que permeti gestionar de manera democràtica, respectuosa i eficient la diversitat de posicions ideològiques que hem demostrat que es tenen a Catalunya. ¿Hi ha motius per creure que el debat és possible i factible en el context actual? ¿O la polarització a Catalunya augmentarà en els pròxims anys?

Per donar resposta a aquestes preguntes, l'enquesta inclou, a més de les preguntes ja comentades, diferents preguntes sobre agressions (pregunta 16), errors (pregunta 15), diàleg (pregunta 14 i últim ítem de la pregunta 11) i conversa (preguntes 20 a 23). Aquestes qüestions haurien d'ajudar a entendre millor les oportunitats del debat i a guiar l'actuació de les institucions a l'hora de buscar solucions que ajudin a facilitar el diàleg i a reduir la polarització emocional i el conflicte polític. En aquesta secció revisarem aquestes oportunitats.

CONCLUSIONS DEL BLOC

Els resultats de l'enquesta dibuixen quatre característiques del context que haurien de ajudar-nos a trobar solucions dialogades i no polaritzants a la situació: el fet que els debats no territorials podrien generar diferents aliances que podrien ajudar a destensar la situació; el fet que en l'àmbit més proper sembla que no hi ha agressions de forma generalitzada; el fet que els ciutadans tenen una preferència clara per les opcions que impliquen diàleg entre institucions, encara que sigui poc clar en quin format; i el gran grau d'autocrítica amb l'actuació de les institucions que tenen els ciutadans, especialment els no independentistes. Les dues primeres característiques haurien de facilitar debats productius entre la ciutadania que permetessin conèixer les posicions dels altres sense caure en agressions, estereotips ni faltes de respecte. Les dues últimes apunten a una preferència clara pel diàleg entre institucions com a solució, i per tant haurien de generar els incentius correctes a les institucions per actuar de bona fe i buscar solucions reals als conflictes i les divisions existents.

UN DEBAT QUE NO ENS DIVIDEIX EN DOS BLOCS

Tot i que les diferències en el debat territorial són grans, com hem vist en les primeres seccions, aquestes diferències no es tradueixen a la resta de debats. Aquesta falta de solapament dels diferents debats hauria de generar un escenari que, en teoria, és positiu per no generar polarització ni perdedors permanents.¹⁷ A més, el fet que hi hagi debats en què s'està d'acord amb qui és l'adversari en altres debats, també hauria de servir per generar visions menys llunyanes i estereotipades sobre qui pensa de manera diferent.

Com mostra la figura 34, el fet de situar-se més aviat en un extrem o en l'altre del debat territorial no canvia de manera massa notable les posicions que es prenen en els altres debats. La figura mostra la distribució de posicions en els diferents debats separant, amb colors, segons si la ciutadania se situa en les quatre categories més pròximes a la independència (1 a 4), en les dues categories centrals (5 i 6), o en les quatre categories més pròximes a l'eliminació de l'autogovern (7 a 10). Com es pot observar en la figura, la posició mitjana dels grups en els debats és força propera, i la distribució de respostes clarament se solapa. Podem concloure clarament, doncs, que les posicions en el debat territorial no determinen les posicions en altres debats.

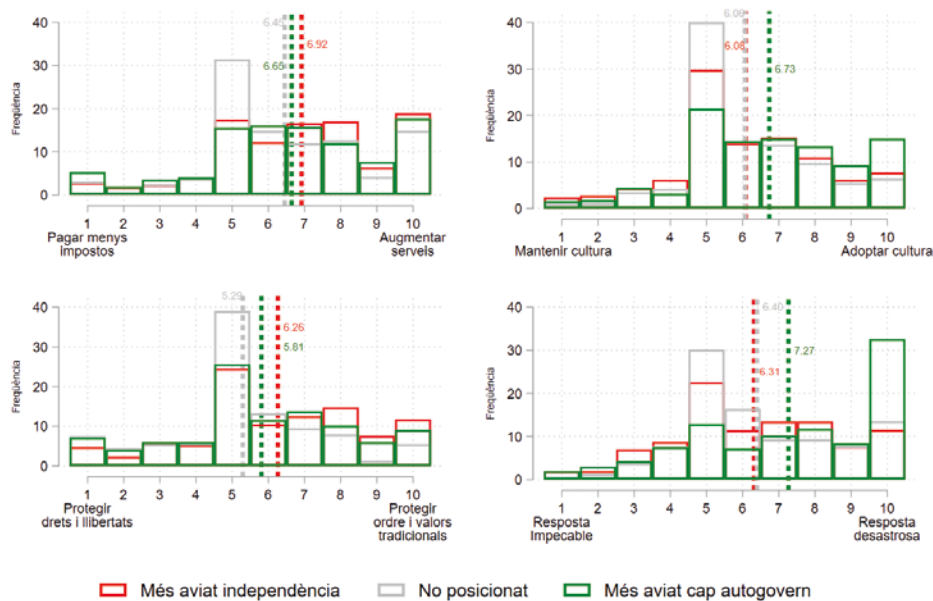

Figura 34: Distribució de posicions en els diferents debats per posició en el debat territorial

17. Riker, W.H. (1988) *Liberalism against Populism: A Confrontation between the Theory of Democracy and the Theory of Social Choice*; Riker, W.H. (1986) *The Art of Political Manipulation*; Dahl, R. (1988) *On Democracy*.

Trobem una imatge bastant similar si, en comptes de comparar les posicions en els debats partint de la posició en el debat territorial, utilitzem el debat econòmic (figura 35). Estar en un costat o en l'altre en les preferències per una política econòmica o una altra no determina d'una manera gaire clara les preferències que es tindran en la resta de debats.

Aquesta falta de traducció d'un debat als altres hauria de permetre un diàleg i veure que les dinàmiques típiques del pensament de grup —com els estereotips, o el biaix de creure que les diferències entre els grups són més grans del que són i els grups més homogenis del que en realitat són— són menys comunes del que sembla. El creuament dels debats i la necessitat d'haver de canviar d'aliats en els diferents debats hauria de generar un debat més fluid i en què fos difícil que algú es transformés en un enemic perenne, tot i les grans divisions en el debat territorial.

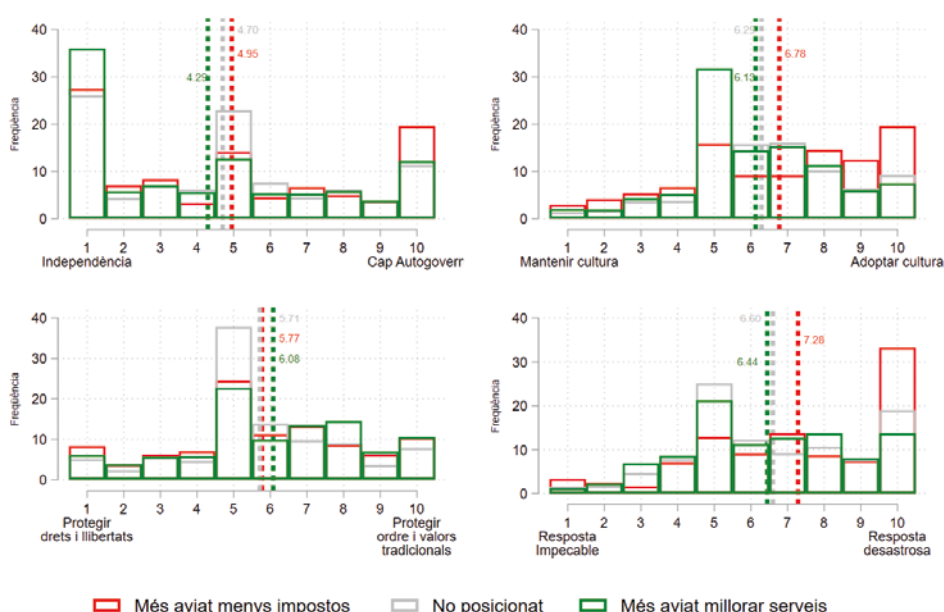

Figura 35: Distribució de posicions en els diferents debats per posició en el debat econòmic

LA MINORITÀRIA PRESENCIA DE PERCEPCIONS D'AGRESSIÓ EN EL CERCLE SOCIAL

Un segon element que convida a l'optimisme i genera oportunitats per a un diàleg productiu, que eviti la polarització emocional i els estereotips, és la percepció majoritària de no haver estat agredit per l'entorn, ni tan sols per la gent que conviu en entorns on la majoria no comparteix la seva opinió sobre el procés o la independència. Aquesta situació implica que, en la majoria de casos, el diàleg entre persones és possible sense el risc que derivi en converses agressives i improductives. Tot i que hi ha fins un 9,7% (família) i un 15,77% (amistats) de persones que situen les percepcions d'agressió en l'àmbit més pròxim per sobre del set. Sembla, per tant, que

fractura social i els problemes de falta de respecte entre persones que pensen diferent, tot i haver existit en alguns casos, no han estat la norma en les converses de grups socials.

La figura 36 mostra la distribució de les respostes a una bateria en la qual els enquestats s'han de posicionar, en una escala entre 1 i 10, en el seu acord amb la frase «Durant el procés s'ha sentit agredit per...». Podem així veure els espais en què la gent s'ha sentit agredida d'una manera més clara i comparar-los.

En aquestes dades es pot veure que fins a un 49,3% no s'ha sentit gens agredit per membres de la família, un 38,7% no s'ha sentit agredit per companys de feina, i un 36,1% no s'ha sentit agredit per cap amic. En canvi, menys d'un 5% dels enquestats se situa en l'extrem d'haver-se sentit molt agredit per membres d'aquests espais del dia a dia. És cert, això no obstant, que fins a un 15,77%, 12,93% i 9,7% dels enquestats se situen en el 7 o per sobre en aquesta escala. Els nivells de agressió estan clarament organitzats en una única escala Mokken. Per tant podem concloure que hi ha al voltant d'un 20% de la població que s'ha sentit agredida d'alguna manera per amics, companys de feina o familiars, respectivament, però les dades mostren que les agressions en les relacions personals no són un fenomen generalitzat.

Un cas diferent és el de les xarxes en què, tot i que la majoria se segueix posicionat més a prop del pol gens agredit/da que del pol molt agredit/da, el percentatge de persones enquestades que declaren haver-se sentit molt agredides puja fins al 6,1%. A més, només un 26,7% declara no haver-se sentit agredida. I el percentatge que se situa a partir del punt 6, més a prop d'haver estat agredida per gent a les xarxes que no, puja fins al 29,7%.

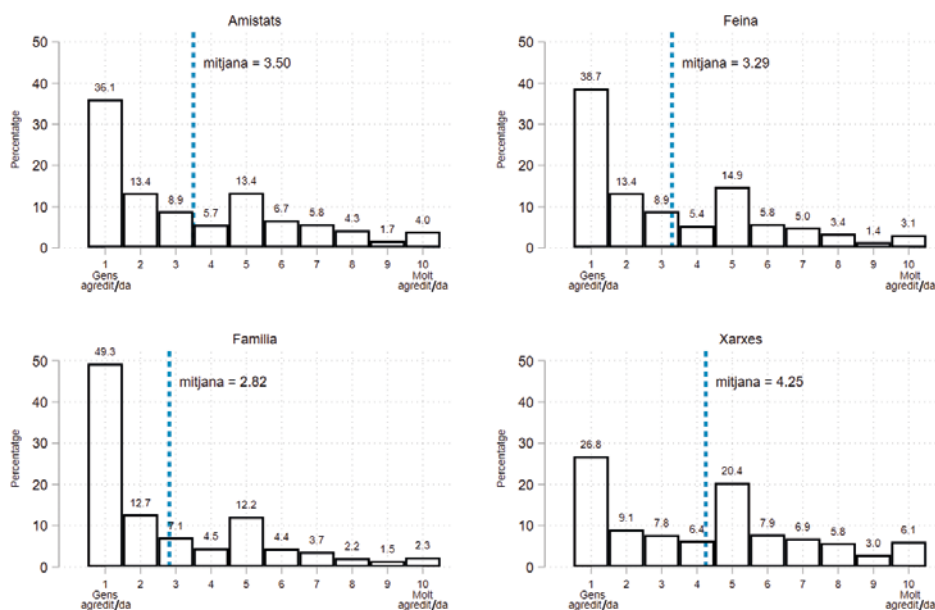

Figura 36: Distribució acord amb la frase “Durant el procés s'ha sentit agredit/da per...”

Un element que podria explicar aquesta presència limitada d'agressions en l'àmbit social és la falta de relació amb persones que pensen d'una manera diferent. Si la gent només es relaciona amb gent que pensa com ells, podria ser que la falta d'agressions fos només un artefacte resultat del trencament de la societat en grups, no d'un diàleg més respectuós en els espais íntims del que semblen trobar en els espais públics.

Però, com demostra la figura 37, això només és una part de la història. Aquesta figura mostra el valor predit d'agressió percebut en els diferents espais en funció de si l'entorn de l'enquestat té idees similars a la persona (els coeficients es calculen controlant gènere, identificació nacional, idioma, edat, estudis i zona geogràfica). Com es pot veure, tenir un entorn que està majoritàriament en desacord amb la persona enquesta redueix considerablement el nivell d'agressió percebut. Una dinàmica freqüent, sobretot, a les famílies i a la feina. No obstant això, fins i tot tenint en compte aquestes diferències, aquells amb entorns majoritàriament en desacord situen el nivell mitjà d'agressió per sota del 5 en tots els entorns que impliquen contacte directe. Per tant, aquelles persones amb entorns homogenis s'han sentit menys agredides que els que conviuen amb gent que pensa majoritàriament de manera diferent d'elles, però fins i tot aquestes últimes mostren, de mitjana, valors d'agressió relativament baixos.

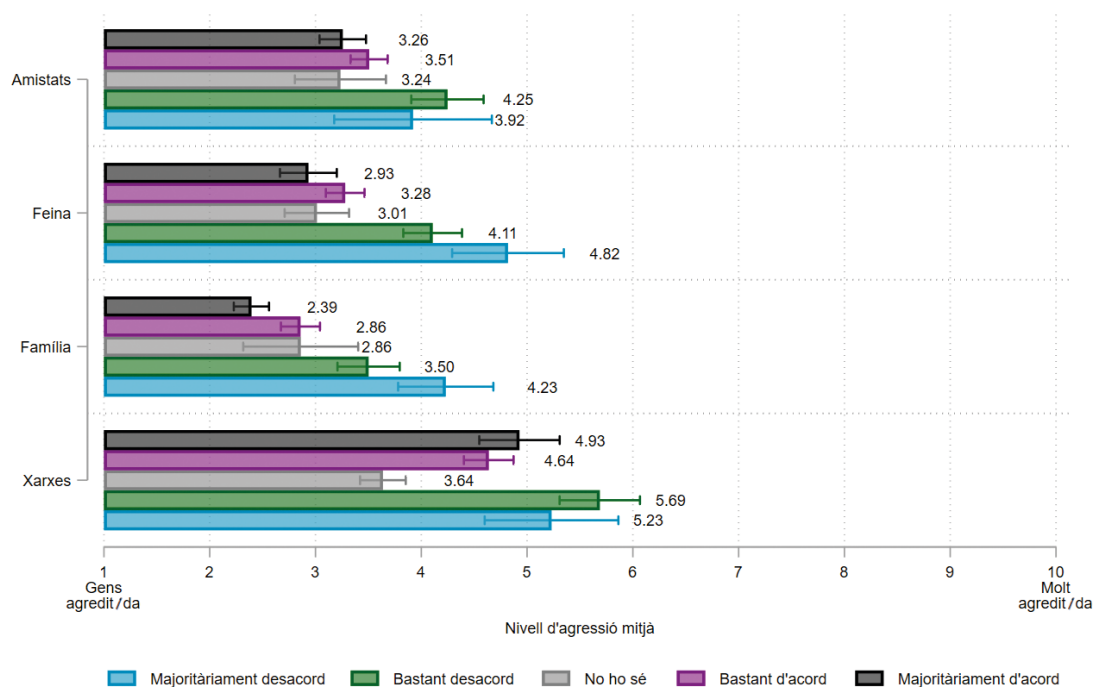

Figura 37: Nivell mitjà d'acord amb la frase sobre el nivell d'agressió de l'espai per nivell d'acord ideològic en aquest espai

Les xarxes són un espai en què fins i tot la gent amb entorns majoritàriament d'acord s'ha sentit agredida, segurament per la capacitat dels missatges aliens d'entrar en l'espai de conversa propi. En aquest cas, les que menys agredides s'han sentit són les persones, no sorprenentment, que no saben com pensen els contactes que tenen a les xarxes. Una dinàmica que és probable que tingui a veure amb la tendència a debatre sobre temes no polítics en aquests espais.

El fet que en els entorns més pròxims la majoria no s'hagi sentit agredida, juntament amb el que s'explica més endavant quan es tracta la sensació d'amenaça i les agressions de les institucions, obre una oportunitat en forma d'espai ideal per obrir debats que han de poder ser més productius i respectuosos que els que es produeixen en espais més institucionalitzats. Una oportunitat sorgida de la combinació de poques amenaces percebuda, poques agressions i un domini de la gent poc polaritzada emocionalment.

LES OPCIONS SENSE DIÀLEG REBEN MOLT POC SUPORT

En un àmbit menys centrat en les possibilitats de diàleg entre persones i més centrat en les possibilitats del diàleg entre les institucions, l'enquesta també mesura en una de les preguntes (pregunta 14) quines són les solucions preferides al conflicte territorial. Les respostes de la figura 33 mostren que les solucions que no passen per un diàleg institucional tenen un suport clarament minoritari. Només un 11,49% aposta per una acció unilateral del govern català, i un 5,32% ho fa pel govern espanyol aplicant mà dura. El 78,76% restant aposta per un diàleg entre institucions. Majoritàriament la mostra aposta per un diàleg sense límits, tot i que trobem certa divisió perquè fins a un 28,71% creuen que el diàleg s'ha de limitar al contingut de la Constitució.

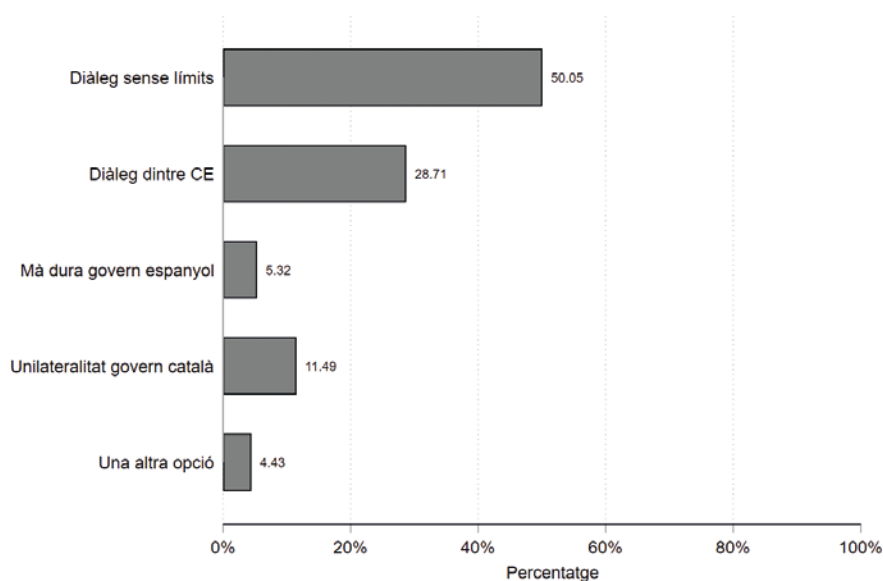

Figura 38: Distribució de preferències per diferents opcions de gestió del conflicte territorial

Les preferències entre un diàleg sense límits o dintre de la Constitució Espanyola tenen un fort component d'identitat nacional, com es pot veure a la figura 39. Les figures 39 i 40 mostren el nombre de persones enquestades que podem preveure que donaran suport a cada una de les quatre solucions proposades, segons la seva identificació nacional, llengua materna, edat, gènere i estudis. Els coeficients surten de models que inclouen totes les variables esmentades, juntament amb l'àrea geogràfica (províncies i dividint Barcelona entre ciutat, àrea metropolitana i la resta) i una mesura sobre si l'entorn de la persona pensa majoritàriament com ella, és heterogeni, o pensa majoritàriament de manera diferent sobre el debat territorial.

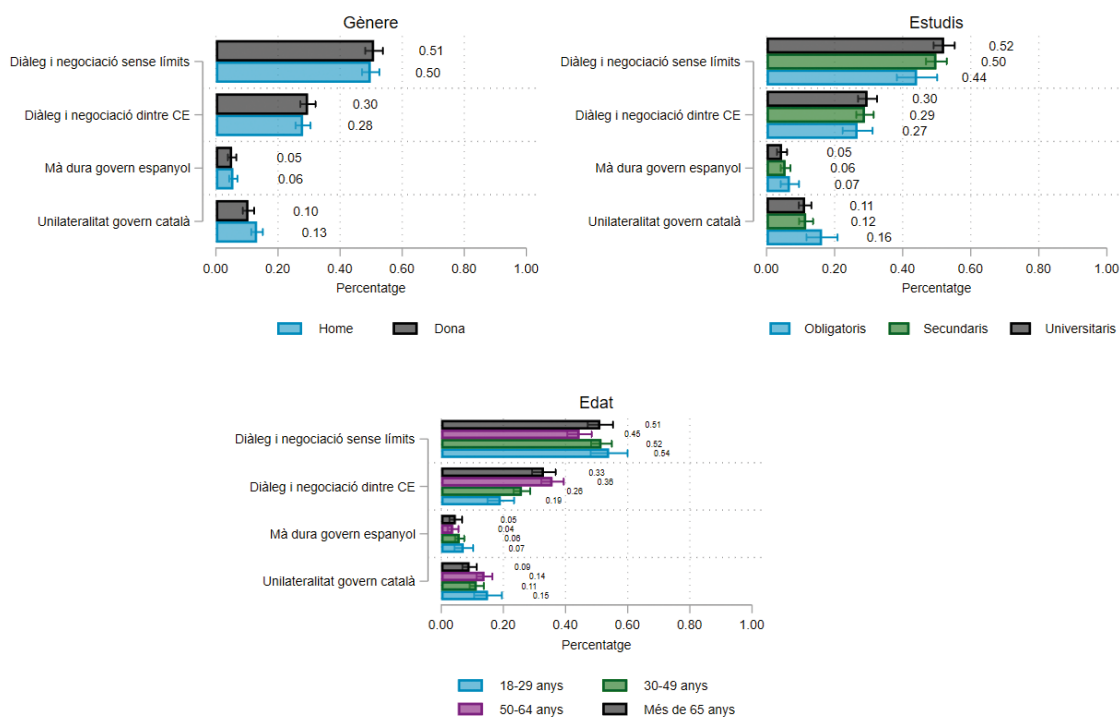

Figura 39: Percentatge de persones enquestades predites de preferir les diferents opcions segons gènere, estudis i edat

Com es veu a la figura 40, la identificació com a català/na i/o com a espanyola determina d'una manera clara les preferències. Les persones que s'identifiquen més com a catalanes que com a espanyoles prefereixen que el diàleg sigui sense límits, en més de un 70%, i entre les que s'identifiquen més com a espanyoles que catalanes aquest percentatge cau per sota del 14%, i és del 5% si considerem les que només s'identifiquen com a espanyoles. Al contrari, les que s'identifiquen més o només com a espanyoles aposten majoritàriament per un diàleg dintre de la Constitució (més del 60% d'aquest grup es prediu que té aquesta preferència), mentre que només un 14% de les que se senten més catalanes opta per aquesta via, menys del 3% si considerem els que s'identifiquen només com a catalanes. Aquestes dinàmiques es reproduïxen encara de manera més clara en les dues opcions que no passen pel diàleg. Les dinàmiques es reproduï-

xen també per llengua, tot i que de manera clarament més matisada. La identitat és, per tant, un condicionant més fort de les preferències que la llengua.

Si mirem altres característiques que prediuen les preferències per les diferents opcions (figura 39), trobem poques diferències per gènere, tot i que els homes tenen una lleugera major preferència per la independència unilateral del govern català. També les persones amb menys estudis semblen tenir una mica més de preferència per les opcions que no passen pel diàleg, i els/les joves una menor preferència perquè el diàleg es mantingui dintre de la Constitució. Però cap d'aquestes preferències no arriba a canviar l'ordre de preferències en cap dels grups. Només la identitat estructura les preferències amb tanta força.

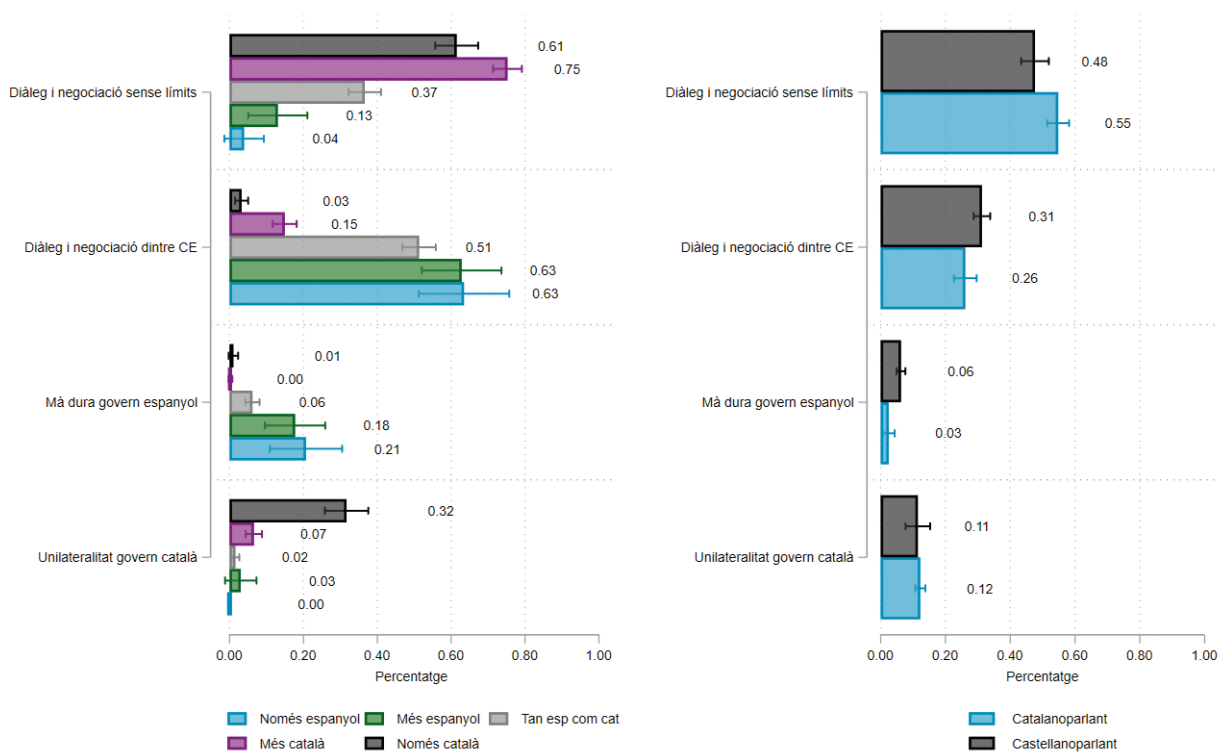

Figura 40: Percentatge de persones enquestades predites de preferir les diferents opcions segons identificació nacional i llengua

L'AUTOCRÍTICA

L'últim gran element que podem identificar com una oportunitat per millorar una solució dialogada a les divisions de Catalunya és l'alt nivell de reconeixement, per part de la ciutadania, que els dos governs han comès errors que han dificultat, i no pas millorat, les possibilitats de trobar una solució al conflicte del procés independentista.

Com mostra la figura 41, en una escala de l'1 al 10, en què 1 és total desacord amb l'afirmació que el govern ha comès errors que han dificultat la solució al conflicte i 10 és total acord, la mitjana de les respostes és de 7,97 per als errors del govern espanyol i de 7 per als errors del govern català. Dues notes clarament superiors a les categories intermèdies. A més, un 26% de les persones enquestades se situa en la categoria màxima en el cas del govern català, i fins a un 40,4% fa el mateix en el cas del govern espanyol. La sensació que s'han comès errors i no s'ha gestionat bé la situació és, doncs, generalitzada.

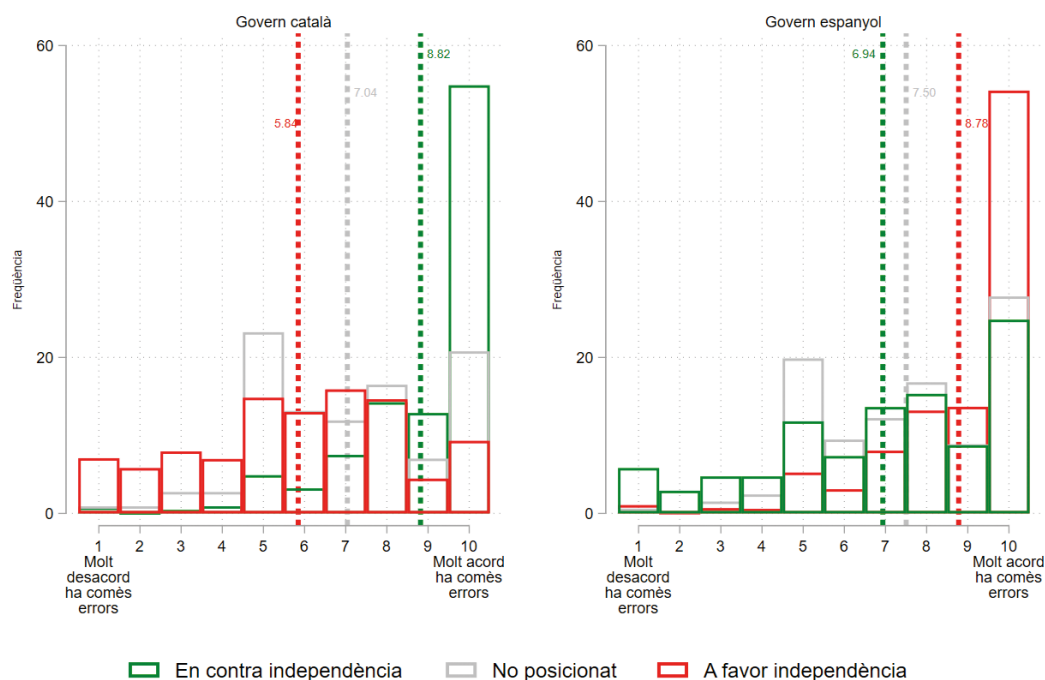

Figura 41: Distribució d'acord amb la frase «Durant el procés el govern ___ ha comès errors que han dificultat, en comptes de facilitar, una possible solució» per posició en el debat territorial

Com es veu a la mateixa figura 41, aquesta crítica a l'actuació del govern està condicionada per les preferències sobre la independència. Les persones independentistes són molt més crítiques amb el govern espanyol i les no independentistes ho són amb el govern català. No obstant això, el nivell d'autocrítica és elevat. Les persones independentistes se situen de mitjana gairebé en el 6 (5,84) en les seves percepcions dels errors comesos pel govern català, una dada que, tot i ser

lluny del 7,04 de les no posicionades o el 8,82 de les no independentistes, els situa clarament més a prop de l'acord que del desacord amb la frase.

Encara més crítiques amb l'actuació del govern espanyol són les persones contraries a la independència, que se situen de mitjana en el 6,9 a l'escala, una dada que, tot i també ser més baixa que la de les no posicionades (7,5) i de les independentistes (8,78), és considerablement més alta que la de les no independentistes al govern català.

Més enllà del nivell agregat, podem veure també com es reparteixen les crítiques entre els dos governs, fins a quin acostumen a percebre un nivell similar d'errors en els dos nivells, o si hi ha un percentatge molt gran que culpa un dels dos nivells d'una manera desproporcionada. La figura 42 mostra la distribució de la diferència entre la posició escollida pels errors al govern espanyol i la escollida pels errors del govern català. Com es pot veure, fins a un 37,8% atribueix un percentatge similar de culpes als dos nivells. A més, entre aquests, un 76,18% (28,82% del total de la mostra) creu que aquests errors són molts (per sobre del 7 a l'escala), mentre que només un 28,82% (9% del total) creu que els dos han comès pocs errors. Del 62,2% restant, el 42,89% atribueix més errors al govern espanyol (un 33,99% d'aquests, o el 14,58% del total, també creu que els errors del govern català se situen per sobre del 7). Per últim, un 19,30% creu que el govern català ha comès més errors (un 35,57%, o el 6,87% de la mostra, creuen que els errors del govern espanyol estan per sobre del 7, tot i això). L'acord que els dos governs han comès errors és, per tant, generalitzat.

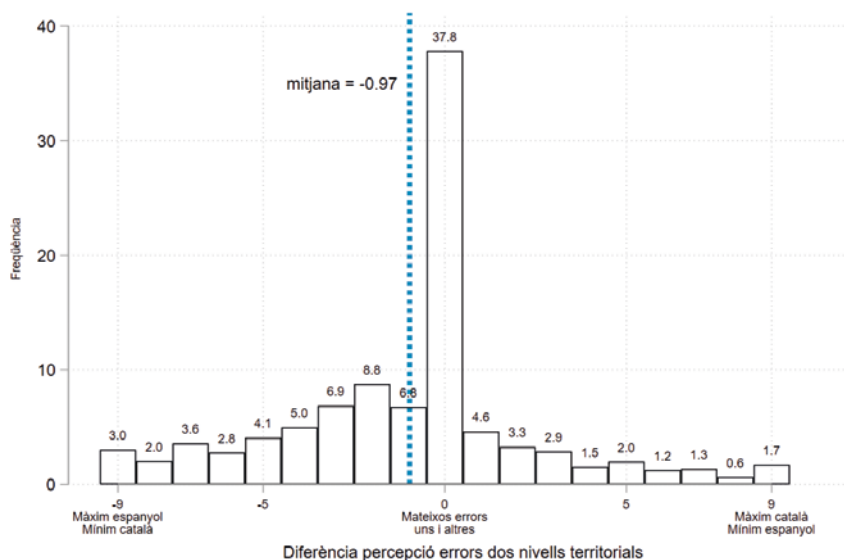

Figura 42: Distribució diferència entre percepció d'errors del govern català i espanyol

L'enquesta no inclou preguntes que permetin comprovar si els errors percebuts van tots en la direcció de no haver fomentat suficientment el diàleg i el respecte i, per tant, algunes de les per-

sones enquestades podrien considerar que els errors de les institucions són a causa de la voluntat de no aplicar més mà dura, o bé de no tirar endavant la independència unilateralment. No obstant això, una anàlisi bivariant simple ens indica que la major part dels errors es perceben en una altra direcció. Així, veiem com entre les persones que preferirien que la solució fos la via unilateral, la percepció d'errors del govern català és d'un 5,58, mentre que entre les que voldrien una solució dialogada se situa entre el 6 i el 8. D'una manera similar, entre les que creuen que el govern hauria d'aplicar mà dura, la percepció d'errors comesos és de 5,72, mentre que entre els que preferirien alguna forma de diàleg és superior al 7.

Si fem una anàlisi més complexa i veiem els efectes de les percepcions d'errors controlant per diverses variables de característiques socioeconòmiques (gènere, edat, estudis, zona geogràfica i posició esquerra-dreta), de polarització (ideològica, electoral i de les quatre mesures de polarització emocional), de sensació d'amenaça i sensació d'haver estat agredit/da i de preferències per la independència (figura 43), veiem que els alts nivells d'autocrítica al govern de referència estan associats a una major propensió a voler opcions de diàleg fora del format dominant en el grup, tot i que també hi ha un cert augment de la propensió a preferir les opcions unilaterals.

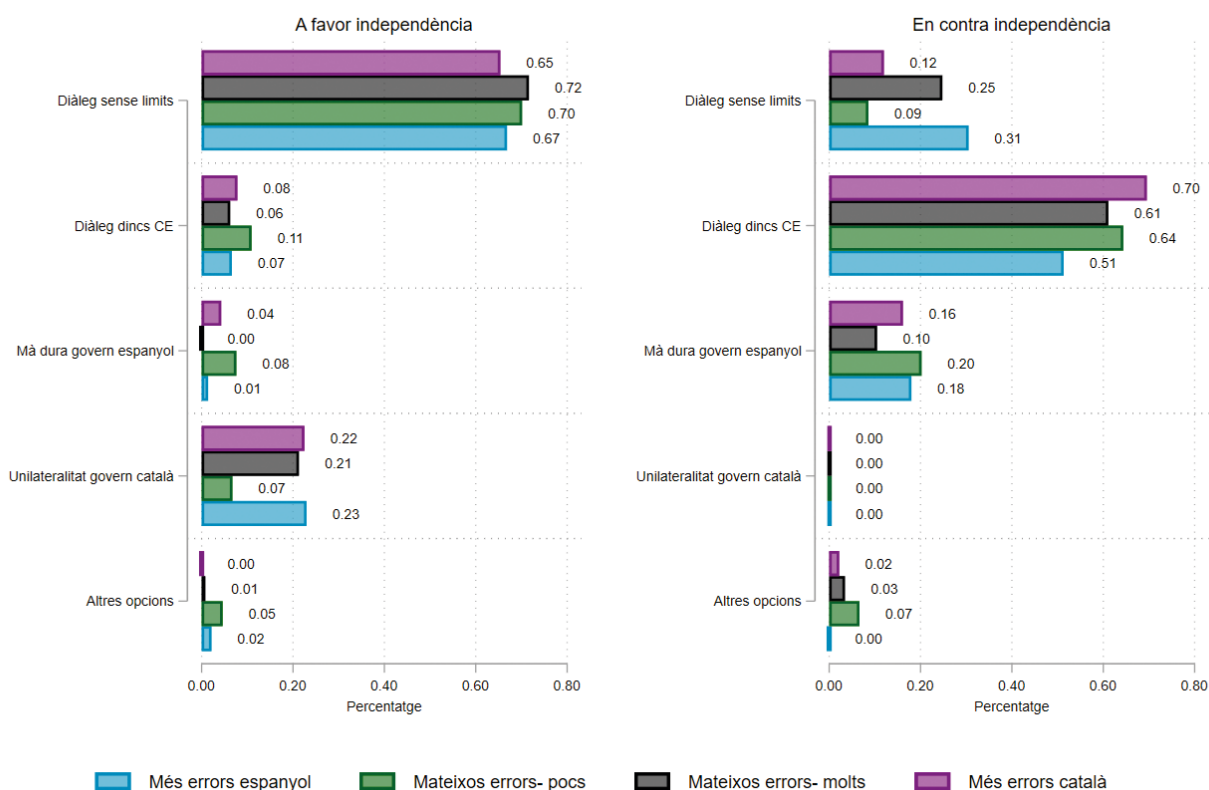

Figura 43: Preferències predites per les diferents opcions per nivell de crítica a l'actuació dels dos governs

Així, les persones contràries a la independència que creuen que el govern espanyol o tots dos governs han comès molts errors són molt més propenses a estar a favor de tenir un diàleg sense límits. Les que consideren que tots dos governs han comès pocs errors són més propenses a voler mà dura del govern espanyol o que el diàleg es mantingui dintre de la Constitució. En el cas del costat independentista, en canvi, la percepció que els dos governs han comès molts errors augmenta les probabilitats de voler un diàleg sense límits, tot i que també lleugerament els de la unilateralitat.

AMENACES PER AL DIÀLEG

Tot i les oportunitats evidents, les respostes a les preguntes de l'enquesta també mostren certes dinàmiques que clarament amenacen el diàleg i les opcions d'una gestió pluralista i no polaritzada de les divisions. Aquesta secció repassa, utilitzant les preguntes de la secció anterior, les principals amenaces identificades.

CONCLUSIONS DEL BLOC

Els resultats de l'enquesta dibuixen quatre aspectes en el context que poden dificultar molt el debat i les solucions consensuades. Aquests són, en primer lloc, el percentatge de població que sent que la seva forma de vida o cultura està amenaçada, i la connexió que aquesta idea té amb les agressions que percep d'unes institucions que semblen generar més ansietat que seguretat en part de la ciutadania. En segon lloc, la presència d'un acord força estès en les reserves sobre una societat dialogada i els perills que pot comportar, un escepticisme força lligat a la polarització. En tercer lloc, l'existència d'un debat, sobretot a les xarxes, amb una important sobrerrepresentació de persones amb posicions extremes, percepcions d'amenaça i més maniqueisme que la resta de la població. Per últim, l'augment de les percepcions de problemes no lligats al debat territorial.

LA SENSACIÓ D'AMENAÇA I LES AGRESSIONS INSTITUCIONALS

La primera gran amenaça és l'existència d'un percentatge important que responen afirmativament a les preguntes que pretenen capturar la sensació que la pròpia cultura o forma de vida estan en risc per amenaces o canvis socials. Com es veu a la figura 44, més d'un 9% de les persones enquestades se situen en les posicions més extremes (que són el 10 en les dues primeres

preguntes i l'1 en la tercera), un percentatge que puja per sobre del 35% si comptem totes les que se situen en les quatre categories més a prop del pol de l'escala que indica sensació d'amenaça. Un percentatge similar al que se situa en les quatre categories prop del pol que indica falta de sensació d'amenaça.

Al combinar les respostes a les tres preguntes trobem, doncs, un 27,21% que se situa per sota del 4 en una escala de l'1 al 10 de mínima a màxima percepció d'amenaça, però també un 25% que se situa de mitjana per sobre del 7 en aquesta escala.

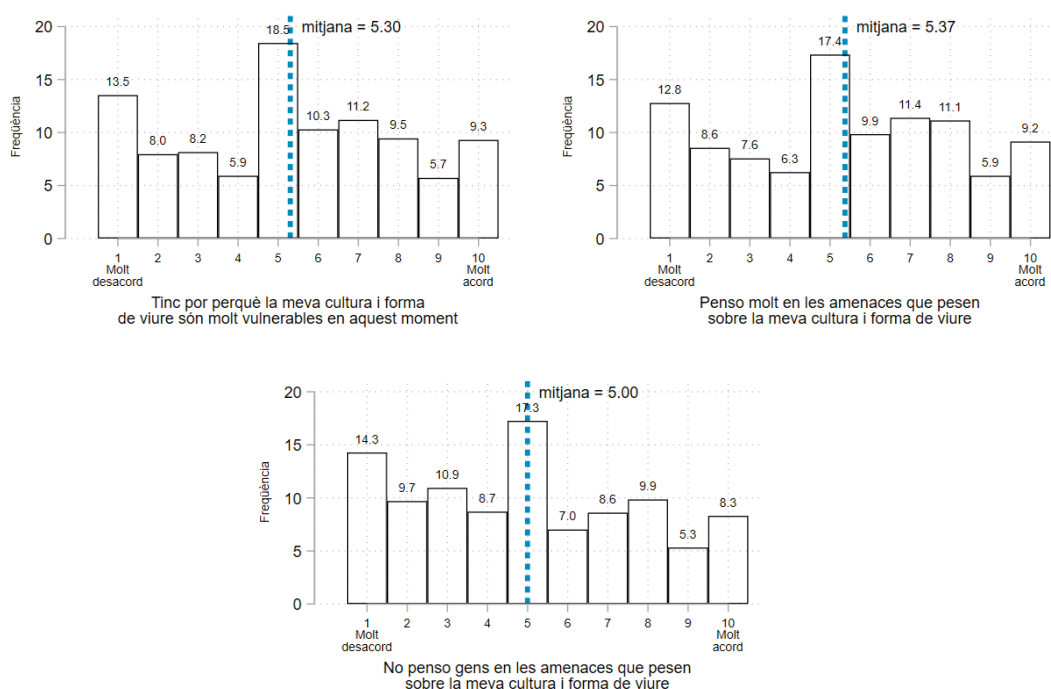

Figura 44: Distribució nivell d'acord en frases sobre percepcions d'amenaça sobre la forma de vida i cultura

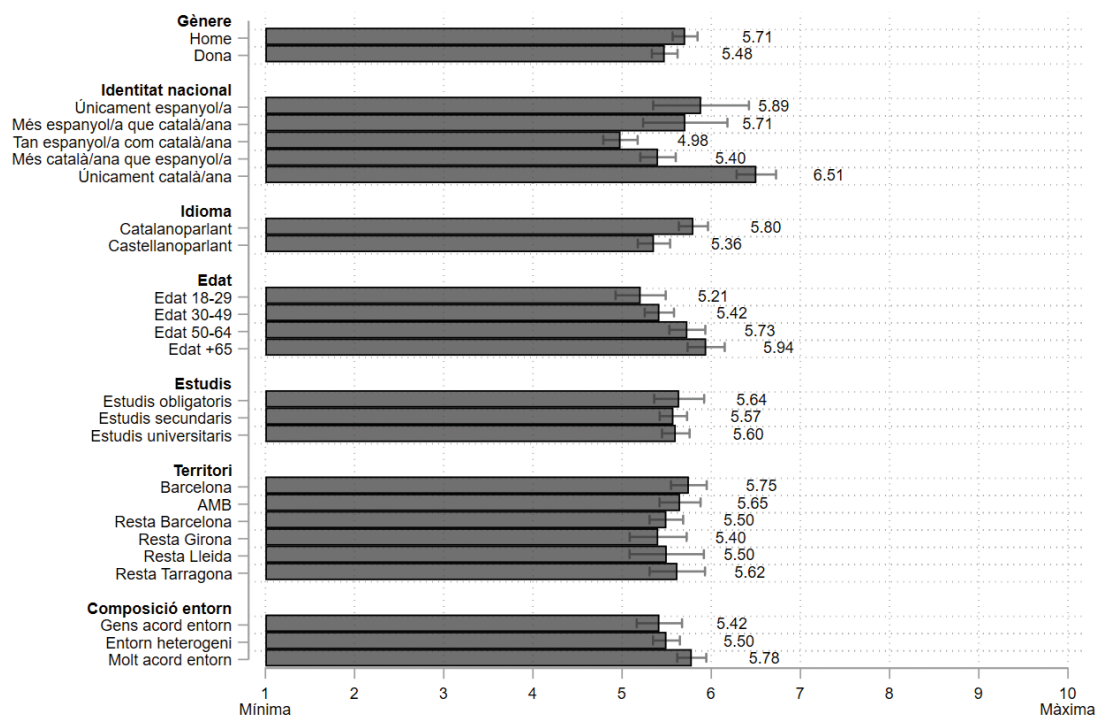

Figura 45: Prediccions dels nivells d'amença sobre cultura i forma de vida per als diferents grups socioeconòmics

Per entendre quins col·lectius se senten particularment amenaçats, la figura 45 mostra els valors predits per diferents variables socioeconòmiques (el coeficients surten de models en què s'inclouen totes les variables del gràfic com a variables independents i la mitjana de sensació d'amença com a variable dependent). Els coeficients mostren que la sensació d'amença està molt lligada al debat territorial. Les persones que tenen identitat únicament catalana o més espanyola que catalana tenen gairebé un punt més de sensació d'amença de mitjana. Les que parlen català també se senten lleugerament més amenaçades que les que parlen castellà. Hi ha, per tant, entre aquelles persones amb una identitat nacional forta, una por o una sensació que cal protegir la cultura i forma de vida que, com hem vist a la secció de polarització emocional, genera més emocions negatives i maniqueisme cap a qui pensa de manera diferent, un fet que, d'alguna manera, dificulta el diàleg.

A més del component nacional, la sensació d'amença també sembla que és més alta entre els homes i la gent gran. Aquestes diferències podrien estar relacionades amb el mateix debat territorial, però també podrien ser a causa de l'emergència d'uns canvis socials que no acaben de fer sentir còmodes alguns grups socials. Curiosament, a més, aquelles persones que tenen entorns força homogenis en els quals la majoria pensa com elles, tant en el debat independentista com en el feminista (els dos debats de què es tenen dades), també se senten lleugerament més amenaçades que les que viuen en contextos en què la majoria pensa de manera diferent. La falta d'entorns diversos podria ser, doncs, una amenaça més.

Aquesta dada està molt relacionada, com veurem més endavant, amb l'alt nivell de percepció d'agressions per part de les institucions. A diferència del que passava en àmbits de relació més personals, o fins i tot a les xarxes, on la majoria no percebia agressions importants, el percentatge de ciutadans que s'ha sentit agredit per alguna institució és molt majoritari (figura 46). Fins a un 22% de les persones enquestades se situen en la posició més alta d'agressió, i fins a un 46,2% se situa en les quatre categories més properes a l'extrem de l'escala que s'ha sentit molt agredit/da, mentre que només un 35% se situa en les quatre categories de l'altre extrem.

Com mostra la figura 47, similar a la 45 però per percepció d'agressió, la percepció d'agressió per part d'una institució és més de dos punts més alta entre les persones que se senten únicament catalanes que entre les que se senten tan catalanes com espanyoles (d'una mitjana de més de 7 a l'escala de l'1 al 10, a una mitjana per sota del 5), i més d'un punt més alta entre les que se senten únicament espanyoles que entre les que se senten les dues coses. És, per tant, una polarització molt relacionada amb el debat territorial i les identitats no duals.

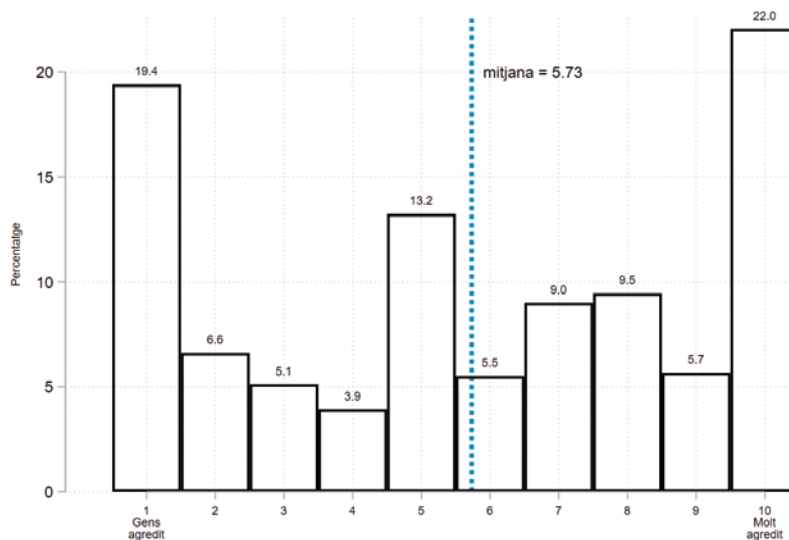

Figura 46: Distribució acord amb la frase “Durant el procés s’ha sentit agredit/da per una institució”

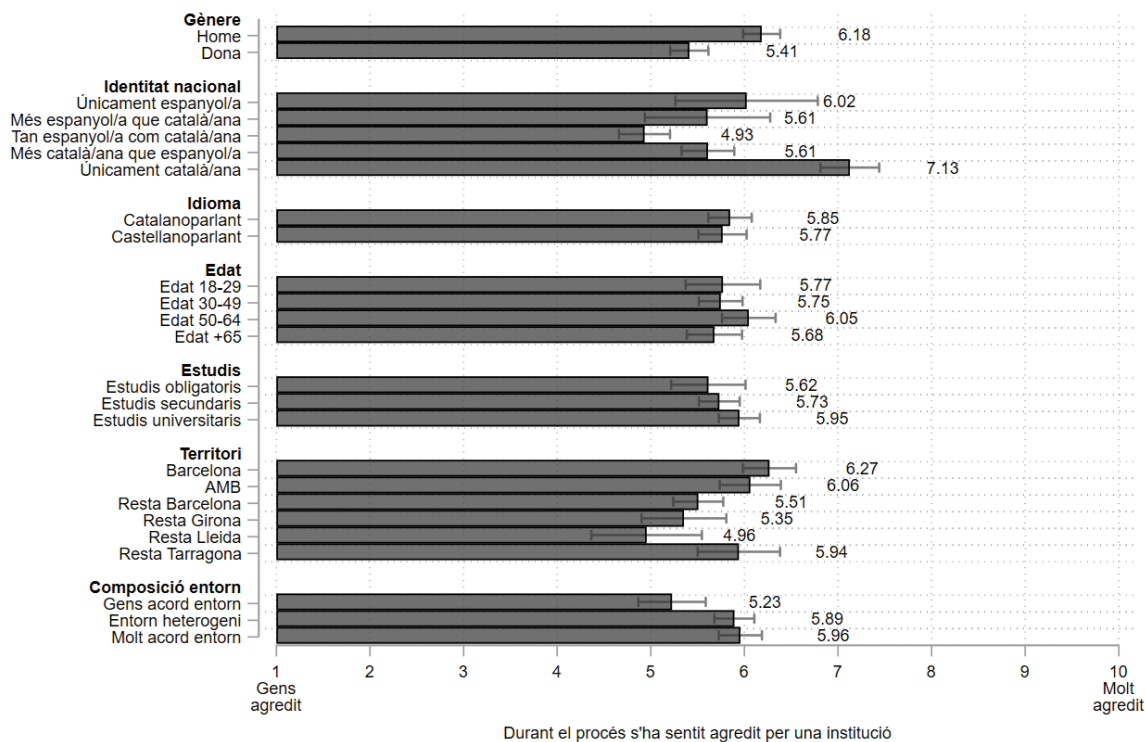

Figura 47: Prediccions dels nivells d'agressió per part d'una institució per als diferents grups socioeconòmics

A més, la figura també mostra que, com passava amb la sensació d'amenaça, els homes perceben de mitjana gairebé un punt més d'agressió que les dones, i la gent d'entorns que no pensen com ell o ella percep menys agressions per part de les institucions. També trobem que la gent amb estudis universitaris, la que té entre 50 i 64 anys i la que viu a Barcelona, Tarragona o a l'àrea metropolitana de Barcelona perceben agressions de forma lleugerament més comuna que els altres grups.

Aquesta sensació d'agressió per part de les institucions és important perquè, com es mostra a la figura 48, té un gran impacte sobre la polarització emocional; un impacte que, en canvi, no trobem en el cas de les agressions de l'entorn. La figura 48 mostra el valor predit de variables clau per a una bona convivència, com són la sensació d'amenaça, les variables relacionades amb la polarització emocional (emocions positives i negatives, maniqueisme i confiança social) i de l'acord amb la frase que la gent que defensa el diàleg és il·lusa o no sap què ens hi juguem, segons si la població s'ha sentit molt o poc amenaçada en diferents espais. En concret, la figura mostra el valor en les diferents variables segons la posició a l'escala d'amenaça controlant per variables socioeconòmiques (gènere, edat, estudis i àrea geogràfica) ideologia (esquerra dreta en quadràtic i opinions sobre la independència) i nivell de polarització ideològica, electoral i emocional (sempre traient la variable que està sent predita), a part de l'agressió per altres actors.

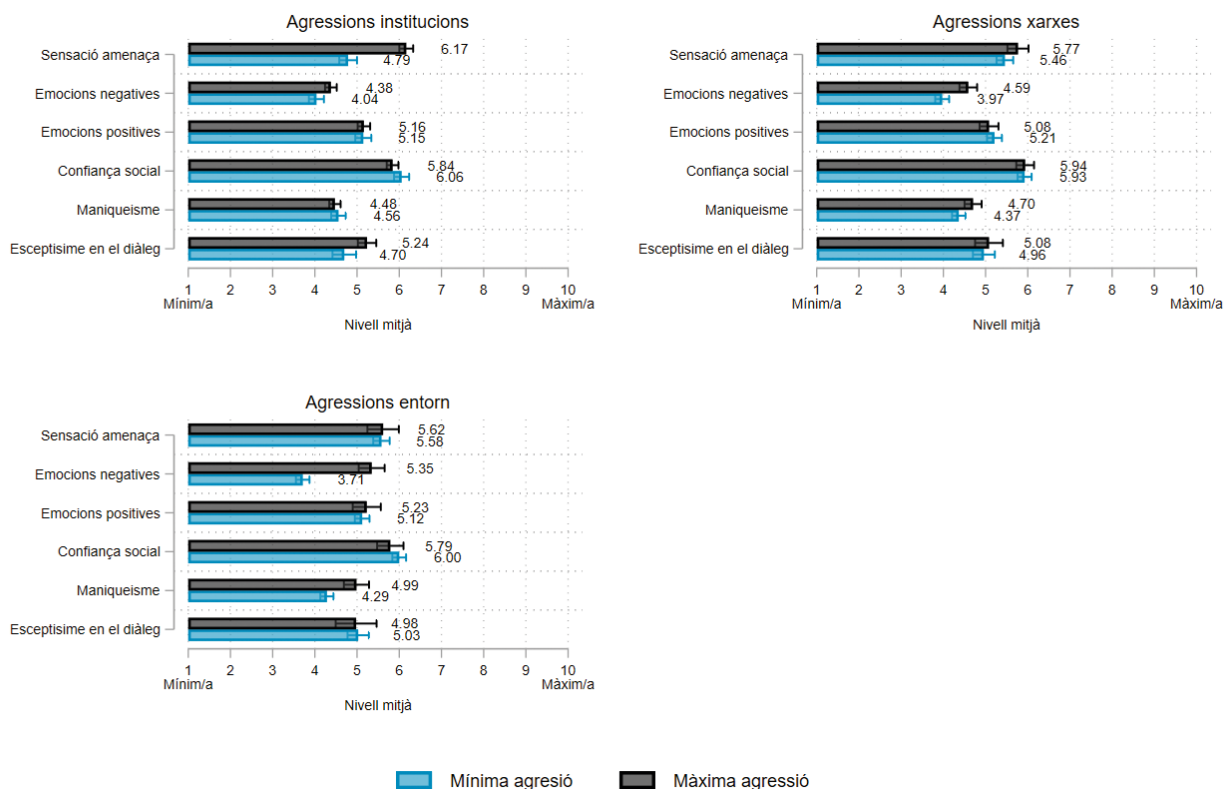

Figura 48: Impacte de les agressions en els diferents espais en els valors predits de diferents variables

Com es pot veure a la figura, les persones que s’han sentit molt agredits per una institució se situen a més d’un punt de distància a l’escala d’amenaça que les que no s’han sentit agredides per una institució, una diferència que no veiem per a les agressions a les xarxes socials o de l’entorn. Aquestes percepcions d’agressions també tenen un impacte en les emocions negatives cap a qui pensa de manera diferent i en el maniqueisme. Són, per tant, les institucions i no pas els entorns les que semblen disparar la sensació d’amenaça sobre la forma de vida i cultura entre la ciutadania i la polarització emocional, un element sobre el qual caldria intervenir per evitar el risc que s’agreugi i, consegüentment, empitjori la polarització emocional.

L’ESCEPTICISME EN LES INSTITUCIONS I EL DIÀLEG

Un segon motiu de preocupació el trobem en l’escepticisme que desperta la solució dialogada entre la ciutadania. Tot i que, com hem vist en la secció d’oportunitats, les solucions dialogades són les preferides per la gran majoria, també és cert que és força fàcil fer dubtar quan es plantegen els problemes i riscos d’una solució dialogada.

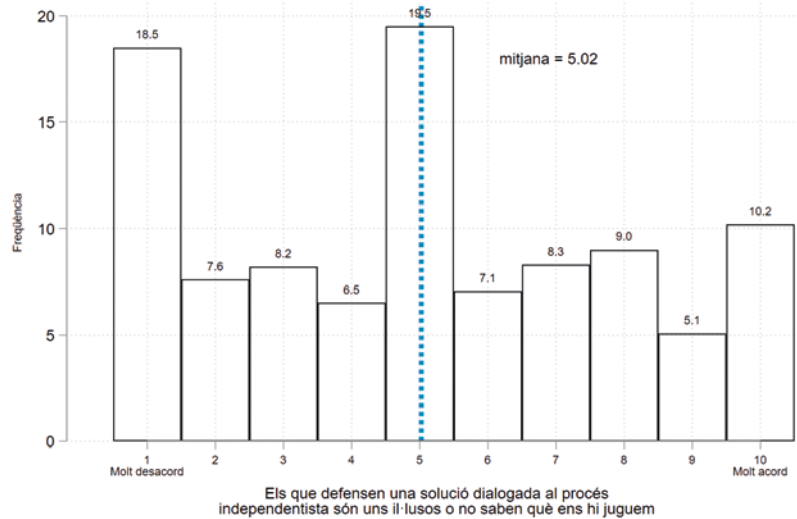

Figura 49: Distribució nivell d'acord amb la frase sobre l'escepticisme en les solucions dialogades

Una cosa que queda demostrada en la pregunta que demana sobre el grau d'acord amb la frase que «Qui defensa una solució dialogada és molt naïf o no sap què ens hi juguem». Com demostra la figura 49, només un 10,2% de la mostra està molt d'acord amb l'afirmació, i el percentatge dels que està molt desacord amb aquesta afirmació és del 18,5%. El 71,3% restant mostra algun tipus de dubte amb el diàleg quan se li apunten els motius per estar-ho.

Aquesta dinàmica arriba a suposar que fins a un 20,78% de les persones que defensen el diàleg sense límits i un 35,26% de les que defensen el diàleg dintre de la Constitució se situen en el 7 o per sobre en l'acord amb la frase. El suport al diàleg és, per tant, una preferència clara, però sobre la qual la ciutadania també té reserves en forma d'opció arriscada i/o naïf. Sense una gestió intel·ligent que eviti que apareguin veus que explotin aquestes pors i escepticisme en el diàleg, les probabilitats d'un diàleg d'èxit podrien córrer perill.

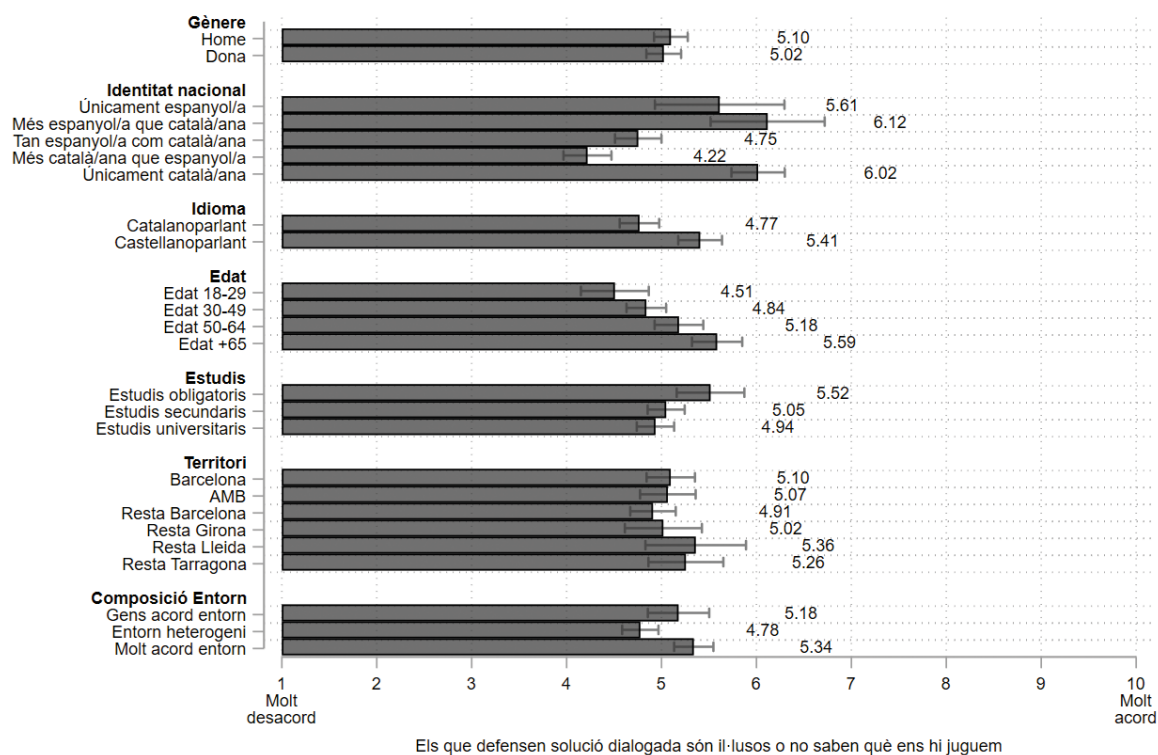

Figura 50: Prediccions dels nivells de suport a la frase escèptica per als diferents grups socioeconòmics

Per veure quins són els col·lectius més afectats per aquest escepticisme, la figura 50 mostra els valors predits a l'escala per als diferents grups. Els coeficients surten de models similars als de les figures 45 i 48. La figura mostra que aquelles persones amb identitats només catalanes o només espanyoles, i les que tenen més identitat espanyola que catalana, se situen, de mitjana, un punt més a prop de l'acord total amb l'afirmació escèptica en el diàleg; mentre que les que se senten més catalanes que espanyoles són les menys escèptics. També mostra que, a més edat, més acord amb la frase. La diferència entre les persones de menys de 30 anys i la dels de més de 65 és d'un punt sencer. La gent amb estudis obligatoris també és lleugerament més crítica amb l'afirmació de la frase, però és una diferència mínima. Per últim, qui conviu amb gent que pensa de manera igual i diferent que ells, a la vegada, són una mica menys escèptics en les possibilitats d'una solució dialogada.

A la figura 51, hi podem veure els mateixos valors predits d'acord amb la frase però, en comptes de mirar les diferències entre grups socioeconòmics, mira les diferències segons nivells de polarització. Els coeficients surten de models que controlen per variables dels tres tipus de polarització la sensació d'amenaça i també, encara que no es mostrin, edat, gènere, nivell d'estudis i àrea de residència. Els coeficients de polarització i d'amenaça s'entren amb component quadràtic per permetre els efectes no lineals.

En aquesta figura es pot veure que la polarització ideològica i la polarització emocional són els elements que més modulen el nivell d'escepticisme en el diàleg. Així, la mitjana d'acord amb l'afirmació sobre el diàleg passa d'un 4,4 entre qui prenen posicions més centrades en el diàleg, a un 6,88 entre qui prenen les posicions més extremes. De manera similar, 4,62 entre qui no tenen cap emoció negativa cap a qui pensa de manera diferent, a un 5,95 entre qui en tenen moltes. També hi ha una diferència de més d'un punt a l'escala entre qui no són gens maniqueus tous (3,93) i qui ho són molt (5,57). Trobem, en canvi, menys diferències segons el nivell de maniqueisme dur, el nivell d'emocions positives o la polarització partidista. La sensació d'amenaça, una vegada més, també representa un impediment per a un diàleg productiu entre les parts. Mentre que aquelles que no se senten gens amenaçades se situen en el 4,4 en l'acord a l'escala, aquelles que sí que s'hi senten se situen en el 6,03.

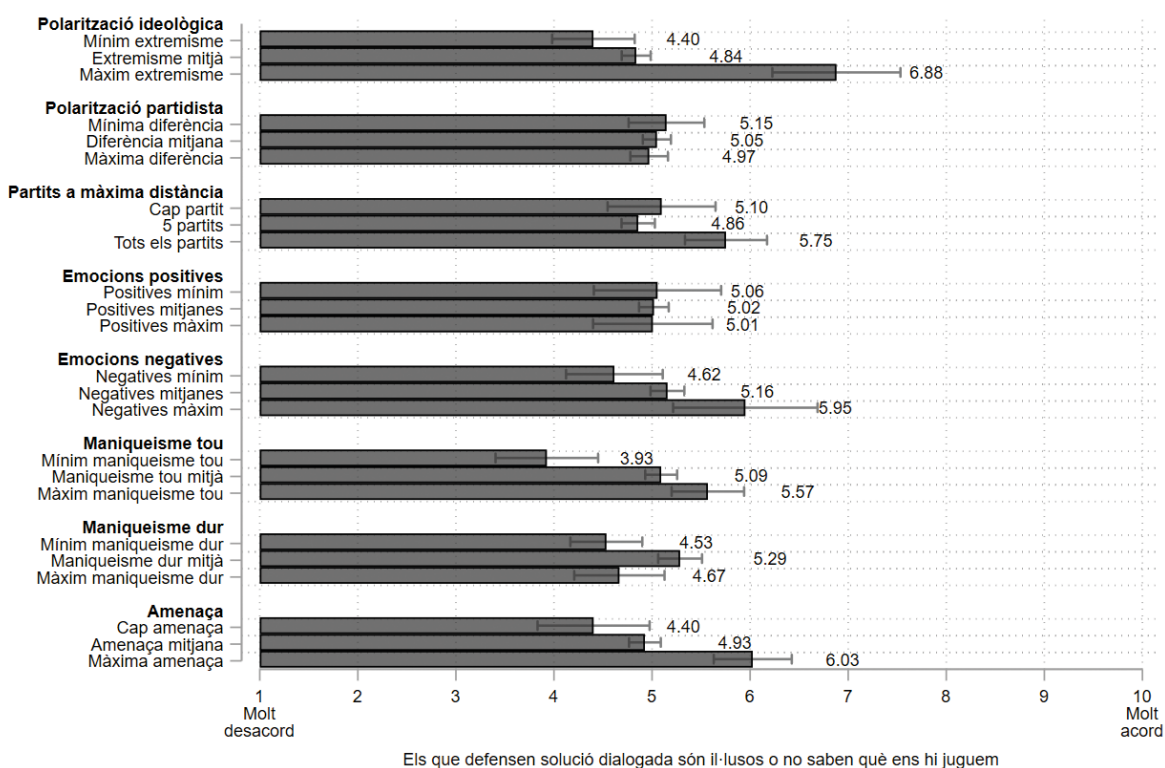

Figura 51: Prediccions dels nivells de suport a la frase escèptica per a diferents nivells i tipus de polarització

Els riscos que un discurs escèptic i de por en el diàleg guanyin pes van, doncs, molt lligats a un control sobre els nivells de sensació d'amenaça, polarització emocional i polarització ideològica. En aquest sentit, els resultats d'una anàlisi sobre l'impacte en les visions del diàleg de les posicions extremes en els diferents debats (figura 52) mostra que són principalment qui prenen posicions extremes en el debat territorial qui es tornen més escèptics en el diàleg. Les posicions no centrades en la resta de debats augmenten l'acord amb l'afirmació en poc més d'un punt com a molt. En canvi, en el debat territorial, aquelles persones que es posicionen a l'extrem independentista arriben al 6,16 de nivell d'acord, i les que se situen a l'extrem de l'auto-

govern es posicionen de mitjana gairebé en el 7 (6,86), mentre que les que opten per posicions mitjanes tot just se situen en el 4 (4,1).

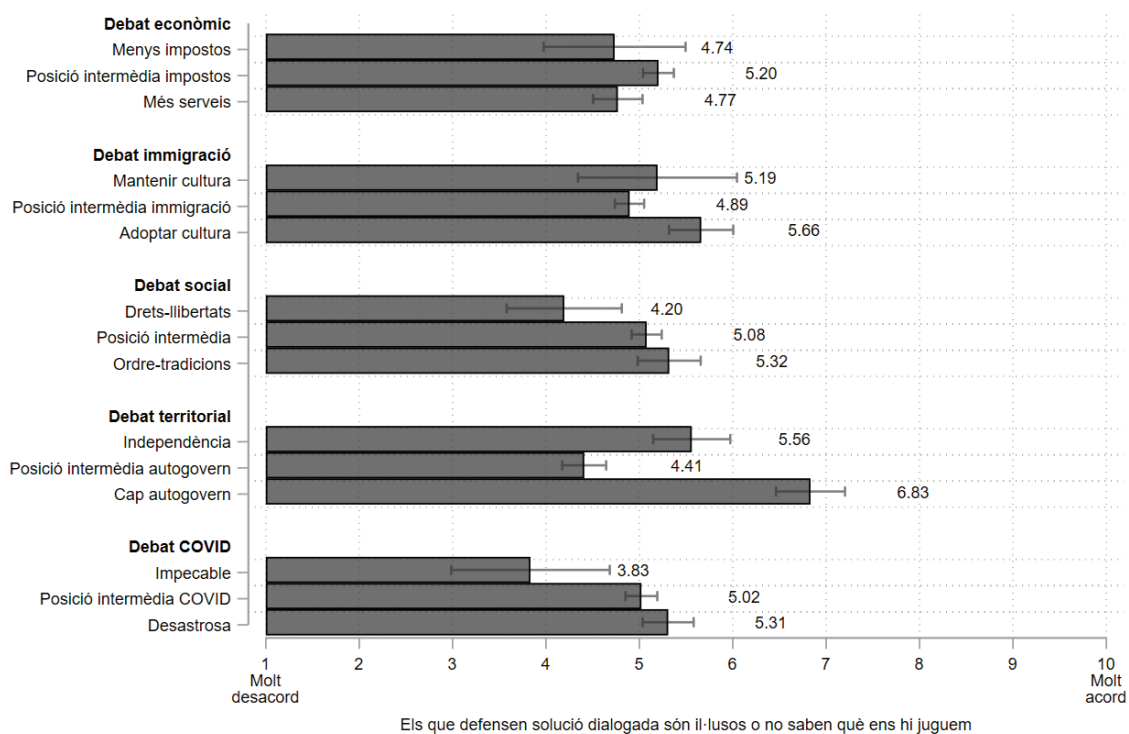

Figura 52: Prediccions dels nivells de suport a la frase escèptica per posició en els diferents debats polítics

UN DEBAT A LES XARXES AMB MOLTA SOBRREREPRÉSENTACIÓ DE LA POLARITZACIÓ, I UN DEBAT PERSONAL AMB POQUES VEUS DISCORDANTS

Els dos motius de preocupació de les seccions anteriors es veuen agreujats per una tercera amenaça que es pot identificar a l'enquesta: el fet que aquelles persones més agredides i maniquees tenen una major probabilitat d'estar disposades a parlar a les xarxes. Una situació que podria generar una falsa sensació en el debat públic del fet que la polarització està descontrolada. A més, també hi ha certs riscos en el fet que els debats en entorns personals com la feina, els amics i la família estan fortament sobrrerepresentats per gent que pensa majoritàriament com l'entorn, i això fa que deixin poc espai a l'expressió del pluralisme, que podria generar un debat més comprensiu i obert.

Com es pot veure a la figura 53, el percentatge de població mot disposada a parlar del tema territorial en diferents espais ha caigut notablement des del 2015. Una dinàmica que és especialment notable a les xarxes i amb els veïns i a la feina, en què el percentatge d'estar molt disposat a discutir ha caigut més de 10 punts. Això implica que menys del 25% està molt o bastant dis-

posat a tenir un debat sobre la independència. De fet, només amb la família i els amics trobem percentatges superiors al 50%.

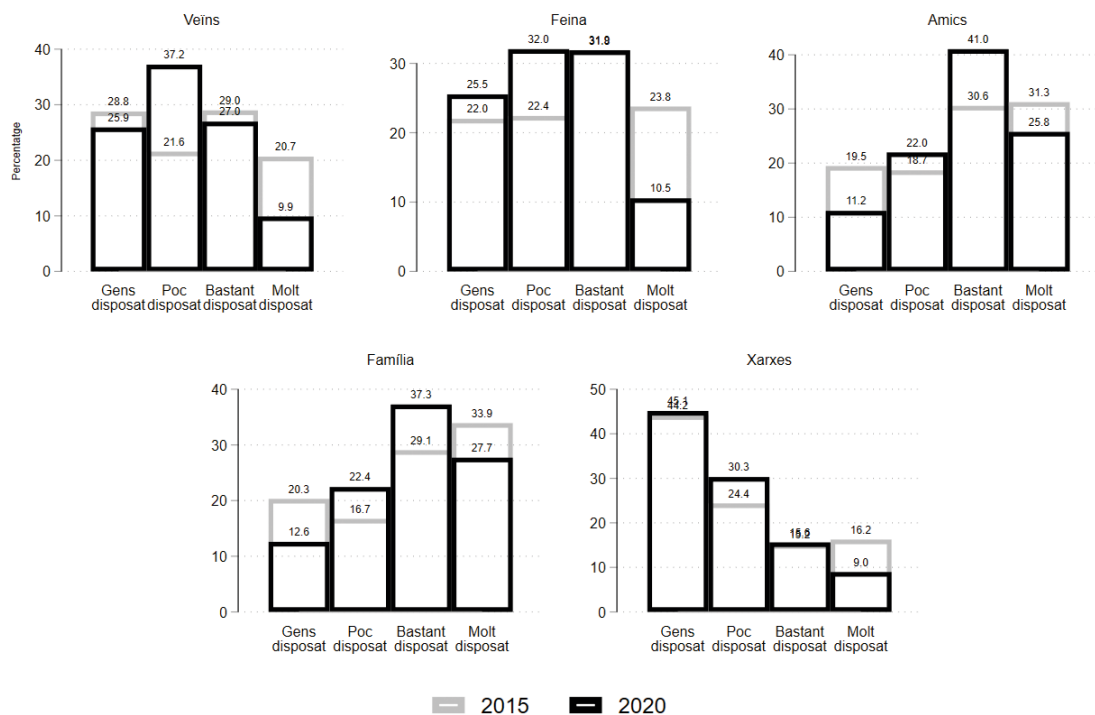

Figura 53: Comparació distribució de respostes sobre disponibilitat a discutir sobre la independència en diferents espais per any (dades CEO 2015¹⁸ ICIP 2020)

Aquesta voluntat desigual de participació no seria preocupant si les persones que declaren no estar disposades a participar en el debat fos igual o similar als que sí que ho estan, i no generessin una dinàmica de més polarització de la que hi hauria si la resta de ciutadania hi participés. Però, com demostren les figures 63 a 65, això no és així. Especialment a les xarxes, aquelles persones que estan més polaritzades i són més maniquees, que s'han sentit més amenaçades i agredides i que tenen entorns que pensen més com ells són més proclius a voler participar en els debats. Una situació que segurament genera un debat públic més polaritzat i maniqueu del que hi hauria si es generessin espais de debat més plurals.

Les figures mostren la proporció predita de persones molt o bastant disposades a discutir la independència en els diferents espais segons els seus nivells de polarització, agressió i amenaça. Els coeficients són calculats amb models logístics amb la voluntat d'estar molt o bastant disposat a parlar com a variable dependent, i les variables de polarització, agressió, composició de l'entorn i amenaça com a variables explicatives. A més, els models també estan controlats per gènere, edat, nivell d'estudis i àrea de residència.

18. CEO (2015) "Xarxes socials i política catalana" Disponible en: <https://ceo.gencat.cat/ca/estudis/registre-estudis-dopinio/estudis-dopinio-ceo/societat/detall/index.html?id=5670>

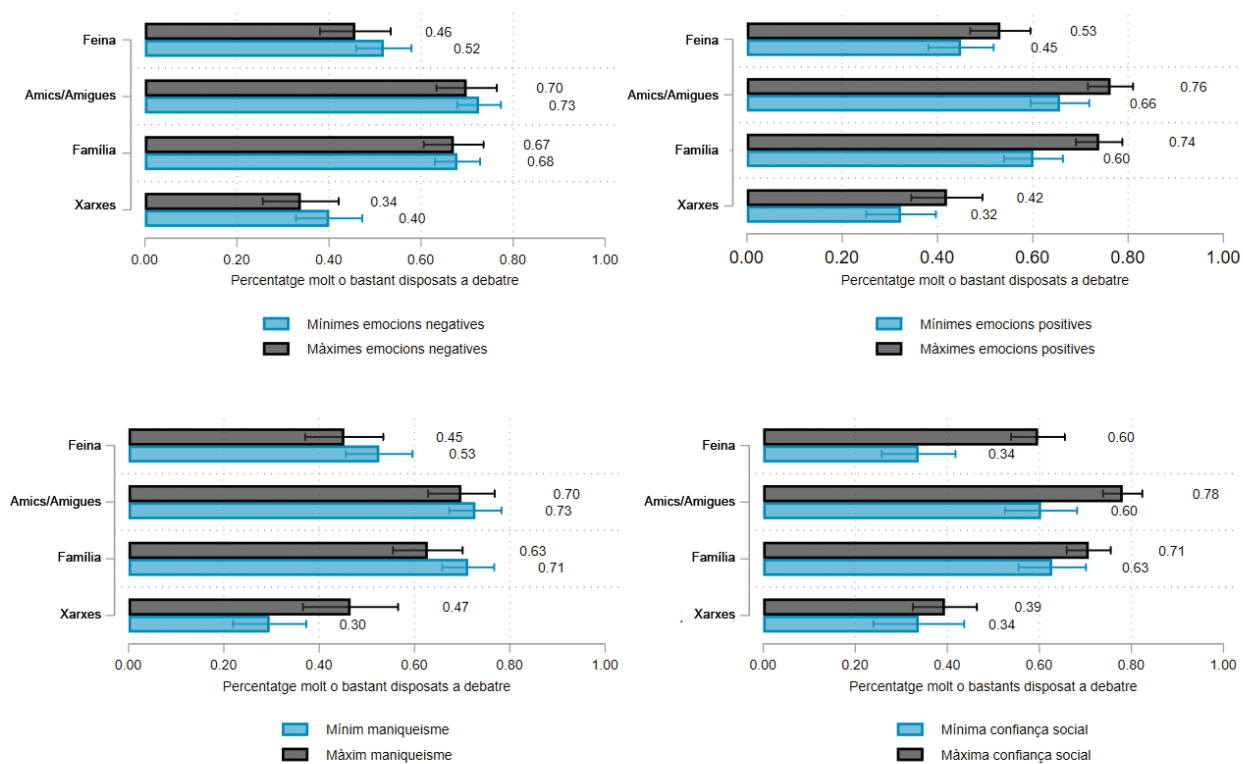

Figura 54: Percentatge predit a estar molt o bastant disposat/da a debatre en cada espai segons nivell de polarització electoral i partidista del ciutadà

A la figura 54 podem veure que entre les persones que se situen en posicions centrades en tots els debats el percentatge disposat a debatre d'independència a les xarxes és inferior al 30%, i entre les que estan més polaritzades el percentatge és superior al 45%. Les persones polaritzades també són una mica més proclius a voler participar en debats sobre independència a la feina. No trobem, en canvi, grans diferències en la voluntat de participar en debats entre amics/gues o família. La polarització partidista també augmenta la probabilitat de voler participar en els debats sobre la independència. El percentatge de persones disposades a participar en els debats augmenta a mesura que augmenta la distància percebuda entre els partits, entre 15 punts percentuals (xarxes) i més de 30 (amb els/les amics/gues i la família). Trobem, per tant, una sobrerrepresentació de perfils amb idees molt clares i percepcions de grans diferències entre els partits polítics en el debat a les xarxes, i també en alguns entorns personals.

Tot i que les diferències són més petites, també trobem una sobrerrepresentació important en el debat a les xarxes de persones maniquees (figura 55) que són 16 punts percentuals més proclius a voler participar en els debats a les xarxes que les que no ho són. No trobem, en canvi, una sobrerrepresentació dels perfils polaritzats emocionalment en altres espais de debat. Les persones maniquees no són més proclius a participar més en debats amb amics, família ni companys de feina, i tampoc ho són les persones amb més emocions negatives. De fet, en aquests espais

sembla que hi ha, precisament, una certa sobrerrepresentació de perfils poc polaritzats afectivament. Les persones amb més confiança social són fins a 20 punts percentuals més proclius a participar en debats a la feina o amb amics que les persones que no ho són. I les persones amb més emocions positives cap a qui pensa de manera diferent són més de 10 punts més proclius a participar en debats amb la família o a la feina. Es confirma, doncs, la idea apuntada a la secció d'oportunitats que el debat social sembla que és un bon lloc per destensar relacions i obrir un diàleg productiu i respectuós.

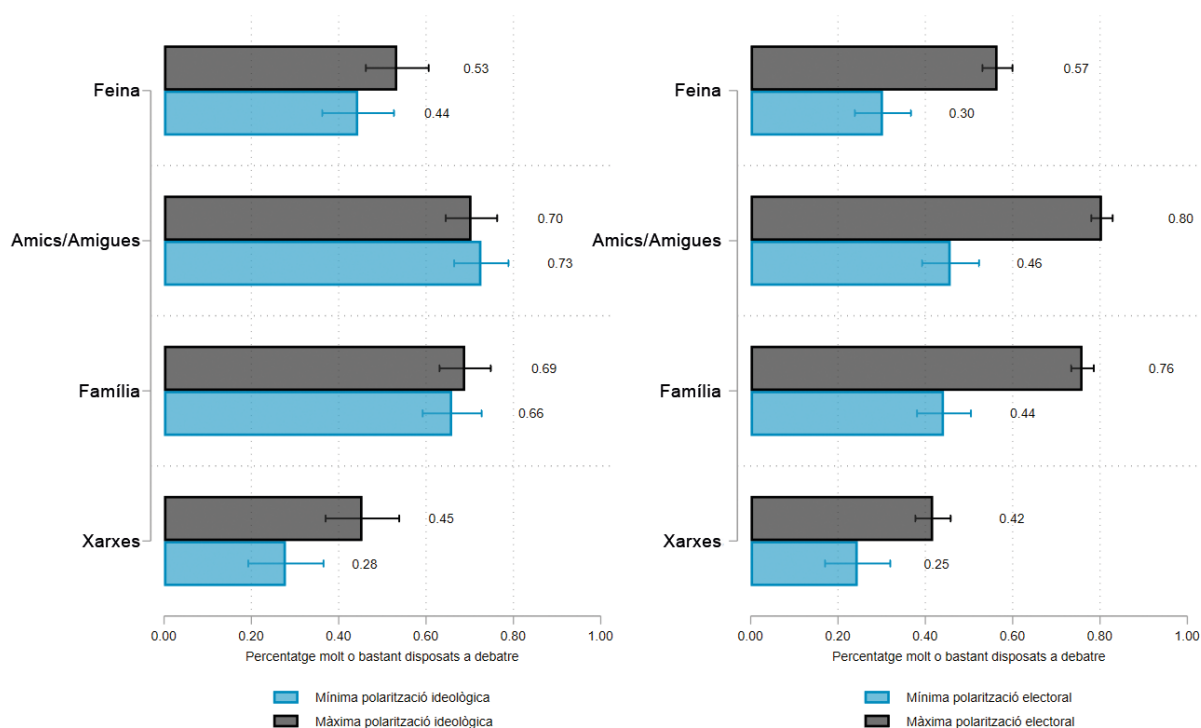

Figura 55: Percentatge predit a estar molt o bastant disposat a participar en debats en cada espai segons nivell de polarització emocional del ciutadà

Per últim, la figura 56 mostra com les agressions, amenaces i composició de l'entorn alteren la voluntat de participar en els diferents debats. Com es pot veure en aquesta figura, les persones que s'han sentit agredides per una institució i que senten que la seva forma de vida i cultura estan en perill són més proclius a participar en debats en tots els espais. Unes diferències que, en tots els casos, suposen que aquelles persones que se senten amenaçades estan sobrerrepresentades en més de 15 punts percentuals en els debats. També les que s'han sentit agredides per les institucions estan entre 10 i 30 punts sobrerrepresentades. Aquesta dinàmica es reverteix del tot quan, en comptes de mirar les agressions de les institucions, ens fixem en el grau d'agressió que perceben que han rebut de l'espai concret en què es produeix el debat. Sobretot en els espais de relació personal, la gran majoria de gent que mostra voluntat de participar en debats ho fa perquè no s'ha sentit agredida pels components d'aquest espai, ja siguin amics/gues,

companys/es de feina o familiars. Però això no és així a les xarxes. Una vegada més trobem que les xarxes són un espai en què els perfils maniqueus i els que s'han sentit agredits, tant per institucions com per membres de l'espai, hi participen de manera comuna, una dinàmica que pot generar certa sensació d'un debat més crispat del que hi hauria si tothom hi participés. Per últim, en tots els espais de diàleg hi trobem una sobrerepresentació important de perfils de gent que pensa majoritàriament com l'entorn. Tot i que el debat en els entorns personals és, per tant, una bona oportunitat per tenir debats productius i respectuosos, costa encara trobar-hi veus que mostrin posicions discordants; un element que segurament no ajuda a tenir un debat complet que permeti incloure a tothom en el discurs i les solucions.

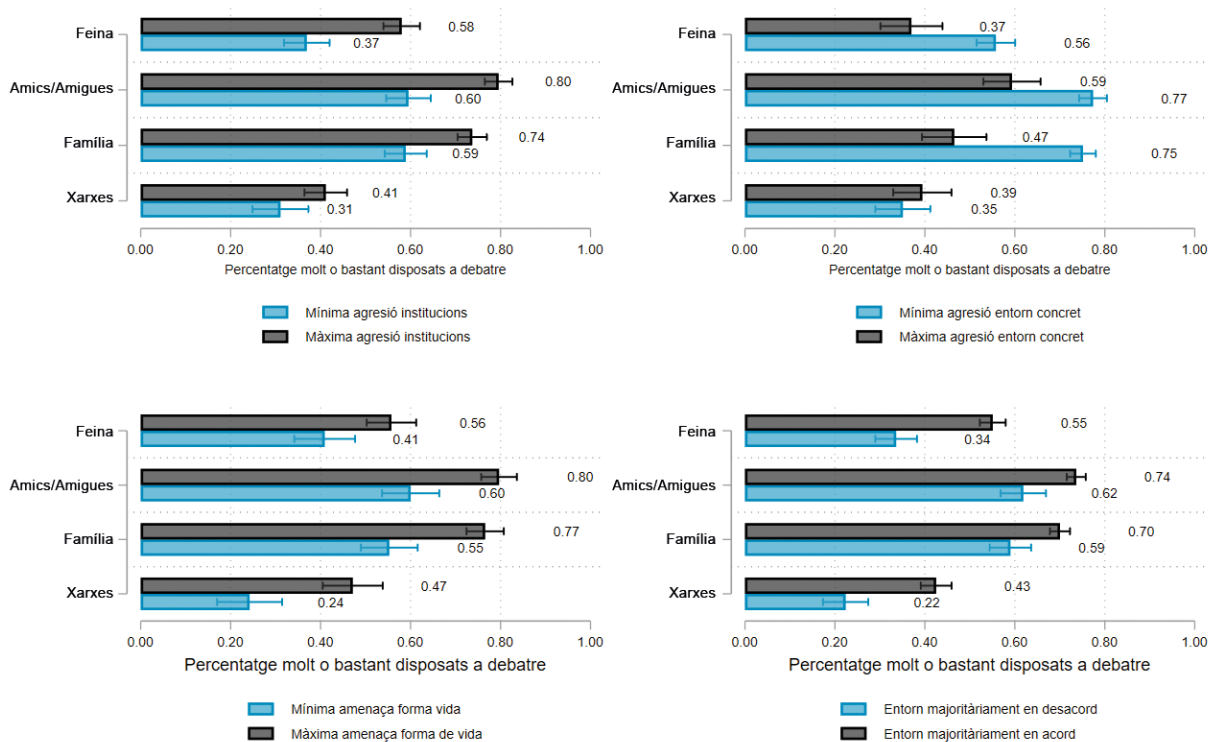

Figura 56: Percentatge predit a estar molt o bastant disposat a participar en debats en cada espai segons nivell d'amenaça i agressió

Podem, doncs, concloure que, tot i que les oportunitats de diàleg i solucions no polaritzades són moltes, l'enquesta també dibuixa el perill d'un debat en què la falta de respecte i la sobrerepresentació d'aquelles persones que promouen un debat sense respecte deteriori la conversa. Això pot generar dinàmiques de major percepció d'agressions i d'amenaça, dinàmiques que poden acabar empitjorant els nivells de polarització emocional i, consegüentment, un dels principis de la convivència i la democràcia.

L'AUGMENT DE LA PERCEPCIÓ DELS PROBLEMES DE CONVIVÈNCIA MÉS ENLLÀ DEL PROCÉS

Per acabar, hi ha un últim element que, si no es gestiona, també pot representar un perill per a la convivència a Catalunya, i és l'emergència de problemàtiques de convivència no relacionades amb la polarització política que preocupen els ciutadans.

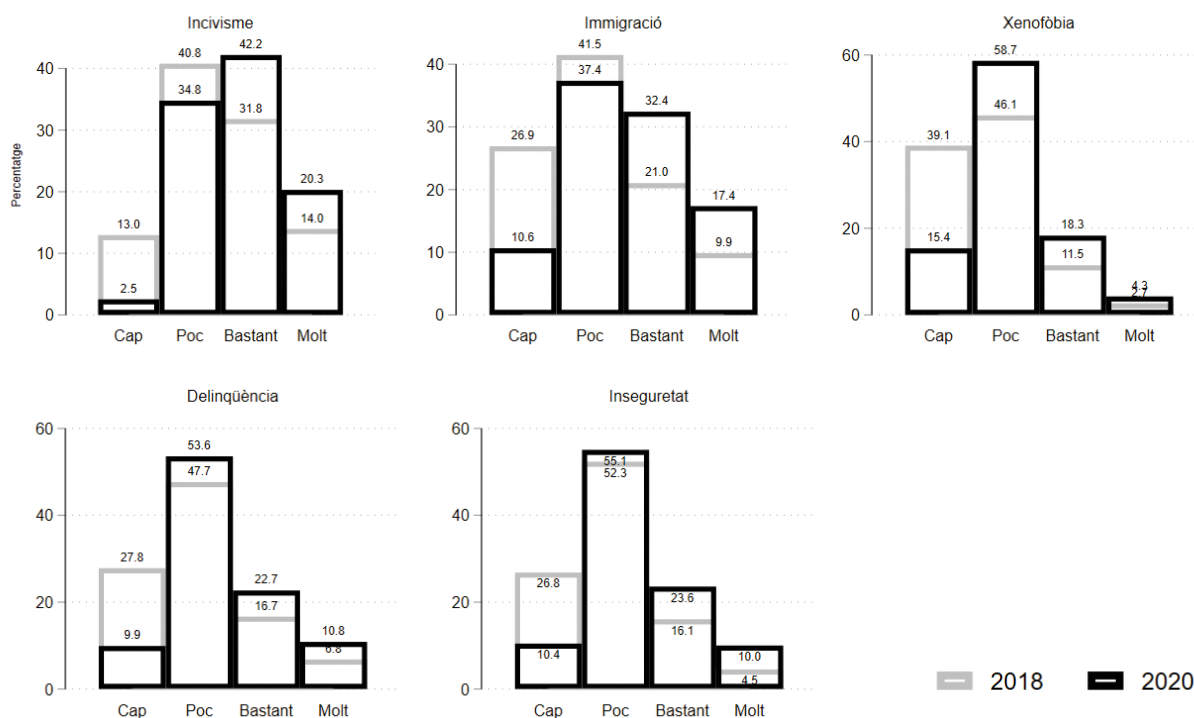

Figura 57: Distribució respostes sobre l'existència de diferents problemes de convivència a Catalunya per any (dades ICIP 2018-ICIP 2020)

Com mostra la figura 57, tot i que les percepcions de convivència no han caigut excessivament des del 2018, les percepcions sobre diferents problemes de convivència sí que han empitjorat d'una manera clara. El percentatge de ciutadania que no percebia cap problema d'incivisme ha caigut del 13% al 2,5%, i els que en veien pocs del 40,8% al 34,8%. És a dir, un 15% més de la població percep molts o bastants problemes d'incivisme en el 2020. Encara més clars són els canvis en els problemes de xenofòbia, el 2020 un 15,4% no en percep i el 2018 eren el 39,1%. També trobem augments de caigudes notòries en el percentatge de ciutadania que no percep problemes de delinqüència i inseguretat, ja que mentre que el 2018 més del 25% no en percebia cap, el 2020 el percentatge se situa al voltant del 10%. Especialment preocupant és el cas dels problemes amb la immigració, no només per la caiguda de més de 15 punts en el percentatge de ciutadania que no hi percep cap problema, també perquè el percentatge que en percep molts passa del 9,9% al 17,4%.

19. ICIP 2018: Percepció de la població de Catalunya sobre la convivència i la seguretat. Informes 15/2018. ICIP. http://icip.gencat.cat/web/.content/continguts/publicacions/documents_i_informes/2018/Informe-Enquesta.pdf

Si mirem, a les figures 58 i 59, com ha canviat el perfil de les persones que perceben bastants o molts problemes en les diferents problemàtiques, veiem que l'augment és força generalitzat, tot i que s'han reduït clarament moltes de les diferències de gènere, edat i nivell d'estudis que hi havia el 2018. També moltes de les diferències de la identitat nacional han desaparegut, però es manté la major propensió a percebre problemes de convivència a Barcelona i a l'àrea metropolitana de Barcelona respecte de la resta del territori.

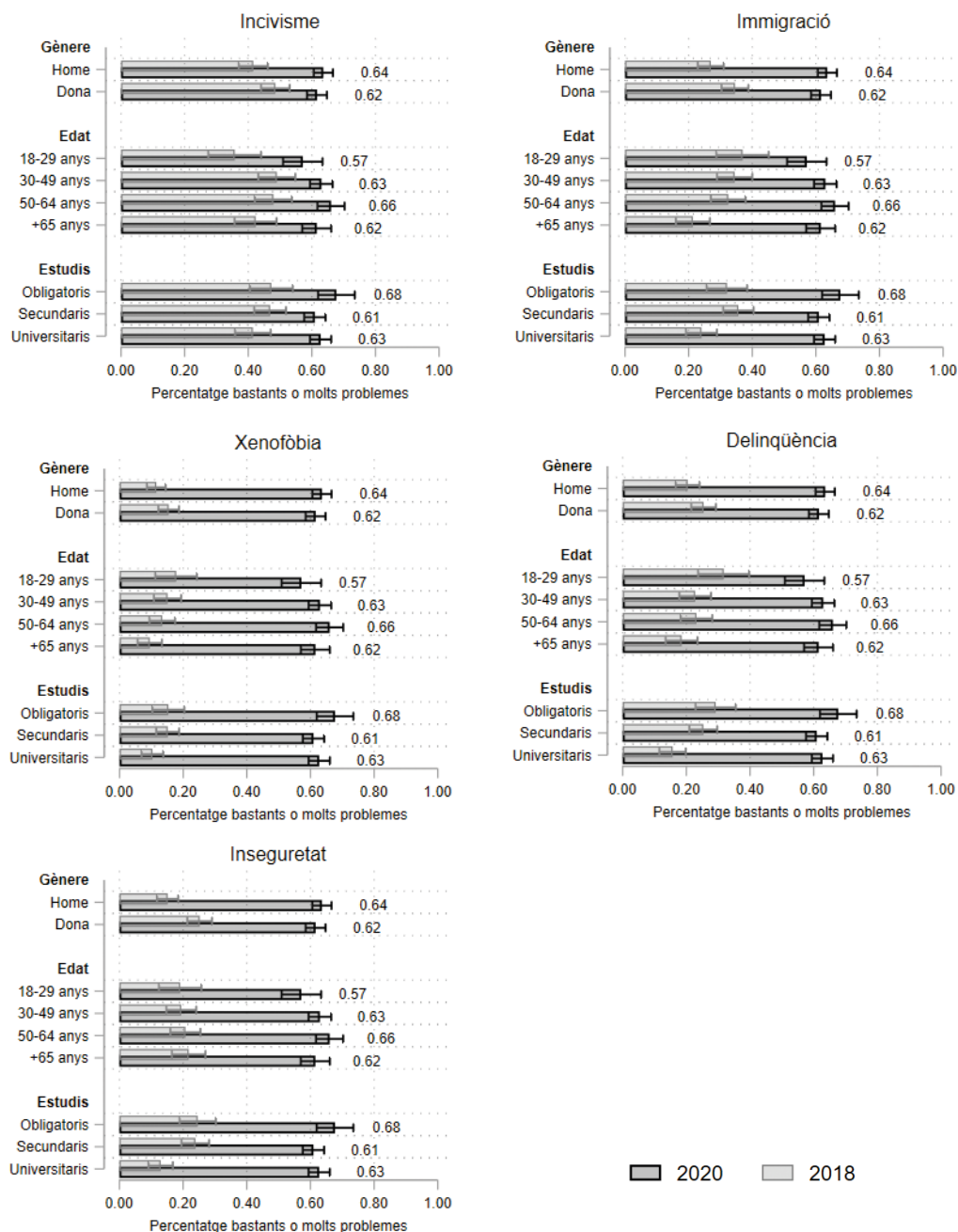

Figura 58: Percentatge predit de persones que perceben molts o bastants problemes de convivència segons edat, gènere i nivell d'estudis (dades ICIP 2018²⁰- ICIP 2020)

20. ICIP 2018: Percepció de la població de Catalunya sobre la convivència i la seguretat. Informes 15/2018. ICIP. http://icip.gencat.cat/web/.content/continguts/publicacions/documents_i_informes/2018/Informe-Enquesta.pdf

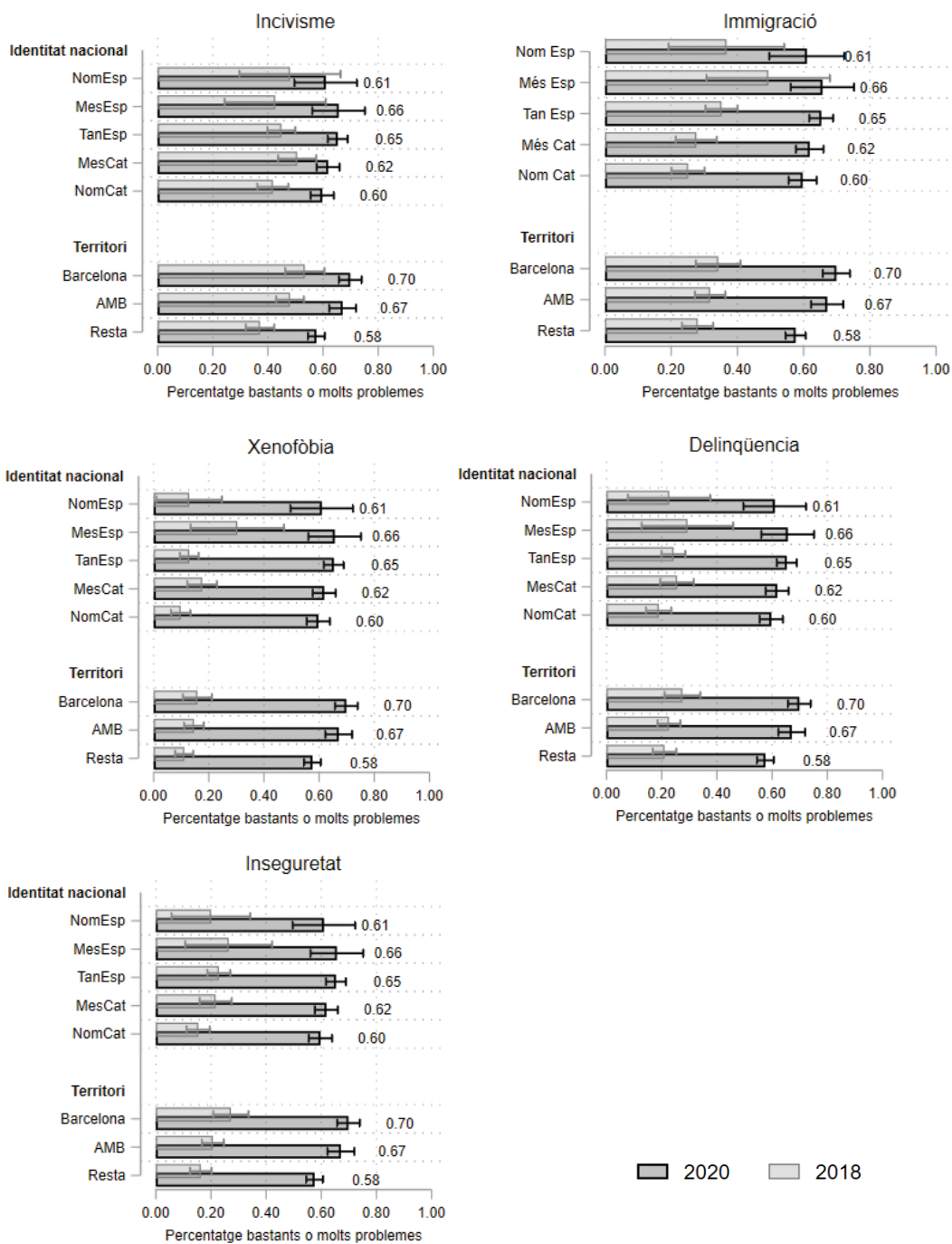

Figura 59: Percentatge predit de persones que perceben molts o bastants problemes de convivència segons identificació nacional i zona de residència (dades ICIP 2018²¹- ICIP 2020)

21. ICIP 2018: Percepció de la població de Catalunya sobre la convivència i la seguretat. Informes 15/2018. ICIP. http://icip.gencat.cat/web/.content/continguts/publicacions/documents_i_informes/2018/Informe-Enquesta.pdf

ANNEXOS

ANNEX 1: QÜESTIONARI

1. En quin idioma prefereixes omplir el qüestionari?/ ¿En qué idioma prefieres rellenar el cuestionario?

- Català
- Castellano

2. Sexe

Home	1
Dona	2

3. Em podries dir la teva edat?

4. Quin és el teu municipi de residència?

Fer aparèixer llistat amb els municipis. Espontània.

5. I, quins són els teus **estudis acabats** de més alt nivell?

Sense estudis	1
Estudis primaris o equivalent	2
Educació secundària obligatòria o equivalent	3
Batxillerat (BUP, CFGM grau mitjà o equivalent)	4
Formació professional de grau superior	5
Estudis universitaris de grau (licenciat o diplomad)	6
Estudis universitaris de postgrau (màster o doctorat)	7

6. En una escala d'1 a 10 on 1 és "MOLT DOLENTA" i 10 és "MOLT BONA", com qualificaries la convivència al teu municipi/barri? I, a Catalunya?

	Molt dolenta									Molt bona
Convivència al teu Municipi/ Barri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Convivència a Catalunya	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

7. I, fins a quin punt detectes els següents problemes de convivència en el teu municipi/barri?

	Cap	Pocs	Bastants	Molts	Ns/Nc
Incivisme: brutícia, sorolls, caques de gos al carrer, etc.					
Immigració					
Xenofòbia/Discriminació					
Delinqüència, problemes de drogues					
Inseguretat					

8. En una escala de l'1 a 10, en la qual 1 significa que mai s'és suficientment prudent amb el tracte amb els altres i 10 que es pot confiar en la majoria de la gent, on et situaries ?

1 _____ 10

9. Com saps, als darrers anys s'ha parlat molt sobre polarització política a Catalunya, és a dir sobre la distància cada vegada més gran que separa uns catalans dels altres. Fins a quin punt creus que la societat catalana es troba polaritzada segons els següents criteris

	Gens polaritzats (1)		Molt polaritzats (10)
Llengua d'ús habitual			
Classe social			
Opinions sobre el feminisme			
Opinions sobre el procés independentista			
Opinions sobre la immigració			
Opinions sobre els impostos i l'estat del benestar			
Resposta política a la pandèmia de la COVID19			

10. En termes de polarització, com puntuaries el grau de polarització en els següents àmbits:

	Gens polaritzats (1)		Molt polaritzats (10)
Societat en general			
Partits Polítics-Classe Política			
Mitjans de comunicació			
Jo mateix			

11. Pensant en la gent que pensa políticament molt diferent a tu, em podries dir fins a quin punt et generen les següents emocions?

	Gens (1)		Molta (10)
Angoixa			
Impotència			
Por			
Tristesa			
Ràbia			
Menyspreu			
Confiança			
Respecte			
Empatia			

12. Fins a quin punt estàs d'acord amb les següents afirmacions?

	Molt en desacord (1)		Molt d'acord (10)
Les persones amb les quals discrepo políticament no són males persones			
Les persones amb les quals discrepo políticament només estan mal informades			
Tinc por perquè la meva cultura i forma de fer són molt vulnerables en aquest moment			
Penso molt en les amenaces que pesen sobre la meva cultura i forma de fer			
No penso gens en les amenaces que pesen sobre la supervivència de la meva cultura i forma de fer			
Aquells que defensen alguna solució dialogada sobre el procés independentista son uns il·lusos o no entenen el que ens estem jugant			

13. Com et posicionaries en les següents escales?

Pagar menys impostos encara que disminueixin els serveis públics											Millorar els serveis públics encara que augmentin els impostos
Els/les immigrants haurien de mantenir la seva cultura d'origen i no adoptar la cultura del país al que han arribat											Els/les immigrants haurien d'abandonar la seva cultura d'origen i adoptar la cultura del país al qual han arribat
S'han de garantir els drets i les llibertats de tothom encara que no es protegeixi l'ordre i els valors tradicionals											S'han de protegir l'ordre i els valors tradicionals encara que es perdi algun dret o llibertat
Independència per Catalunya											Cap auto-govern per Catalunya
La resposta política a la COVID19 ha estat impecable											La resposta política a la COVID19 ha estat desastrosa

14. Pensant sobre la independència de Catalunya. Estàs...

- Totalment a favor
- Bastant a favor
- Bastant en contra
- Totalment en contra
- Indiferent
- Prefereixo no contestar

15. Sobre l'actual situació de les relacions entre Catalunya i Espanya, què diries que és més necessari?

- Una política de diàleg i negociació sense límits
- Una política de diàleg i negociació dins del marc de la Constitució
- Una política de “mà dura” per part del Govern espanyol
- Una política unilateral per part del Govern de Catalunya
- Una altra opció

16. Fins a quin punt estàs d'acord amb les següents afirmacions?

	Molt en desacord (1)		Molt d'acord (10)
A Durant el Procés el Govern Català ha comès errors que han dificultat, en lloc de facilitar, una possible solució			
B Durant el Procés el Govern Espanyol ha comès errors que han dificultat, en lloc de facilitar, una possible solució			

17. Durant el procés s'ha sentit agredit/da per:

	Molt en desacord (1)		Molt d'acord (10)
Alguna institució			
El teu entorn d'amics			
El teu entorn de la feina			
El teu entorn familiar			
Gent que segueixes a xarxes socials			

18. Amb quina de les següents frases et sents més identificat/ada? Em sento...

Només una resposta

Únicament espanyol	
Més espanyol que català	
Tant espanyol com català	
Més català que espanyol	
Únicament català	
No sap/ No contesta	

19. Quan es parla de política, normalment s'utilitzen les expressions esquerra y dreta. Utilitzant aquesta escala, on et col·locaries

Extrema Esquerra 0 _____ 10 Extrema dreta

20. En una escala del 1 (mínim) al 10 (màxim) com puntuaries les opcions que tindries de votar als següents partits:

	Gens (1)		Moltes (10)
Junts x Cat			
Ciutadans			
ERC			
PSC/PSOE			
Catalunya en Comú			
PP			
VOX			
PNC			
CUP			

21. Si el tema de la independència de Catalunya apareix en els següents espais estaries disposat/da a unir-te a la conversa?

	Molt disposat/ada	Bastant disposat/ada	Poc disposat/ada	Gens disposat/ada
Conversa amb els veïns				
A la feina				
Conversa amb amics/amigues				
Conversa amb familiars				
Xarxes socials				

22. En quina mesura creus que les següents persones del teu entorn estan d'acord amb el que opines sobre la independència de Catalunya?

	Majoritàriament d'acord	Bastant d'acord	Bastant en desacord	Majoritàriament en desacord	No en té	No sé com pensen
La teva parella						
Els altres membres de la família						
Els companys/es de feina						
Els teus veïns/es						
Cercle d'amistats						
La gent que et segueix a les xarxes socials						

23. Si el tema del feminisme apareix en els següents espais estaries disposat/da a unir-te a la conversa?

	Molt disposat/ada	Bastant disposat/ada	Poc disposat/ada	Gens disposat/ada
Conversa amb els veïns				
A la feina				
Conversa amb amics				
Conversa amb familiars				
Xarxes socials				

24. En quina mesura creus que les següents persones del teu entorn estan d'acord amb el que opines sobre el feminisme?

	Majoritàriament d'acord	Bastant d'acord	Bastant en desacord	Majoritàriament en desacord	No en té	No sé com pensen
La teva parella						
Els altres membres de la família						
Els companys/es de feina						
Els teus veïns/es						
Cercle d'amistats						
La gent que et segueix a les xarxes socials						

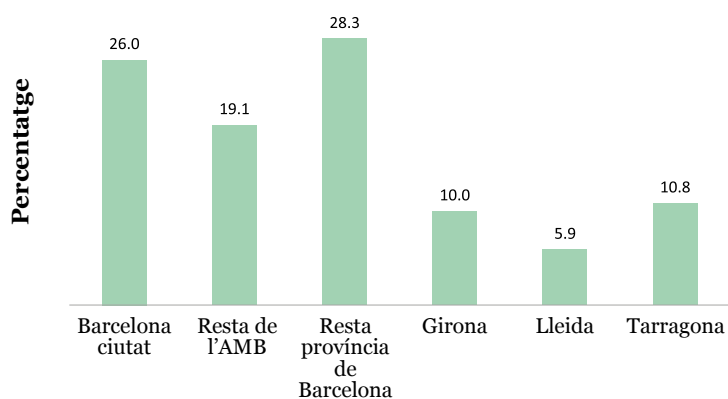
ANNEX 2: FITXA TÈCNICA

- Univers: Població major de 18 anys.
- Àmbit: Catalunya.
- Metodologia: Quantitativa.
- Dates del treball de camp: 27 al 30 de juliol de 2020.
- Recollida de la informació: On-line.
- Dimensió de la mostra: 2.010 enquestats.
- Quotes mostrals: Sexe i grup d'edat (creuades) i Territori (independent).
- Afixació: Proporcional a l'univers.
- Durada: 12 minuts (dos idiomes).
- Error mostral: +3,16% per a població de referència, sota el supòsit de màxima indeterminació ($p=q=0,5$) i per a un nivell de confiança del 95,5% ($z=2$).

ANNEX 3: PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC

TERRITORI (%)

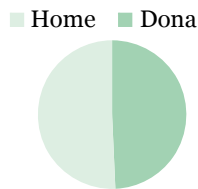
Àmbit	Enquesta	%
Barcelona ciutat	523	26,0
Resta de l'AMB	384	19,1
Resta província de Barcelona	568	28,3
Girona	200	10,0
Lleida	118	5,9
Tarragona	217	10,8
	2010	

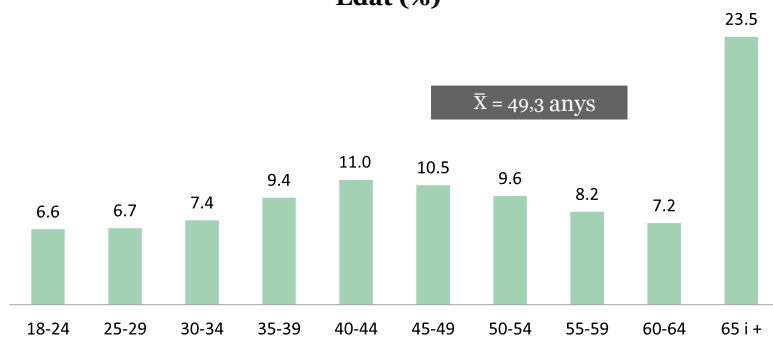
SEXE I EDAT

Edat	Sexe		Total
	Homes	Dones	
De 18 a 24	72	61	133
De 25 a 29	65	70	135
De 30 a 34	80	69	149
De 35 a 39	101	88	189
De 40 a 44	120	100	220
De 45 a 49	111	100	211
De 50 a 54	101	91	192
De 55 a 59	83	81	164
De 60 a 64	73	71	144
65 i més	213	260	473
TOTAL	1.019	991	2.010

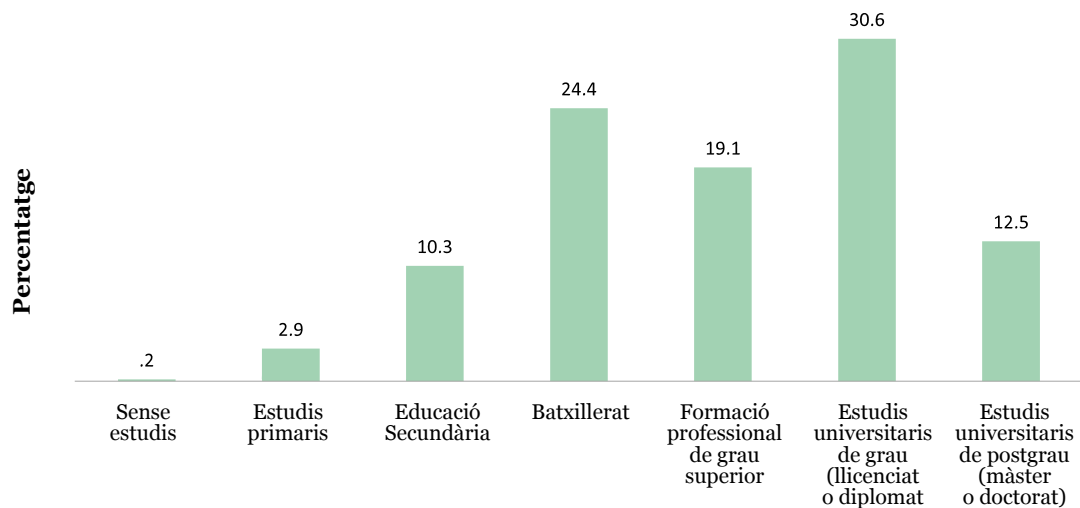
Sexe (%)

Edat (%)

NIVELL D'ESTUDIS FINALITZATS

INSTITUT CATALÀ INTERNACIONAL PER LA PAU
INSTITUTO CATALÁN INTERNACIONAL PARA LA PAZ
INTERNATIONAL CATALAN INSTITUTE FOR PEACE
TAPINERIA 10, 3a planta · 08002 BARCELONA
T. (+34) 93 554 42 70
ICIP@ICIP.CAT | WWW.ICIP.CAT